

VEČERNÍ PÍSNĚ

Složil Vítězslav J. Hálek

Naše doba není více pro takovou čistou lyriku, která, nevšímajíc sobě toho, co se kolem v světě rodí a jím hýbe, nedomáhajíc se širšího oboru, jen na srdce básníkovy, jak z ruky přírody vychází, a na jeho zcela osobní city se obmezuje, a vyjde-li někdy ze srdce, nanejvýš do plic si zaskočí, aby sobě o svých citlivých písních zase písně zazpívala. Nepoukazuju zde na evropskou nechuť proti čítání čistě lyrických básní, u nás je stav ještě alespoň poněkud idylicktější; větší část mladíků je v tom ohledu ještě trochu zženštilou a ostatní ledacos přečtou a chválí proto, že je to *české*. Jest ovšem jisto, že má každý úplné právo, aby básnil, jak chce, a třeba věčně jen o svém srdci zpíval; jakmile však vstoupí do veřejnosti, žádáme od něho, aby byly písně jeho širší důležitosti, aby nezpíval jen, co on jakožto individuum cítí, ale co každý s ním zároveň cítiti musí. Písně o vlastním srdci byly už tisíckráte nejrozmanitějším způsobem přezpívány, a právě proto se na nás z každé podobné novější písně už velmi staří, dobří známí usmívají. Necht' mladší básník vše co nejindividuálněji prožije a podá, zdá se to býti přece alespoň částečně plagiátem, a kdo nepoznal básníka co do osobnosti blíže a v plagiát věřiti chce, lehko také uvěří. Hálek známe a už z té příčiny musíme se prohlásiti proti každému podobnému nařknutí; připouštíme však a vyznáváme zároveň, že i my jsme ničeho nového v písních jeho nenalezli. A přece vyplnil Hálek první požadavek, který zároveň co hlavní stavíme, že totiž vše individuálně prožil; však i nadaný básník nedovede po nynější evropské básnické zátopě nic jiného, než že staré věci poněkud jiným slovosledem a rýmem, osobním svým slohem, podá. Hálek si nevyvolil pro své Večerní písně širšího obzoru než své vlastní, šťastnou láskou rozvlněné srdce; kde o tom

nezpívá, zpívá nanejvýš zase o svých písních. Šťastná láska není ostatně také výdatnou látkou básnickou, jakož vůbec štěstí nezkalené a leda zde onde nějakým lehkým snem přerušené málokdy výdatnou látkou bývá, samo o sobě rádo žije, a vystoupí-li někdy do veřejnosti, okolí svému co personifikovaná monotonie se objevuje. Jest to látka, která nejvýš pro deset krátkých písní dostačí, jimiž pěvec dostatečně svou individuálnost dokázati může. Hálek napsal takových deset písní do almanahu Máje. Líbily se; je však chybný náhled, že bychom byli po pokračování toužili. My alespoň byli přesvědčeni, že básník, nepřibéře-li mimo svou lásku pohlavní i lásku v širším slova smyslu ku svým písním, bude-li se přiznávat ve všech písních svých ku principu:

*A kdyby vše potěšení
v tom světě bylo vzato
a jenom láska zůstala –
ten život stál by za to...*

mysle touto láskou skutečně jen malou, ač mocnou částku lásky širší, celým světem vládnoucí, při padesáti písních monotonii za oběť propadnouti musí. Slza šťastné lásky jest sice skvostná; zmizí však ve veliké nádobě! Hálek se osvědčil svým dobře rozděleným a ve všech částech stejně obmyšleným Alfredem co rozumný autokritik; kdyby jím byl i při Večerních písních zůstal, byl by v Máji obsažené jen o málo rozmnožil a snad jednu neb dvě jinými nahradil. Příčinu menší opatrnosti vidíme ne natolik ve veřejném uznání, jakéhož se básníkovi neobyčejným u nás způsobem dostalo, ale v přes-
přílišném obdivování se několika nadšených přátel, již vše bezvýminečně za znamenité uznali, cokoliv napsal. Pravý mor to pro mladého básníka, jenž tím k myšlence jaksi donucen, že ani nic prostředního napsati nedovede. Hned po vyjití Večerních písní snažili se ti přátelé, aby své hlasy do veřejnosti přivedli. Prager Morgenpost a obálka Posla z Prahy mluvily v samých superlativech o hloubce citů a myšlének, nových, překvapujících obrazech, znamenité, ano mistrovské

formě atd. Nalézáme i my velmi krásné písně ve sbírce té, i třeba hluboký cit, avšak i s myšlenkami jen as na patnáct písní dostačující, pěkné (ač právě ne nové) obrazy, opět však co okrasa jen ku skrovnějšímu počtu písní příslušné atd. Právilo se též na druhém ze jmenovaných míst, že nejbliže se rovnají Večerní písně výtvorům *Heinovy* musy, a to sice, že oba básníci, nechtíce napodobiti písně národní, zcela přece pějou, jako by písně jejich z lidu vycházely. Za prvé není jednoduchost Heinových písní rázu prostonárodního a za druhé Hálek, kde jeho písně národní ráz mají, skutečně (snad mimovolně) tento napodobuje. Nejpodarenější píseň toho žánru jest číslo 8, „Kdyby ten slaviček –“; ostatně jsou všechny takměř nejslabšími celé sbírky. Nechceme býti tak ouzkostlivými a nepřipouštěti pražádné poetické licencí ve formě, jako to činil kritik Pražských novin, avšak i v tomto časopisu stálo o formě Večerních písní leccos dobrého. – Řekli jsme své upřímné mínění a nevolili z přátelství k Hálkovi teprve pěkných slov.

J. N.

OBRAZY ŽIVOTA 1. ledna 1859

Celé naše národní snažení podobá se jenom hříčce. Není zájisté národa, který by, jsa tak četný jako my, takým vzděláním se honosící jako my a tak bohatou inteligencí ve svém středu odchovávající, přece podobně pomalu a líně ve svém rozvinu pokračoval jako my. Zním tak dobře jako jiní historické zá-
vady, které nás zdržují, nemohu však uvěřit, že by při po-
ctivém snažení se několik mužnějších kroků kupředu udělati se nemohlo. Nepřivedli jsme to posud dál než k uvědomění, že jsme vůbec Češi. O těch, u kterých i toto uvědomění ještě mělké aneb snad zcela scházející, ovšem mnoho mluvíti se nedá, poněvadž pouhá lamentací o ničem opět ničeho nepů-
sobí; u ostatních ale převrhlo se uvědomění toto zase ve svůj extrém, přišlo na scestí a škodí více, než by prospělo. Pocho-
pili jmeno „Čech“ jen v historickém jeho významu, zahrávali sobě s ním aneb skutečně se jím rozhřívali jen proto, že se jmenem tím spojovaly se slavné historické paměti, že už slá-
vou jakous být vnukem slavného děda. Každý mněl se býti něčím zvláštním, mněl se býti už šlechticem, že byl synem národa náležejícího k nejslavnějším. Byli jsme vdovou, která se těší z krásné kadeře mrtvého manžela; chovali jsme v prsou krásný plamen, jeho vrch ale shýbal se zpět.

Naši básníci a ostatní výše stojící spisovatelé byli skoro ve-
směs dosti kloudnými věstci, znali však jen minulost; dosti dobrými hvězdáři, měřili však jen zhaslá slunce. Ostatní ná-
rodové před námi a kolem nás uháněli parou kupředu; my jsme se ovšem také svezli, seděli jsme ale, jak se říká, po ko-
ních a hleděli stále v místa, z nichž jsme vyjžděli. Nad lazaro-
nem, jenž v rozvalinách mohutné římské památky v hadrech zaobalen lenivě se válí, a přece pro své předky pyšen jest,

pokrčí mužný Britan hrdě ramenem a hodí mu almužnu; žebrák však ani nechápe, že je almužnou zahanben.

*Nesluší se pyšným býti nade slávou otcův dávnou;
nebrousíš-li sám tu střelu, věru není tvou.*

*Cože chcete s mrtvých dobou, dávno zašlou, třeba slavnou? –
Řeka žene vlastní silou k moři vodu svou...*

praví Tegnér, a směle připojuju:

*Slavná minulost, toť naše kletba!
Jsme jak šlechtic, jenž své předky čítá,
nových činů, nové slávy nedbá,
z plesnivých si bobků věnce splítá. –
Budťo spíme, neb nám vzešlo ráno;
spíme-li, nuž tedy naše snění
zasluhuje ještě odpuštění, –
ráno-li, buď něco vykonáno!*

Těmiže způsoby, jakými předkové naši sobě ku slávě pomohli, nemůžeme ovšem pokračovati; nechceme také, poněvadž čas pokročil a jeho požadavky jinými se staly. Snažení se lidstva zakusilo nové obraty, duch lidský proměnil své manifestací. Slávu válkou vydobytou nemohu slávou nazvat a nazval bych snad jen tam, kde válka vedena kvůli pokroku, kvůli nejvyšším zájmům člověčenstva. Vlastní sláva zakládala se dříve vždy v rozvinu umění a literatury; věda se těmto podřizovala. Umění stavitelské (u nás jen přesazená květina), jímž národové svou historii, své nejvyšší ideje jakoby kamenným písmem psali, rozpadlo se už záhy ku konci středověku v umění jednotlivá, kteráž dříve u něho jaksi v podruží stála. Zbytečné naříkání, že umění stavitelské klesá! Po vynálezu Gutenbergovu sobě duch lidský mnohem obratněji písmem počíná a také prospěšněji. Písmo dovede se akomodovat každému i sebe-nepatrnějšímu a i nejrychlejšímu pokroku, jest právě tím vždy srozumitelné, kdežto nyní už mnohým až k nám dochovaným stavitelským památkám ani nerozumíme – jsouť od nás nejen

věkem, ale i změnou celého našeho způsobu myšlení vzdáleny. Pravdu zajisté nevývratnou vyslovil Claude Frollo slovy: „Písmo zabíjí kámen.“ Taktéž malba, mnohem později vyvinutá, nemá více přílišné a širší důležitosti; jestiž příliš individuální a od individuálního rozvinu umělcova, v našich dobách zcela oprávněného a vítaného, závislá. Jediná antika nás spíše uspokojí než celá novější výstava, zvláště když ve svátečním rozpoložení po něčem celkovitém, v sobě samém uzavřeném a zakončeném toužíme. V oné se obrazuje vyzralý duch a směr celého národa, v této vidíme při každém čísle vyvinující se, bojující směr individuální. Tím se také stává, že se často antika co výhradný vzor všeho umění umělcům určuje; vyzralý směr celého národa nikdo zatracovati se nepováhá, proti individuálnímu vývinu jednotlivcovu se však snadno mnohé individuum prohlásí. – Dříve se vyvíjel každý jednotlivý národ o sobě. Rozvinul se tělesně dle klimatických poměrů, poznal vše, co kolem něho a s čím se stýkal; klimatickými a geografickými poměry byly mu meze duševního vývinu udány a tím také byly vzrůst, rozměr, květ a ovoce duševního snažení se skoro zcela individuální a v sobě v dosti krátkém čase zakončeny. Když byl ve vědách a v umění nejvyššího možného stupně dosáhnul, zvadnul a zahynul – jeho úloha byla dokonána. Nyní jest to jinak. Neznáme výhradně individuálního snažení se jednotlivých národů, známe ale mocný směr celého člověčenstva, jenž ovšem zase individualnosti všechna práva ponechává, pokud se zájmům obecnějším neprospívá. Myšlénkou křesťanstva byl tento směr vysloven, a třeba časem zahalen a pokálen, přece vždy pokračoval a zase se nad povrch bránícího kalu povznesl. Směr ten nemá žádných mezí mimo ty, které vůbec přírodě a člověku hmotou určeny jsou, vede nás, jsa všeobecným, v nebe čisté lidskosti, nedovolí žádnému národu, který při velikém tom díle spolupůsobí, aby zahynul, a zahyne sám teprve pak, až poslední člověk zhasne. To jest ono veliké a čarokrásné epos, které se nyní po všech koutech země rozvíjí, při kterémž se každý člověk, ba i nevyvinutý kretin, jenž své okolí slabostí svou lásce učí, co básník podílí a kteréž posledním člověkem

teprv dozpíváno bude. Kdyby člověčenstvo vymřelo, platí známé:

*dann geht als letzter Dichter
der letzte Mensch hinaus!*

Ano, pokrok všeobecný! To je naše nynější poesie, jiné nechceme a – také už nemáme. Až vše, co individuálně se vyvinouti může, pokud možná, všeobecnosti poslouží, až člověčenstvo vše pozná, co mu přírodou podáváno, až duch jeho se dle toho vyvine ve směr skálopevný a nezvratný, pak by mohla i do umění zase se navrátit klidná jasnost antických výtvorů, duch lidský sobě postaví pak snad monument slohem, jaký všechny předešlé předčí a k němuž všichni národové s láskyplným srdcem přilnou. Nebude však napotom žádného obrazu potřebí při lidech, kteří veskrze jasně mysliti budou, žádných věstců, a tedy také ne básníků, kde člověčenstvo všeobecně svůj cíl sezná a vlastními činy a životem sobě samo nejvznešenější hymnu zazpívá.

Však i literatura sama všeobecně klesá, ač chceme-li zvláštní její obrat klesáním nazvati. Snaha přítomnosti jest seznání zákonů přírodních, aby se člověk na základu toho tím spíše pádem veškeré půdy stal a ji ku svému prospěchu ovládal. Snaha ta však jest ještě rozdrobena, jest prvním lámáním kamenů k budově obrovské. Co však nyní duch lidský objeví, stane se hned majtkem veřejným. Každé nové objevení hledí se hned vyhloubat a vylíčit ve svých poměrech ku celé soustavě věd a ku praktickému upotřebení. Codenním objevováním takých pravd vznikla taktéž každým dnem nová literatura, která přibíráním toho, co vůbec ze snahy, aby se lidé vzájemně poznali a tím sobě i svůj cíl spíše vyznačili, vyplývá, nynější naši žurnalistiku tvoří. Tato jest hlavním znakem naší praktické doby, jež o krásnou literaturu se už jen málo stará, jsouc tou hlavní zásadou vedena, že co očividný a skorem okamžitý užitek nenese, prozatím stranou nechávati se má.

Ostatní národové nehledají více těžiště svých snah v literatuře, jejich mysl rozprádá síť železná po celé zemi, spojuje moře, velí písmem bleskovým, vše to jedině k tomu účelu,

aby se nejvzdělanější národové sobě sblížili, každá země a každý člověk daň svou veškerenstvu podati musil, od ostatních podobné dary obdržoval a aby vše stejným krokem a bez závady z kterékoliv strany pokračovalo. Náš národ ovšem i při této veliké úloze svůj podíl má, poněvadž jej míti musí; nejsme však materielně tak obdařeni, abychom výdatným a zřejmě ofensivním způsobem se podíleli. Naše hlavní snaha posud musí k tomu čeliti, abychom k uvědomění všeobecnějšímu pravé své úlohy přišli. Jen literatura nám může k tomu dopomoci, a kdežto jiní národové více neb méně ji opouštějí, musíme my k ní vždy ještě všechnu svou sílu obracet. Když na rozehrání nynějšího století náš národ se opět křísiti počal, bylo prvním snažením našich vůdců (již vůbec vyšší snahy chovali než my, jejich epigonové), aby literaturu oživili. Od těchto dob úsilně dále pracováno na poli literárním, a tato práce jest jediným skoro důkazem, že jsme zase neusnuli. A kam to přivedl po dlouhé době národ, jehož celá síla se toliko v literatuře co posud činná objevovala? Nechci zajisté zneužívat jednotlivé úkazy plny skvělosti, tážu se ale, odkud to, že posud taková skoro naivní radost z každé nově vyšlé knížečky (vyjímám ovšem jisté svrchovaností svou zaslepené kruhy, jež o každé knize nevycházející od nich aneb pod jejich egidou myslí, že je atentátem na jejich slávu), že posud mimo na hospodskou a kavárni na žádnou jinou zralou kritiku jsme nedospěli, že naše literární historie ne bez příčiny pouhou bibliografií jest? Počínáme-li sobě ještě dosti primitivně, kde jest ona obětavost čistá, která se všudy v podobných poměrech jeví, proč vůbec žurnalistika naše jen živoří, proč nese každý list její ve svém čele „Vycházím jen proto, aby vůbec něco vycházelo“, proč stává už aneb se dělají přípravy jen k týdeníkům, měsíčníkům atd., když denních listů nanejvýš zapotřebí? A jakž to vyhlíží se spisovatelstvem? Musíme se upřímně přiznat, že se bohužel každý český spisovatel posud onomu hrdinovi podobá, jenž velel, aby se slunce vrátilo, když už zacházet chtělo. Nemluvím o těch, kteří z literatury živi jsou, jest jich malá hrstka, literatura naše v stávajících poměrech dle obecného mínění by jich více neuživila, ale o těch, kteří skutečně

jen z pouhé lásky pracujou, – ale zle jest pro spisovatele, když kvůli výdělku, hůř, když píše věci čistě časové, nejhůř však, když kvůli tomu, aby se vůbec něco psalo! – Takových jako svrchu položených otázek by se mohlo ještě více seřadit, odpověď by ale byla smutná, že, kde podobná slabost, kde žádná obětavost, kde maloměstská svrchovanost, – tam i málo naděje v pěknější budoucnost. A přece jest u nás dosti zlata posud v půdě a potřebuje jen některých obětí a dobrých kovkopů, aby se objevilo. Podávejme lidu jen živé a svěží plody a literatura se zajisté vzdělá, lid se bude podílet a vzroste i spisovatelům z toho prospěch materiální!

Počátky našeho literárního vzkříšení sbíhaly se s dobou, když německá literatura nejvyššího stupně se domáhala. S ní závodit bylo nemožné a brzy se při všem nadšení přece seznalo, že následování toho, co už jiné literatury byly prožily, taktéž k velkým výsledkům nevedlo. Měla-li se stát literatura česká literaturou takovou, že od ostatních národů by uznána byla, musil se vzít výdatnější ohled též k živlům čistě slovanským. Náhle se stalo vše, co novějšího, co cizího, zkázyplným pro náš národ; národ náš byl tak čistým, nevinným, holubičím, až se všem dětem srdce rozesmálo, talenty se měly vměstnat do skleníků naplněných pouze slovanskou půdou a měla se uměle vyvinout literatura velká pouze na základu národním. Chtělo se izolovat (ovšem ne ve vědě), když vše kolem vjedno srůstalo a mocný pokrok se vyměňováním idejí rozvínoval, literatura se stala k radosti všech málomocných tak zvanou „panenskou“ a zapomnělo se, že bez vniknutí cizích živlů ničeho roditi se nemůže. Kdo se opovážil mít evropské veličiny jako Shakespeara, Voltaira, vůbec francouzskou, německou, italskou a anglickou literaturu taktéž za svou; pracovat na základu tom, jež velikáni jiných národů už byli položili, dále; pokračovat tímtež směrem, s přibíráním ale toho, co mu jakožto konsekvencí ze slovanského živlu přibýváti muselo: byl kacířován a jeho směr důsledně zavrhován. Přibíráním konsekvencí ze slovanských živlů pocházejících mohla by zajisté literatura zcela originelní povstat, nesmělo by se však vzdalovat, co jinde rozkvétlo, a muselo vše za své pokládat, čehož jinde

už stává. Jen taková literatura vyhoví potřebám našim, ujme se v lidu a nebude pouhým kuriosum, nebude toliko nemocným dítětem! Co skutečně nemravného a záhubného, nikdo rozumný za dobré neuzná, veřejnost to sama zatratí, lid se toho neuchopí, a uchopí-li, zase odstraní, jen když něco zdraví ještě v sobě chová; není tedy zapotřebí, aby zvláštní zdravotní dohlídka se utvořila, leda snad, když se o to jedná, aby se několik monopolů a nových úřadečků docílilo. Ostatně nechť nikdo nemyslí, že ti lidé, kteří nejvíce o záhubných směrech, nepoctivosti, panenskosti atd. mluví, skutečně mravními velikány jsou. Víme o nich pěkné historky, pochopujeme ale, že vodit veřejnost za nos a co velikán poctěn být velmi lahodí. Jen kupředu všichni, již jsme mladí, silní a zdraví. Učme se u národů jiných, poznejme stupeň jejich vývinu, spřátelme se s jejich světem myšlenkovým a zpracujme pak v sobě vše v celek nový s tím, co jsme s mateřským mlékem už obdrželi a ve vlastech svých seznali. Bude to pak zajisté slovanské, poněvadž co Slované jinak tvořit nedovedeme. Nedáme se svrchovaností nevčasnou v klece zavřít aniž zastrašit jako jiní před námi! Bude-li obětí třeba, položíme je a dokážeme zajisté, že i my u ostatních národů uznání budeme, že dosáhneme uznání, jakého se i mnohem menším, ale čilejším národkům dostalo.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 4. února 1859

Pod tímto názvem vydal německý spisovatel *Alfred Waldau* silný svazek překladů z českých *národních* písní. Jest to překlad už několikátý, kterého se národní naše písně dožily; bohužel však není posud ani jediný z nich dobrý. Litujeme, že i o překladu Waldauovu, jenž znamenitě pilně snešen jest, totéž tvrditi musíme. Naše písně mají většinou zvláštnost tu do sebe, že nevynikají tak záchvatnou poetickou silou, jako spíše svou zpěvností, svým lehkým, plyným a zvučným veršem, zkrátka že jsou čistě *lyrickými* písněmi. Překládá-li je někdo doslovně a nehledí-li jim i v cizím šatě přirozenou jim lehkost a plynost zaopatřit, pokazí je svým překladem docela. Podobně nešťastně překládali všichni před Waldauem a Waldau po nich. Jediný *S. Kapper* krácel dráhou svobodnější, a tudíž i šťastnější, ač by se jemu zase přílišná svoboda vytýkati mohla, kdybychom práce jeho spíše ještě za nápodobení než za překlad bráti nemuseli. Waldau sebral písně nejen ze všech známých sbírek českých národních písní, ale i z úst lidu a z listů létacích (u nás tak zvaných jarmarečných). Poslednější se stalo s obezřetností chvalitebnou a nanejvýš potřebnou. Poněvadž Waldau ještě druhý, rovněž tak silný svazek překladů z národních českých písní vydati hodlá, může mnohé chyby alespoň částečně poopravit. Německá kritika vytknula překladateli spravedlivě bohemismy, kterých se při svém často doslovném překladu dopustil.

J. N.

Almanah na rok 1859. Vydán ochotníky divadelními v Táboře

Nechceme vystupovati proti podniknutí, které spíše charakteru privátního jest a při kterém se tak mnoho dobré vůle objevuje. Ta nešťastná dobrá vůle u nás! Literatura česká nabývá nyní nových sil a skorem každodenně setkáme se v listech alespoň s jedním jmenem některého spisovatele, jenž den tento co den prvního vystoupení veřejného světiti hodlá. Půjde-li to tak dále, sestaví se celé šiky mladých spisovatelů, a budou-li vzájemně své plody vyměňovat, může každý z nás hezky silné vydání při svých spisech uspořádat. Mimo ty, již u veřejnost vystupují, máme ještě legie takových, již se posud z papírových košů redakčních nevyhrabali, – sláva nám, až se shluknou! Malé výminky vypouštějíce nalézáme v Zoře samé práce taktéž ponejprv vystupujících spisovatelů. Byl by to zajisté milý úkaz, jen kdyby příspěvky podané neměly šmahem přílišně mlhavý ráz začátečnický. Mezi pracemi prozaickými uvádí se povídka V šalandě co ukázka z většího cyklu pověstí a povídek, jenž vbrzku pod názvem V šalandě vyjde. Ukázka podaná patří k žánru vesnických povídek a přidáno k ní poznamenání, že jest vypravována „dle pravdivé události“. Stal-li se vypravovaný mord skutečně čili ne, na tom čtenáři pramálo záleží, jedná se hlavně o dobré psychologické motivování a to věru v povídce jmenované pohřešujeme, jakož bychom i mnohem větší obratnost ve vypravování žádali. Ostatně jsou ovšem vesnické povídky žánrem velmi lákajícím, ale zároveň též velmi nebezpečným. Mistrně toto nebezpečí naznačil Šmilovský ve své satíře Bětuška, již jsme čtenářstvu Obrazů podali. – Básně *Květovy* a *Pflegrovy* vynikají čestně nad ostatní.

J. N.

Nesrovnáváme se zde se vším, co vážený pan spisovatel vyslovil. Nadělá se vůbec mnoho povyku proti tendenční poesii (zvláště od strany německých autorit, za kterýmiž naše pseudo-autority zde onde pokulhávat se snažívaly), aniž by se vlastně řeklo, kde tendenční poesie začíná a čím se obmezuje. Jakmile rozechvěn básník nějakým velikým názorem světovým tento ve svých plodech vyslovuje, nazvou jej tendenčním a opovrhují jím; kdo se úzkostlivě nedrží způsobů od prapraotců zděděných, není čistým, oprávněným pěvcem. Zapomíná se, že už nejsme Řekové ani jiný národ antický, obor a způsob citů a myšlének našich, a tedy také jejich květ – poesie – že jsou a musí být jinými, že čím více se obzor náš rozšiřuje, tím více také každý druh umění nových látek sobě přibírá, že konečně básník hlavně tím rozechvěn býti musí, co jeho dobou vládne, ba že ji i předstihne, nové dráhy myšlenkovité, a tedy tendenční otvírá, že je poesie „ein Wächteraufschrei bei des Morgens Grauen“, že zase umírá „wenn wir des Lichts Erfüllung schauen“, aby se co fénix v jiných, nových a krásnějších barvách zase objevovala, pokud vůbec poesie ku pokroku lidstva třeba jest! – Směšné jest, že se tendenční poesii předhazuje, že i „o guanu“ pěkných veršů nadělá. Jest to zbytečná a nemístná honba po absurditách, a chceme-li podobně splácet, můžeme říci, že by dle všeobecného a sebe neobmezujícího výroku lidí proti tendenční poesii brojících ten největším básníkem byl, který ani myšlenky schopen není.

Pozn. red.

PRVNÍ A POSLEDNÍ SLOVO
PANU J. MALÉMU

Prosíme především čtenářstvo své za odpuštění, že část malou svých listů k tomu používáme, abychom někomu veřejně odpověděli; jest nám toho skutečně líto, poněvadž chceme vždy co nejsvědomitěji místa šetřit a listů svých k lepším věcem použít než ku polemikám. Prosíme tím snažněji za odpuštění, an předmětem následujícího člověk jest, na němž ovšem čtenářům Obrazů málo záleží; píše-li vůbec p. Malý aneb co píše, má tak málo důležitosti do sebe, že by se o tom ani mluvíti nemělo. Kdybychom nebyli v Listech o ledačem mluvili posud o lidech vyšší úcty hodných, byli bychom nyní napsali o p. Malém nějaký list „o ledačem“, tak ale odpusťtež už, jest to také obrázek života!

Poutník od Otavy – bůh nám popřejž vždy podobných nepřátel! – uveřejňoval ku konci předešlého ročníku Listy z Prahy, v nichž nejmenovaný dopisovatel o věcech literárních málo radomontád sice, tím více ale nadávek a i pro sprostého člověka příliš jednoduchých nápadů nakupil. Nikdo sobě toho nevšímal a obrátila se k tomu pozornost teprve pak, když redakcí Poutníka ve své naivnosti programem přislíbila, že v listech pokračovat bude, že dopisovatel *stejným* způsobem i dále psáti chce, a bude-li toho zapotřebí, *i jméno* své uveřejní. Dozvěděli jsme se sice už dříve, že p. Malý tímto dopisovatelem jest, a byli jsme tomu věru rádi, že nikdo jiný cestou podobnou nekráčí; když se však s takovou jistotou vyslovalo, že už jméno dopisovatelovo nějakou váhu by míti mělo, nevěřili jsme více zprávám svým nemohouce předpokládati, že by arogancí p. Malého tak vysoko byla vzrostla, aby svoje jméno skutečně něčím v literatuře býti mněl.

Mysleli jsme, že dějiny snah svých kritikárských příliš dobře zná, než aby nad kritickým svým ostrovtipem už dávno byl

nezoufal; nezná-li jich, mohlo by mu nějaké „Leben und Wirken des böhmischen Schriftstellers J. M.“ pomoci. Listy byly sice dobře česky psány, ale ne rozumně, mohly být tedy přece od něho, poněvadž p. Malý už mnoho špatného dobře česky napsal; zdály se nám ale vzdor obsaženým sprostáctvím přece zase příliš nevinné na p. Malého. Co se týká úsměšků v nich obsažených, dovedlo by je každé dítě tak napsat jako dopisovatel ten, jenž ani pojmu o tom neměl, co vlastně posměch jest a jakou úlohu má; psal-li je p. Malý skutečně, mohl to být jen důkaz, že už stárne a dětinským se stává. Mezitím se arogancí Janotova velikého anonyma stále rozmáhala. Když jsme uveřejnili v prvním sešitu svých Obrazů přátelskou sice, ale zajisté neustrannou a chladnou kritiku na Hálkovy Večerní písně, myslil onen dopisovatel, poněvadž byl Hálkovi dříve vynadal, že jsme úvahu tu kvůli němu ostře psali! Hálek a p. Malý! – Tamto nadějeplná budoucnost, zde žádná minulost a smutná přítomnost! Byla to zajisté skromná myšlénka u p. Malého, že bychom mohli kvůli jeho nadávkám důstojnou kritiku napsat, a museli jsme se věru usmát, když posud anonymně podotknul, „že nic jiného *nechtěl*“. Příčinu nadávek, jež p. Malý Hálkovi ze své bohaté zásoby obětoval, mohli bychom snad udat; lita totiž zvěst, že p. Malý Hálka za původce brožurky U nás má, aneb alespoň měl, – ovšem důstatečná příčina pro p. Malého. Že se p. Malý zmýlil, za to nemůže; my mu ale můžeme svěřit, že se s pravým původcem U nás ještě setká.

Pro mnohý nerozum české kritiky umínili jsme sobě, že v Obrazech delší pojednání o věcech literárních podávati budeme. Získali jsme sobě k tomu cíli muže zkušeného, vzdělaného a objektivního, jenž naše očekávání také vyplnil, a jakž se naše čtenářstvo přesvědčilo, pravým žurnalistickým taktem hned v centrum věci umístil. Psal neustranně, psal ale ostře a bezohledně. Nemluvalo se o nějaké osobnosti, ale o směrech a třídách. Že dopisovatel Poutníka i o *záhubných* směrech mluvil, musil se pan K. S., pisatel našich Obrazů literárních, o tom zmíniti; osobnosti však žádné sobě nevšímal, a že výrazů ostrých nešetřeno, leželo ve věci samé. Jakou vůbec celá ta práce byla, jest čtenářům známo a netřeba nám něčeho opa-

kovati. Pan K. S. nebojoval pro sebe, ale pro věc, nemluvil jen o dopisovateli Poutníka, ale o směrech nám záhubných. Přece dopisovatel onen, zvyklý jiným nadávati, a předpokládaje tedy vždy také nadávky týkající se přímo jeho osoby, v osvědčené své už arogantnosti *celý* článek náš k sobě vztahoval, maje sebe nejspíše za střed a hlavu celé literatury. Slíbené jméno objevilo se pod novým dopisem i dána jím zároveň kritika na všechny předešlé dopisy i na dopis poslední – stálť tam *J. Malý*. Mnohý zajisté z čtenářů našich ani Poutníka nečte, a musíme tedy podotknout, že v celém dosti dlouhém článku pan J. M. o *věci* ani nepromluvil (vyjímaje několik opětných nadávek) a že jen proti osobnosti našeho spolupracovníka vystupuje. Jakých zbraní k tomu používal, nechť se poptá p. Malý ještě u jiných mužů soudných a poctivých, necítí-li sám. P. Malý psal svou odpověď rukama neumytýma, jak sám ku konci dosvědčuje, a věru, vypadlo to podle toho! V prvním Obrazu literárním bylo mnoho pravd a od časů Pythagorových, jenž za objevení pravdy hekatombu upravil, třesou se – a p. Malý se také třásl. Celým článkem vane duch sobecký a pro samé „já, má osoba, já chci atd.“ zapomněl se p. Malý tak dalece, že někde i celé dvě řádky minou, než zase několik nadávek podá.

Pan K. S. nemůže pro zvláštní okolnosti, jež šetrnost každého poctivého muže požadují, odpovědět – jest to konečně pravé štěstí pro něho, že proto také s p. Malým ani dále mluvit nemusí. Divíme se jen taktu p. Malého, že všechny výrazy, jež uvádí, jako „nezralý a odvislý duch, duševní bankrot atd.“, k sobě vztahuje, a připomínáme mu zároveň známou průpovídku: „Jen bezvinný odpouští žalobě!“ Celým článkem p. Malého vane nesmírná nenávisť k nám všem, již jsme mladší než on; víme ale s jistotou, že nás přece tak přílišně nenávidí, aby nás alespoň utopení hodnými nepovažoval. Abychom alespoň ukázkou způsobu p. Malého podali, stůjž zde řádka jeho *odpovědi*, v níž doslovně zní: „Komu se líbí, nechť bečí jak chce, ale ať zůstává za kamny a nechodí na trh se svými moldánkami.“ Viditelno zajisté z toho, že psal jednou p. Malý úvod k prostonárodní estetice! V dětinské své logice, zaklá-

dající se hlavně na myšlénce vlastní svrchovanosti, p. Malý pochybil několikrát; jsou to však chyby, jež se dobrému dítěti odpustit mohou, zlému ale nikdy neodpouštějí, a uvedeme tedy několik jeho superlogických vět s krátkými poznámkami, litující zároveň, že nemůžeme k něčemu podstatnějšímu zřetel obrátit, ano v „odpovědi“ nic podstatného nestojí.

„Když jsem v Poutníku od Otavy se vyjádřil, že *nadávke* odpůrců svých sobě všímati nebudu, kdo ale s *důvody* proti mně vystoupí, tomu že hotov jsem postavit se, očekával jsem, že toto druhé se stane,“ – praví p. Malý. – Na nadávky žádáte důvody v odpověď? Podivná žádost! Stalo se vám ale přece zadost, jenže skutečné důvody, ve věci samé už ležící, berete kvůli harmonii za nadávky. Vzdor tomu ale přece *nadávkám* těm odpovídáte, ač jste jich sobě všímati nechtěl! „Dle toho neměl bych žádnou povinnost na útok takový odpovídat; aby však mlčení mé nebylo pokládáno za jakousi snad bázlivost, *činím to přece*,“ vysvětlujete dále. Je viditelné, že z vás něco mohlo být, dost chytře jste to vyvedl; poněkud nezkušenější by věru řekl: „Není to pravda, že p. Malému se jen o skandály jedná.“...

„Táži pak se především: Koho jste to vyslali proti mně? Což nebylo ve vašem táboře jiného bojovníka nežli toho znužilého invalida K. S.? Anebo snad jste se spoléhali na mou útrpnost, že proti takovému chudáku zbraně nepozdvihnu? Ba věru, skoro se stydím to činiti – avšak známť já rytířskou zdvořilost atd.“ – Především vám radíme, abyste se budoucně neprozradil, že se vždy jen *skoro* stydíte a že rytířskou zdvořilost jen *znáte*! Varujeme vás ale dále ještě, abyste nechtěl roztrídovat bojovníky, ježto jste sám dosaváde na vojáka nedorostl. Že jste posud jen s bubínkem a píšťalkou zacházel, dobře víte, a všeobecně jest známo, že když jste někdy s obrazy skutečných vojínů se zanášel, vždy jste všechno špatným a neladným svým iluminováním pokazil!

„Vždyť právě jen to vychvalování blbých spisů pohnulo mne pozdvihnouti svého hlasu.“ – Proč jste tedy, p. Malý, nepozdvihnul už svého hlasu, když přátelé vaše spisy chválili? Nesmíte být tak stranným, to není hezké!

„Co se pak týče toho břichopáska, vidíte, moje těžká práce jakožto *literárního nádeníka* požaduje silnější stravy, a to je vše.“ – Nu, jen když jde k duhu, p. Malý. Nebohý, nebýt ani vyvinut a musit nádeničit! Upozorňujeme obecnstvo na jeho adresu, kterou o řádku dále ve své „odpovědi“ udává; jest to sice nezaplacený insert, ale chytře umístěný – popřejtež mu tedy práce! Chcete-li mu ale popřát výdělek, dejte mu něco ku *psaní*; *mluvení* a *činění* jeho bývá obyčejně zbůhdarma.

„Abych četl pro spaní U nás, poradil mně jeden zdejší fyziolog“ – atd. O brožurce U nás vyslovil se vážený dopisovatel Poutníka od Otavy v jednom ze svých dopisů dosti mírně, tvrdě toliko, že při ní usnul. Bylo to místo bez nadávek a divili jsme se tomu. Nyní se naivně přiznává, že *úsudek* nebyl jeho!

„Od času Vašeho tak zbožňovaného Máchy.“ – P. Malý jmenuje Máchu naším! Jest to pocta pro zemřelého slaveného básníka, jaké bychom nebyli nikdy v ústech p. Malého hledali. On nechce památce Máchově, nazýváje ho také svým, ublížit! – „kterémuž ostatně jako básníku všickni jeho následovníci dohromady nejsou hodni rozvázat řemínky u střevíců.“ Ne? Pamatujte sobě ten výrok prozatím, až budete trochu rozumnějším, vylepšíte ho nejspíš sám!

„O *samostatné plodnosti* mluvíte, o *zahození cizích berlí*, na nichž písemnictví české dosavad kulhá? Dobře, já jsem s vámi...“ Bůh nás zachraň, abyste vy byl s námi. Víte, co to je samostatná plodnost? Nevíte, p. Malý, sice byste nemohl říci, že jste s námi, když se o ní jedná. Kdybyste jí schopen byl, byl byste to už nejspíše dokázal, ano vám věru k tomu až dosti času popřáno! Prozatím sobě napište, že samostatná plodnost není ani opis, ani překlad, ani kompilací!

„Vraťte se co zbloudilí synové k věčně živému zdroji národnosti.“ – Vezměte nějakou německou literární historii do ruky, p. Malý, a podívejte se, kdy novější literatura kvést započala, tenkrát-li, pokud se středověkých svých vzorů a „živého zdroje“ národnosti nespustila, aneb když zraky své i jinam obracela. Jest to pravý kříž s vámi, když pranic nevíte – Nyní ale pozor!

„Individuální vývin! Ten-liž jest něco o sobě platného?“

Individuálně vyvinuje se i každý šílenec, každý hlupec, každý dareba.“ – A dále: „Vaše směry čelí k budoucnosti! Co tím vyrozumíváte? Všecko na světě čelí k budoucnosti, každý člověk má budoucnost atd.“ – Jest třeba komentáru k těmto duchaplným, promyšleným větám? Zajisté že ne! Jaká síla, jaká hloubka v těchto myšlénkách – by mohla být! To jest tedy světový názor p. Malého! Či hledá v tom snad nějakou velikost, že samé maličkosti pronáší?

„A strany té *hloubky vědy*. Vy tomu také rozumíte? Ale bo-dejť byste nerozuměl, vždyť jste psal o indické mythologii.“ – Vidíte, p. Malý, tak zlý a ousměšný byste neměl být! Kdožpak jest hned tak učený a všestranný jako vy! Jednomu scházela příležitost, aby se podobně vzdělával, druhému nestydatost, aby o všem psal, třetímu zase něco jiného, co vás kráší. Vy ovšem píšete o všem, a proč byste také nepsal, když víte, že vám to vytisknou! – Musejník r. 1856, sv. čtvrtý, sdělil všeobecné rejstříky na deset ročníků musejního časopisu. V rejstříku tom je udáno, že jste pracoval v následujících oborech: Dějepis český. – Literární historie. – Jazykozpyt. – Filosofie. – Přírodní vědy. – Národopis, zeměpis. – Úvahy. – Články byly nadepsány: K brusu. – Příběhy Jaroslava z Martinic a Viléma Slavaty po jich vyhození z okna. – Přehled literární činnosti Čechů od roku 1848 až do nynější doby. – Úvod k estetice. Co výjimek z obšírnějšího díla. – O překládání klasiků, se zvláštním zřetelem na Shakespeara. – Obrazy dávného Polska. – Oerstedův Duch v přírodě a jeho význam. – Novější zeměpis a jeho pokroky. – O původu plemen lidských. – Zajisté, úžasně to všestranná činnost, povážíme-li, že to jen pro jeden časopis v běhu desíletí napsáno, a mnohem výdatnější *samostatná* činnost v tom neobsažena! Ovšem, vy jste také filosof, ve filosofii sbíhají se všechny vědy, a můžete tedy snadně o všech psát a z jedné k druhé poskakovat.

Dosti ale podobných hříček, dejte pac a pusu a jděte spat! Než však docela usnete, ještě nějakou ukolébavku!

Ku konci své „odpovědi“ vystupujete ještě trochu na prsty a chcete sobě velmi důstojně počínat! Varujte se toho, radíme upřímně; zdá se, že ani nevíte, jak se vám lidé nejvíce smějou,

když nejvýše se stavíte. Nemyslete, že váš hlas jest skutečně něčím a že se někdo podle něho řídití bude. Vy jste tak dobře nulou v literární historii české, jak každý vám podobný přirozeně býti musí. – Nechtějte pak také, p. Malý, mluvití stále o své poctivosti, když se jí nikdo nedotýká; jest to podezřelé a omlouváme to jen tím, že neznáte rozdíl mezi poctivostí vůbec a poctivostí literární, jaká se zvláště v polemikách jeviti musí. – Jest zajisté mnoho lidí neprohřešivších se proti zákonům pozitivním nikdy, a slujících tedy poctivými. Kdybychom je veřejně nepoctivými nazvali, prohráli bychom před soudem; proto bychom se ale přece dle morálního svého přesvědčení ani slovem důvěrnějším jim nesvěřili, p. Malý! – Sbohem.

Redakcí

O B R A Z Y Ž I V O T A 11. března 1859

ŽITÍ BÁSNICKÉ

Báseň od Frant. Bol. Květa

Slova Čelakovského „Krásné žití básnické“ obral sobě spisovatel za motto a tato slova jsou jako červená nit, na kterouž jednotlivé básně své rozvážlivě navlékal. Pravíme *rozvážlivě*, poněvadž skutečně celým cyklem více dech vykrystalisované reflexí než záchvatného, ohnivého a rozechřívajícího básnického ducha vane. *Květ* líčí básníkovu žití *myšlenkovité*, jeho žití v říších ideálů; i přírodu opěvuje jen tak daleko, pokud svými formami básníka k abstraktním pojmům krásy přivádí, pokud její zákony upotřebené k vyměření zákonů lidstvo řídících pravou jsoucnost dobra odhalují:

*Blaze tomu, komu pěti dáno
divy přírodou se linoucí!
Proti smělým vzpurcům je mu přáno
chránit trůny krásy hynoucí!*

Hlas to idealisty proti realismu, vřelého idealisty, jemuž poesie všechno vyrovná a ze země ráj vytvoří, poněvadž jej svými zjevy skutečnými k abstrakcím vede a ve svět čarokrásný, čistě myšlenkovitý unáší. Věstec se koří jenom zákonům, „jimiž harmonie tvoří svět“, on sám jest knížetem, jenž „duši svobodnou nad dav zotročilců“ povznáší, jest tedy myslitelem znajícím poslední cíl, ku kterémuž lidstvo čelí, totiž dokonalý, harmonický vývin jeho. Krása a ctnost jest dvě sester, jež sobě snahou svou získá a jež ho po pouti jeho doprovázejí. – Není zajisté pochybnosti, že spisovatel s nadšením opravdovým ku básni své přikročil; rozebíráním však „žití básnického“ zabral se hluboko v přemýšlení a rozechvělý cit ustoupil znenáhla chladnější reflexí. Místy jest více než třeba abstraktním a budí v čtenáři spíše zase přemýšlení, než aby jej vřelostí svou

zachvátil a unesl. Pěkné a dosti obsáhlé obrazy nepostačily více k úplnému vyznačení toho, co byl dříve vřele cítil, ná-
potom však ještě důkladněji promyslí. I řeč, sice básnicky krásná, stala se tím jaksi přesycenou, řekl bych zdánlivě hle-
danou, poněvadž básník příliš mnoho jednotlivým slovem vy-
jádřiti se snažil. Stala se z přesycenosti té nejspíše mimovolně
manýrovaná nucenost, jež básníka i ku zbytečným metrickým
chybám svedla, na příklad *hynoucí pro národ* (9) místo *pro hy-
noucí národ* aneb *zní-li marně lyry tvé hlas* místo *hlas tvé lyry*, ano
slovo *hlas* zajisté zde závažnějším jest než *tvé*. Jiné podobné
poklesky čtu v čísle 1. *Jak potůček, kvítky své na břehu, k družce
své, ku říčce, tiše plá ve jasném*, a tak dále i v jiných číslech.
Jsou to však poklesky trochu nepatrné a nezmenšují cenu
básně, již mladší básníci, jimž věnována jest, zajisté s radostí
uvítají.

J. N.

OBRÁZY ŽIVOTA 11. března 1859

obrana proti rozmanitým a sobě už odporujícím
úvahám o spisu Kyril a Metod, svatí apoštolové
slovanských národův, nepsali nikdy hlaholsky,
než kyrilsky

Zbytečná a pro pokrok Slovanstva nepatrná hádka o původu glagolice a kyrilice má v brožurce této své pokračování. Psalo-li se dříve kyrilsky nebo hlaholsky, jest konečně jedno a nepokročíme rozřešením té otázky ani o krok. Jest ovšem zcela dobré, když věda i v historických maličkostech úplné jistoty se dopídí; není-li však masa potištěného papíru už v žádném poměru k důležitosti věci, litujeme věru každého nově potištěného archu. Spisovatel Obrany má ovšem úplné právo, aby v rozpravách o svém předmětu pokračoval, zvláště pak, když nešetrnými a někdy i nešťastnými úvahami uražen sice, ale ne poražen byl. P. Jezbera sobě ve své obraně statečně počíná, statečněji zajisté, než mnozí jeho odpůrcové sobě byli pomysleli. Mnohé zlaté zrnko pravdy objevil a o mnohé věci promluvil co pilný badatel. Oznamujeme však jenom jednoduše spis jeho, nespouštějíce se do rozebírání věcí nám vzdálenějších; několik slov dobře míněných p. Jezberovi ale přece ještě povědít musíme. Co hlavní vadu nejen při původním spisu, ale i při Obraně vytýkáme nekorektnost řeči, nevybroušenost slohu a zřejmý zmatek v uspořádání dosti jasně ustanovené látky. Zdá se, že má p. Jezbera příliš málo moderního vzdělání, než aby spisy své bez dokonalého prohlídnutí jinými posud veřejnosti podávati mohl. Nedbalým podáním utrpí i nejjasnější pravda a každé namáhání stává se napolo daremným. P. Jezbera může být dobrý linguista, co se ale slohu týká, jest posud počátečníkem. P. Jezbera jest zajisté pro věc svou nadšený a přáli bychom sobě, aby mezi Slovany hodně mnoho podobně ohnivých přívrženců Slo-

vanstva bylo, jako je on. Nechává se však nadšením svým příliš unášet a nevyhne se tomu, že někdy i za bludy a nešťastnými projekty se honí. P. Jezbera přeje sobě, aby veškeré Slovanstvo písmem se sjednotilo, a ponavrhne k tomu účelu co nejvhodnější písmo kyrilici. Odpovídá v Obraně své i námitkám, jež mu za příčinou tohoto návrhu učiněny byly; stává se to ale tak primitivním způsobem, že opět ničeho nedokáže. Vidíme ze všeho, že p. Jezbera ani zdání o tom nemá, co vlastně požaduje, jakou zeď čínskou mezi námi a ostatní vzdělanou Evropou vystaviti chce. Přijde zajisté sám zase k jinému náhledu a prozatím jeho návrh neškodí, poněvadž se k němu nikdo nepřihlásí. V podobných věcech museli bychom vždy proti p. Jezberovi se prohlásit; při jiných nechť se celou svou silou osvědčí.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 11. března 1859

ŽIVOT A PŮSOBENÍ VÁCLAVA MATĚJE KRAMERIUSA

Sepsal Antonín Rybička

Krátký tento životopis jednoho z předních buditelův české národnosti jest právě nyní tím potěšitelnějším zjevem, ana naše doba skutečně podobných vzpomínek potřebí má, aby zase nezakrněla a aby se těm, jižto o dalším rozkvětu národnosti pracujou, nové pohnutky k setrvání a konsekventnosti dostalo. Pilný a svědomitý spisovatel jmenované brožurky, A. Rybička, získal sobě touto brožurkou veliké zásluhy. Spisku svému dal ráz příležitostný, ačkoliv spisek ten pro literární dějepis vždy cenu míti bude. 9. února bylo tomu sto let, co Kramerius ponejprv světlo vezdejší spatřil; k stoleté památce jeho tedy jest životopis ten určen. Podáváme čtenářům data o Krameriusovu životu a působení podle něho. – V. M. Kramerius narodil se 9. února r. 1759 v Klatovech. Otec jeho provozoval řemeslo krejčovské a byl zároveň kostelníkem při tamním děkanském chrámu, živě tím způsobem osm dítek. Co sedmnáctiletý mladík odebral se V. Kramerius po skončených gymnasijských studiích do Prahy a obíral se, odbyv kursy filosofické, od r. 1778–1780 pilně studii právníckými a politickými. Seznámiv se s muži inteligentními a snažně o rozvin národnosti české pečujícími a dokončiv třetí rok juridických studií, změnil prvotní k právnictví směřující úmysl svůj a ustanovil se na tom, že se docela oddá spisovatelství českému. Jedna z předních příčin, kteréž Krameriusa k tomu přiměly, aby v tomto svém předsevzetí se upevnil a v něm setrval, byla ta, že prostředkem Josefa Dobrovského seznámil se s rytířem Janem z Neuberku, jenž jej ku spořádání své bibliotéky, ku prepisování starých rukopisů českých i jiných, historie a filologie české se týkajících, upotřebil. Tím, jakož i pilným čítáním, zaopatřil sobě takovou

jadrnost slohu a čistotu mluvní, že již první jím vydané spisky od samého Dobrovského spisům tak zvaného zlatého věku k boku byly kladeny. Frazeologických výpisků a mluvnických poznamenání, jež kvůli vlastním studiím a ku potřebě svých přátel sobě pořádal, zůstavil po smrti více 30 svazků. Za první doby literární své činnosti zanášel se Kramerius také básnictvím; vzdal se však brzo těchto snah a ukončil svou básnickou dráhu tím, že sebrav své dosavadní práce toho způsobu, vydal je roku 1788 pod titulem Noví čeští zpěvové pro krásné pohlaví ženské. Po smrti rytíře z Neuberku (31. října r. 1784) převzal Kramerius redakci časopisu Schönfeldské císařské královské poštovské noviny a obecenstvo ho v tom pilným čtením a odbíráním výdatně podporovalo. Mimo noviny pokračoval stále u vydávání vzdělavacích a poučných kněh. Svým „Nový kalendář tolerancí pro veškerý národ český katolického a evangelického náboženství“ přivedl v české kalendářnictví novou éru. Kalendář tolerancí vycházel až do r. 1798. – 6. června r. 1789 oznámil Kramerius, že nyní sám bude vydávati noviny české, kteréž také 1. července pod názvem Pražské poštovské noviny ku r. 1789, vydané prací a nákladem V. M. Krameriusa, vycházeti počaly. Později změnil nadpis svůj v Krameriusovy c. kr. vlastenské noviny. Ačkoli Kramerius na vydávání Novin vlastenských téměř veškeré své síly obraceti musel, nicméně vzdělával při tom všem i jiné spisy historické, poučné a kratochvilné, jakož i obstarával tisk a vydávání kněh od jiných spisovatelů vzdělaných. Nabyv takto řádné výživy změnil svobodný svůj stav a zasnoubil se s dcerou Heciriusovou, měšťana pražského. Všímal sobě nyní i jiných odvětví literárních, zvláště pak literatury zábavné a dramatické; pracoval sám a hleděl i jiné ku pracím pohnouti. V též době počal také cestopisy na vzdělání našeho lidu oučinkovati. Jmenní jeho vzrůstalo tak, že r. 1795 už dosti znamenitě velkou expedicí, bohatý sklad a tiskárnu sobě zřídit mohl. Česká expedice Krameriusova stala se od té doby pověstnou ve všech krajinách. Venkované do ní zašli, když Prahu navštívili, a starší literáti čeští i se vzrůstající mládeží scházivali se zde, aby o věcech týkajících se literatury

české vespolek rozmlouvali. Od r. 1790 vydával také Kramerius starší knihy, a to postupně vždy ve větších rozměrech. Bylo by od místa, kdybychom snad všechny jeho spisy titulem uvedli aneb vypravovali, jaké důležitosti právě pro tehdejší dobu byly. Kramerius byl muž praktický, jenž věděl, čeho potřebí, a přikročil ku každému podniknutí odhodlaně, vřelou láskou před každým ochabnutím chráněn. Větší část českých kněh vytištěných ku konci minulého a na začátku tohoto století vyšla toliko jeho přičiněním na světlo; starší i mladší spisovatelé obraceli se k němu při každém důležitějším předsevzetí a vyhledávali jeho rady a pomoci. Nemalou zásluhu měl též Kramerius o J. Nejedlého Hlasatele českého, jenž r. 1806 vycházeti počal. O literární pevné spojení mezi Čechy, Moravany a Slováky zasazoval se vší silou. – Bohatému jeho životu a výdatnému působení cíl určen úmrtím 22. března 1808. Prsní vodnatelnost a bolestné zatvrzení jater byli účinkové jeho neunavné píce. – V dodatku podává biograf ještě obraz osobnosti i ducha Krameriusova, jehož hlavním heslem bylo „vůbec prospívati vždy a všude krajanům svým posloužiti a vše dobré mezi nimi rozšiřovati“.

O B R A Z Y Ž I V O T A 11. března 1859

Obrázek mladého života

Úlohou Obrazů života jest, aby sobě hlavně všímaly všeho, co by život náš národní objasnit mohlo. Bohužel, že dosti obmezená příležitost se k tomu podává, anť náš národ málokterým způsobem známky bujnějšího života jeví a jediný důkaz pracujícího ducha svou dosti chudou a nutně myšlenkomřivou literaturou podává. Ostatní jeho činnost, ač dosti bohatá, stojí v podruží jiných, pomáhá i myšlenkou i praktickým činem jiným kupředu, jako na příklad v umění, průmyslu, úřadech atd., a nevystupuje skoro nikde co specificky česká. Tím více sobě všímati dlužno všeho, co na poli literární činnosti rozkvétá, abychom viděli, zdaž pokračujeme a zdaž se alespoň cestou literární nějakého důležitějšího výsledku docílití dá. Vědeckost naší doby popřála i u nás vědě krásné jaro a máme mezi literárními jmeny i taková, jež vzdělaný svět vůbec svou chloubou nazývá; praktičnost naší doby ale, jakož i okolnosti leckteré, které spíše jen pěkné elegické písně prostonárodní vypěstují, než aby mocnějšímu vývinu vyšší krásné literatury, požadující živější národní ruch, přály, nedopustily, abychom i v tomto oboru se s velikánskými výtvary jiných národů měřit mohli a těmto navzájem za jejich nám podané výtvary něco podobně velikého podali.

V poslední době počíná se na poli krásné literatury po nějaké přestávce opět nový život probuzovati. Vystoupila nová jmena a nová díla i dílka, o kterýchž uznáno, že alespoň částečně k uveřejnění uzpůsobena jsou a že jejich původcové skutečně bez pravého povolání se k uveřejnění neodhodlali. Mezi jmeny, která se už vícekrát veřejnosti takto objevila, nejčastěji vídáno i čteno jmeno *Gustav Pfleger*. V běhu as tří let vyšlo od tohoto spisovatele nejen mnoho jednotlivých prací porůznu v časopisech, ale i více větších samostatných

děl. Chci krátký obraz tohoto spisovatele mladého nakreslit, což mně tím spíše možno, an mne sám laskavě propůjčením životopisu svého, ježž byl toliko ku vlastní své potřebě vedl a sepsal, podporoval. Jsem vzdálen mínění, že nákres ten bude už pro všecken čas ve všech jednotlivostech platit, jestiž Pfleger právě ještě v úplném rozběhu ku vykýžené výši, a čeho docíleno posud, jen ukázkou, třeba dosti pěknou, čeho docílití chce; při tak zřejmě čilém pracovníku ale, jakým on se býti jeví, a při té pevné naději, jakou nyní už v něho skládati můžeme, dlužno, abychom jej také už nyní při každém kroku sledovali a jej zúplna poznali.

Gustav Pfleger narodil se 27. července 1833 ve vsi Karasejně na Moravě, kde jeho otec nadlesním byl. Z devíti dětí byl Gustav nejmladší. Co šestiletý hoch přišel do blízkého města Bystřice, když otec jeho, tenkrát as šedesátník, na pensí dán byl. R. 1840 lehla skoro celá Bystřice a s ní i dům Gustavových rodičů popelem, načež panského bytu ve Vojetíně použito. Rodina byla stíhána nešťastnými změnami, troje stěhování a vyhoření za čtyry léta nemohlo zajisté býti k prospěchu vychování dítěte a stalo se tak, že desíletý hošík ještě druhou triviálku navštěvoval. Na jaře r. 1843 umřel otec, jenž byl od velikého bystrického požáru stále churavěl, a matka se odhodlala, že se kvůli lepšímu vychování dětí a kvůli příbuzenstvu odstěhuje do Prahy, již Gustav posud jedině dle tak zvaných „pražátek“ znal. Neuměl slova německy, a musel tedy opět do druhé, tak zvané německé třídy vstoupit. Namáhal se tu jak mohl, a když v odměnu pilnosti byl „skvostně vázaný svazek *Erntefeldu*“ (všem, již jsme někdy nějaké premium obdrželi, dobře známý) obdržel, vzbudila se v něm neukrotitelná touha po čtení rozdílných kněh; obětoval jim každou prázdnou chvíli a uchoval si lásku k nim pro všecken čas svého života.

R. 1845–46, jsa dvanáct let stár, dostal se Pfleger do parvy na malostranském gymnasium a stal se takto mým spolužákem. Učil a namáhal se právě tak, jak toho tenkrát třeba bylo. Nejsa příliš systematicky vychován, obracel hlavní svou píli stále jen na čtení spisů van der Veldových, Crame-

rových atd. a z Moravana neuměvšího slova německy stal se zakrátko češtinu lámající Němec. Vadu tuto vyhladil rok 1848 radikálně a Pfleger stál pevně při naší utrakvistické straně, která se některým předmětům němčinou, některým (náboženství, dějepisu a zeměpisu) češtinou učila. Nastala nová doba pro naše školství, filologie klasická rozkvítala a Pfleger počal se vždy více a více s výtvary staré doby seznamovati, kdežto zase německými a českými čítacími kněhami potřebného vodítka ku poznání dobou bližších literatur nabýval. V tu dobu spadají též jeho první a dávno spálené a jinými nahrazené pokusy veršem a prózou.

Nyní potkala Pflegra nehoda působící neblaze na celé jeho nápotomní živobytí až do nynějška. Následkem namáhavého vyučování privátního, jemuž se podroboval, jakož i tělocviku pro jeho tělesnou ústrojnost nemírně užívaného počal chrliti krev, a že nerozumným lékařem špatně se mu radilo, opětovala se choroba, až se ho zúplna zmocnila. Pobyť na venkově byl bez výsledku. „Touto nehodou,“ praví Pfleger ve svém obratně a skoro až příliš upřímně psaném životopisu, „rozpadl se můj celý život, aby se nikdy nezacelil. Nesmírné šetření drželo mne jako páru nad vodou. Nemohu nikomu popsati strašné city, s jakýmiž jsem nastoupil I. semestr 1850 až 51 roku školního. Zevšad kynuly mně plné, veselé tváře soudruhů: já jako v půli zlomený strom nemohl jsem více mísit veselý svůj hlas ve křik jejich. Tich a bled seděl jsem na svém určeném místě – nepromluvil jsem, neboť každé slovo bolelo mne na prsou bolestí nesnesitelnou. Viděl jsem před sebou zmařený věk a naděje úplného uzdravení nekynula mi“... „tu počal jsem život skoro poustevnický“... „Čím churavější jsem byl, tím více jsem četl, abych na sebe a na vůkolí zapomněl“... „počal jsem psáti častěji verše“ atd. Churavost tuto můžeme skutečně i v uveřejněných pozdějších spisech Pflegrových sledovat; jest vadou hlavně jeho Dumek, vadou to tížící každého čtenáře. Musel sobě však odlehčiti tímto způsobem, aby uvědoměním svého stavu se už v stav jiný dostal a veliké části zlých následků se tímže způsobem zbavil. I uveřejnit je musel, aby se mlčením i kri-

তিকৌ obecenstva přesvědčil, že mlhovitému, chorobou utvořenému obzoru jeho svět rozuměti nebude, poněvadž vůbec času nemá, aby se s něčím podobným zanášel, a že sám z něho vystoupiti musí, chce-li sama sebe zachovat, lidé že ho zajisté soucitem nevyhojí, že ale stojí to za pokus, nedá-li se pro počátek třeba trochu nuceně, později přirozeně světlejšími barvami lidem se zavděčit, jejich díkem sobě život osladit a přesvědčení nabýt, že darmo člověk nežil. Měl ovšem Pfleger přísněji vybírat a jen to podat, co v jasnějších hodinách tvořeno; nebyl by musil se později sám, jsa už duševně mnohem čilejším a zdravějším, svým Dumkám posmívat. – Zacházím ale prozatím příliš daleko a musím ještě jiné věci dohonit.

Pilným svým čtením zaopatřil sobě Pfleger důkladnou známost skoro všeho dobrého, co evropská literatura v starších i novějších dobách byla zplodila, a málo bude mladíků našich podobného stáří, kteří by se vyčteností svou jen zdaleka Pflegrovi vyrovnati mohli. Literaturu slovanskou seznal blíže, když se byl z malostranského gymnasia na staroměstské odebral.

Náhly krvotok v únoru 1852 učinil pro celý rok jeho studiím konec. R. 1853 odbýval septimu a 1854 oktávu co soukromník – „musil jsem se konečně vzdáti nadějí dalších studií“ – píše Pfleger sám –, „neboť na jaře 1854 po třetí krvotokem zasáhnut udělal jsem kříž nad svými skvělými plány a mým studiím byl konec.“

Nastaly doby kruté, naděje za nadějí, jakéž v život měl, mizela a měl sobě přece nyní utvořit při své tělesné slabosti a duševní skleslosti cíl nový a opět důstojný. Chtíval se státi slavným divadelním umělcem, později učitelem a bůhví čím ještě jiným, jak se to v mladistvé fantasii dívá; vše ale zmizelo jedním rázem a Pfleger neviděl jiné cesty před sebou, než aby se na dráze spisovatelské pokusil a bohaté známosti své, jakož i bohatství vlastní mysle a vlastního srdce k tomu použil, by literární činností sobě ulehčil, život svůj uspořádal a před úplným zmarem zachránil. – „K tomu všemu přišla neblahá vášeň, jakáž každého mladíka pojme silou původní, láska, u mne láska, jak se říká, nešťastná.“ – Veliké to často

štěstí, taková nešťastná láska! Mnohého otuží a pomůže mu k jasnosti po dnech pošmourných!

Pfleger četl nyní ještě více než kdy předtím; ty nejzádumnější věci ale byly mu nejmilejší lekturou. Lamartinovy *Méditations poétiques* (znamenitého dojmu byl v tehdejší Pflegerově stavu Lamartinův *Le poète mourant*), Herlossohn, Kalina, Goethe, Shakespeare a jiní živili jeho rozčílenou fantasii a ponoukali ho ku tvoření. „Každý den musila být báseň hotova,“ praví Pfleger, „každý den jistý počet veršů ukován jen proto, abych je mohl za několik dní s velikou resignací hodit do pece.“ Mnohé básníky, jež četl, ihned napodoboval. – „Veliká epická báseň à la Hadrnice, Kouzelný střelec, ten nejpoetičtější strašlivý nesmysl, jež jsem choval až do času vyjití Dumek, byl výplyv pojatých kalinovských idejí.“ – Mimo tyto tisíce veršů rozvrženo i několik dram, z nichž provedení dvou – Synova oběť a *Tarquinius Superbus* – budoucnosti ponecháno.

Tato skoro zimničná horlivost v zažívání i tvoření stala se hlavní vadou prvních uveřejněných plodův Pflegrových. Nemohu sobě pomoci, musím pásmo prostého vypravování opět přetrhnouti a způsobem lyrických skoků zase slovo promluvit o věcech, jež dlouho po právě líčeném roku Pflegrova života co důkaz jeho duševního snažení se vyšly, počátek a původ svůj ale v líčené už době mají. Pfleger byl ve stálém zimničném, skoro křečovitém chvění. Neznal jsem, poněvadž Pfleger svou nemocí od nás všech oddělen byl, stav jeho choroby dokonale, čítaje však jeho hlavně Lumírem uveřejňované *Dumky*, poznal jsem přece hned, že jsou to výtvořky nepravidelného a chorobného tvoření, že ten „bol“, jímž básně jeho oplývaly, je sice hluboce procítěný, jeho vplyv na ducha básníkovy tomuto však přece ne zcela uvědomělý. Pfleger jsa třeba i tělesně i duševně rozčílen cítil v sobě pud, aby veršem něco utvořil. Cítil v sobě přemocný cit, myšlénka nebyla ale ještě vykrystalisována, nevěděl ještě docela, co vlastně chce, a započal přece už své verše. V nejvyšším a prvním rozčílení, dokud je básník všecek rozháran a to, co na něho tak mocně působilo, svým obyčejným způsobem myšlení ještě nepro-

pracoval a v systém svých myšlének na patřičné místo ne-
uvedl, nemůže nic jasného utvořit; pravá doba tvoření na-
stává později, když city trochu ochladly a buď už jak večerní
červánky uplývají, buď se jako večerní slunce, jež ještě vidíme,
když už zašlo, reprodukují. Hnán svým rozbouřeným citem,
psal Pfleger dále a dále, dokud rozhárání trvalo, ledacos udě-
láno kvůli rýmu, a odtud ta zbytečná délka mnohých lyrických
i jiných básní, poněvadž básník cítil, že ještě vlastně málo
řekl, odtud to množství hledaných slov, jež něco vyjadřovat
měla a jež nyní ještě básníka v době jeho převratu straší. Tak
jsem sobě myslil Dumky tvořícího Pflegra a pozdější oustní
rozpravy dokázaly, že jsem se nemýlil. Byly ale tyto Dumky,
jak jsem už podotknul, pro Pflegra přece nevyhnutelné
a zcela potřebným přechodem k pozdější jeho básnické re-
generaci.

Čítáním Goethena mizel znenáhla nemocný idealismus na-
šeho básníka a připravoval se obrat, jakýž se v pozdějších pra-
cích jeho jeví. „Nalezal jsem v tichém a nevzrušeném zrcadle
reálného básnění Goethova“ – praví Pfleger – „jakéhos ulehčení
a pročítal jsem z něho tolik, že jsem konečně počal nahlížeti,
že reálnost má také poesii, což mi dosud nenapadlo.“ – To
mu však nevadilo v tom, že po lektuře Horácových a Petrar-
kových děl si dal s „nevýslovnou radostí“ „balík asi 64 ód
a snad 105 sonetů“ svázati. Většina těchto básní byla určena
do proponovaného 2. svazku Dumek. Následovalo studium
Tacita a francouzských dramatiků, čehož ovocem byl plán
k velké dramě *Germanicus*, jež ještě příležitější dobu očekává,
některé překlady francouzských veseloher, jež se sice zadaly,
ale neprovozovaly, a původní veselohra *Komedie ve třech jed-
náních*. O této praví básník sám: „Veselohera ta však je tak
dlouhá, že by potřebovala pět hodin k provozování a je plna
velmi divadelních nesmyslů; sem tam prokukuje dobrá si-
tuací.“ Goethenův Werther přerušil započatý román v listech
Dopisy Vyšínského a stal se básníkovým „kapesním slov-
níkem“, jen Byron a Moore střídali se v jeho přízni. Přčet
Malczewského Marii utvořil sobě Pfleger plán k veliké epické
básni Poslední rytíř, již na jaře r. 1854 začal a v lednu 1858

dokončil. Po vyjití románu Vyšínského přijde na ni řada. Srbské národní písně přivedly Pflagra k tomu, že napsal asi tři delší básně jednající na půdě moravské. První z nich umístěna v Dumkách pod názvem Poslední vůle. Druhé dvě uchystány pro svazek druhý.

Po posledních a nejkrásnějších svých prázdninách vstoupil Pflager v prosinci 1854 do praktického života; obdržel místo u pražské spořitelny. Cvičení se v praktických věcech a kupecké a účetnické předměty nastoupily stolec poesie, takže tvořivost básníkova následujícího roku poněkud ustála.

Počal nyní na uveřejnění svých plodů pomýšleti. V únoru 1855 vyšly první básně v Lumíře a v Zlatých klasech umístil taktéž několik prací pod všelijakými šiframi.

Vyjití Lady-Nióly a Bibliotéky českých románů obrátilo pozornost jeho k sobě. Proti redaktorovi jmenovaného almanahu napsal ostrou kritiku nemoha se srovnati s jeho směrem; praví sám: „Já byl tehdy příliš sentimentálního rozpoložení, abych byl mohl snést tu čpavou satiru a ironii znamenitého Heina.“ Náhoda tomu chtěla, že se pojednání nevytisklo a mně, bůhví kterou cestou, do rukou dostalo; je mně milou památkou proto, že jsem též obdržel kritiku psanou a též nevytištěnou, kterou redaktor Lady-Nióly po vyjití Dumek na tyto napsal, a že z toho mnohá příležitost ku porovnání obou spisovatelů vyplývá. – I s Chocholouškem měl Pflager téhož roku jakous polemiku.

V létě 1855 napsal Pflager „nějakou historii pod názvem *Dvojí věno*, obrázek ze života“. Byla určena pro Lumíra, vyšla však v Bibliotéce českých románů. Chyby, kteréž jsem předběžně Dumkám vytknul, vidím i v tomto obrázku; druží se však k tomu ještě to pevné přesvědčení, že Pflager po tu dobu příliš málo ze skutečného života znal, žije posud toliko vlastním i cizím snům, než aby byl mohl něco živého ze života napsat. Bulwer praví kdesi, že myslitel pravý, třeba by byl velikou část svého života co soukromý a světa vzdálený učenec strávil, přece hned ku vlastnímu i jiných překvapení se v nových poměrech do světa hodí a lidem porozumí. To platí ovšem o společném jeho žití s jinými, avšak i zde toliko

s velikými výminkami; co se týká líčení života toho ale, vládnou tu zcela jiné poměry. I Pflegrovi vadilo ve Dvojím věnu posud neúplné znání života. Žilť posud příliš ve svých ideálech, v době přechvatného tvoření a nadplňky, které jsem Dumkám vytýkal, pletou se mu slovem i slohem také v prózu, kde má být jednoduchou. Hned počátek spisu podobal se mně nějaké Dumce v prozaickém oděvu; má sice ráz poetičnosti, je ale nejasný. Poetické takové expektorací zastupují skoro všude psychologické vyhloubání. V oku svého hrdiny čte ledacos „dle domyslu“; v listu téhož z Paříže jeví se mu „tiché zoufalství“, kdežto čtenář v něm věru ničeho nevidí mimo několik nucených společenských frází, zakrývajících v životě našem obyčejně bezmyšlenkovitost. Kde něco pravdivostí svou překvapuje, není to zajisté výplyv vlastního názoru, ale spíše daru divinačního, jaký básníkům vůbec udělen. Jednající charaktery jsou vesměs tak ideálně dobré a dokonalé, že se člověku věru po trochu špatnosti zastýskne, aby se mu stínem světlo tím milejší stalo; nízký stín nepoctivého sluhy jest příliš obyčejný a nepatrný a vyhodí se konečně kvůli zakončení oknem. Provádění charakterů je až železně konsekventní; dobré ale, když i ne vždy nové situací prozrazují skutečné nadání vypravovatelské.

Pfleger počal nyní básně své ku vydání srovnávat. „Svět měl vědět, co cítím, co mne bolí, jak trpím! Svět měl se mnou cítit, měl slzy prolévat nad mým osudem, měl se mnou plakat nad hroby mých nejskvělejších a nejbujnějších radostí!“ Delší cesta přerušila ještě pořádání básní a zadržela mladému idealistovi ještě možnost poznání, že svět jen tenkrát se v bolu básníkovu podílí a sobě s básníkem zasteskne, když tento sebe jen v zrcadle celého světa vidí a tomuto něco každého jednotlivce se týkajícího podá, že svět se málo o to stará, co subjektivního v prsou jednotlivce bouří, a že často práce, kteréž původci nesmírně milé a dojemné jsou, bez dojmů ve veřejnosti zůstávají.

Drážďany, Berlín, Hamburk působily svým bohatstvím a životem na cestujícího mladíka podivně. Píše sám o tom takto: „V Berlíně nové světy, nové divy! Musea, výstavy,

galerie, zbrojnice, stavitelství, skulptura, divadla, knihovny, věda, to mi pomátlo mozek, jeden dojem dorážel na druhý a ztrmácel mne zúplna. Egypt, Řím, Athény, Indie, Norsko – to vše třelo se v hlavu mou, středověk tlačil se na mne, já sotva pochopoval běh světa a jeho obdob, nový věk tísnil mne svou pyramidální činností k zoufání! – A co byl já v poměru k těmto světům? – Co náš národ v nynějším stavu? – Nechtěl jsem domyslit! Blány mého mozku hrozily mi roztrhnouti se! Místo úkoje počala cesta na mne opáčně účinkovat!“ – Z Berlína zajel Pfleger do Postupína. Navštívil též známý Marmorpalais na Heiligensee. Zde účinkovalo okolí tak na něho, že sobě je obral co stafáží ku větší výpravné básni. Mramorový palác napsán po návratu za několik večerů skoro zcela tak, jak v Dumkách se pak objevil. – Později vykonáno ještě několik cest do Lužice, Drážďan, Libverdy atd.

V březnu 1857 konečně vyšly Dumky nákladem spisovatelovým. „Očekával jsem přece nějakou poučnou, v jistém rozboru drženou úvahu,“ píše Pfleger, „myslil jsem, že toho knížka patnáctiarchová, v nížto se nacházejí verše, zasluhuje.“ Velice se ovšem Pfleger zmýlil, očekáváje v málomocné té době od našich privilegovaných lenochů něco podobného; jediné Moravské noviny promluvily svým způsobem několik sprostých, urážlivých slov. Pfleger nebyl ještě něčemu podobnému uvykl, zanevřel na všechno, spálil připravený druhý díl Dumek a předsevzal sobě nepsati ani jediného verše více. Předsevzetí to se ovšem později zviklalo. Něco podobného se už mnohým stalo.

Lektura ruských básníků, zvláště Lermontova a Puškina, přiměla jej brzy k tomu, aby se v líčení skutečnosti pokusil. „Reálnost, a to ideální reálnost, líčiti věci, děje, city a myšlenky tak, jak jsou, jen v jakémisi vznešenějším rouše: to bylo moje okamžité snažení, moje přání“... „Rek můj musel býti kosmopolitický, a přece i národní – avšak národ náš nemá ničeho, co živo jest, samostatného: jen básnit může, jak chce... Můj rek stal se básníkem.“ Z bývalého románu jeho Dopisy Vyšínského nehodilo se Pflegrovi nic více než jmeno titulní; ústrojnost jeho prací se stala zcela jinou a jediným

Oněginem získal více než dříve celou literaturou západní. Ukázku z Pana Vyšínského podal Lumír a můžeme se upřímně vyznati, že jsme my mladší vřele vítali několik těch veršů, jež úplnou regenerací nadaného Pflagra osvědčovaly a naději, že talent jeho nám nerozplyne, už zčásti uskutečnily. Pan Vyšínský počal vycházeti a z každé řádky jsme znovu básníka studovali a z jeho očividných pokroků se těšili. Báseň není ještě ukončena, velikost její nedá se ustanoviti, zřejmě však, že jí sobě, čím více se ještě dále zbytečných šířek, trochu hledaných popisů a mlhavých expektorací zprostí, pevně jmeno své v literatuře naší zakotví. Kladu to sobě výslovně za povinnost, že po vyjití úplného Vyšínského šíře o něm promluví, jakož zajisté s láskou už nyní každý nový krok ve vydání učiněný sledovat budu. Podobně pěkně počínal sobě Pflager v povídce na zakázku psané Dva umělci. Mnoho bych mohl spisovateli namítnout, což by se ve zvláštní úvahu rozpřísti mohlo; vidím ale na každé stránce tak zřejmý nový život, takovou radost nad ním, že se zároveň s ním raduju i nad menšími problesky mladého jeho slunce. Ve Dvou umělcích vidíme už papršky promyšleně psychologického líčení, charaktery podrobí se rozdílným změnám přirozeným, a neodporujícím přece jejich základnímu typu, situací jsou obyčejně dobře volené a nepřiliš hledané a zdravý humor rozkládá se po každé stránce spisu, jemuž bych opět jen trochu příliš rychlý vzrůst vytýkal. Z jediného charakteru Antonie tamtéž už viděti lze, že se ani líčení abnormálnějších charakterů, seznámiv se s životem a spřáteliv se se skutečností, nestrahuje, jelikož seznal, že následováním Goethenových slov „Greift nur hinein ins volle Menschenleben“ člověk ku podivným, a přece vždy přirozeným věcem přichází. Mimo už uvedené posud nevydané nebo neukončené spisy Pflagrový uvéstí dlužno ještě epickou báseň Mirko a Selika. Přehlídneme-li celou značnou řadu jeho spisů, podíváme se zajisté duchu, jenž při všech protivenstvích, jaká se mu v cestu klásti mohla, tak čilým a produktivním zůstal; podíváme se tím více, an ani nejostřejší odpůrce třeba nejslabším plodům nějakou cenu upřítí nemůže a je co důkaz pravého nadání naznačiti

musí. I nejnovější básnické zjevy naší literatury účinkovaly na Pflagra; bylo by však od místa, kdybychom jeho výroky a náhledy zde sděliti chtěli. Všichni působíme vzájemně na sebe a nejlíp z nás epigonů pochodí ten, který nejlíp toho zažije, co mu jinými podáváno.

Jan Neruda

OBRAZY ŽIVOTA 15. dubna 1859

V běhu posledního měsíce byl v literatuře české poněkud menší ruch než před krátkou dobou; jest to ale jen náhoda a vydávání nových kněh, jež nyní už dokončení svého v rozdílných tiskárnách dojdou, nastane zase v několika dnech a přinese nejen ledacos rozmanitého, ale zároveň i mnoho dobrého. Oznámené námi už spisy *Konversační slovník* Riegrův, *Nezabudky* Zapové a *Básně* Heydukovy vyjdou ještě v běhu dubna. – Mezi menšími už vyšlými spisy zasluhuje brožurka *Böhmische Nationaltänze* povšimnutí. Spisovatelem jejím je čtenářům našim už známý *Alfred Waldau* (J. V. Jaroš), jenž neunavnou pílí se snaží, aby Němce o duševním ruchu v Čechách poučil. Jeho pojednání o českých národních tancích, zosnované a provedené hlavně na základu našeho článku o témže předmětu (*Obrazy života*, seš. 1), úplně své úloze dostačí. Waldau se snažil, aby sobě co možná nejpodrobnějších dat zaopatřil. Psal nejen o českých tancích zvláště, ale přivedl je také ve spojení vnitřní s národními tanci ostatních národův, sdělil národní, k tancům zpívané písně, popsal hudbu i masopust český, vyjmenoval nejlepší skladatele atd. Některé z nepatrných v spisek se vloudilých chyb většina čtenářstva německého bez své ujmy ani nepozná aneb přehlídne. Vytknuli bychom spisovateli jen, že užíval při místních českých jmenech pravopisu toho, který se někdy užívá, když se Němcům výslovnost jmen vysvětliti chce; opiš některou specificky slovanskou zvučku bůhvíjakou kombinací písmen německých, Němec to přece dobře nevysloví, práce je zbytečná a někdy i škodlivá. Taktéž by nás spisovatel rád přesvědčil, že při tanečních zábavách na venkově se někdy v bujnosti až orgie provádí; co se vůbec tím jmenem naznačuje, toho bys marně u našich venkovanů hledal. Nepatříme k těm,

kteří náš lid při každé příležitosti „holubičím“ nazývají, víme ale také, že není horším než každý jiný, a zjevy jeho veselosti a bujnosti jsou vzdáleny všech orgií. Přílišná a nezaviněně nepravá ta přísnost spisovatelova, jenž něco horšího ve věci vidí, než v ní skutečně jest, zavedla ho též k tomu, že, kde něco dvojsmyslného v české písni, on při převlékání do roucha německého nahotu ještě patrnější učinil (na př. na stránce 43).

O B R A Z Y Ž I V O T A 15. dubna 1859

Nesnadno zajisté u nás, aby sobě mladý časopis nějaký rychle cestu razil, nebo snad hned z počátku existencí svou dostatečným počtem předplatitelů pojistil. Velká část českého obecnstva je netečná a nepodvolí se ani malým třeba obětem; odtud pochází, že nám Němci směle říci mohou, že máme jakous *dělanou*, nucenou literaturu, – budou to potud alespoň částečně oprávněně tvrdit moci, pokud obecnstvo naše s větší láskou k literatuře nepřilne. Jiní našinci nemívají zase veliké důvěry v podniknutí nová a čekají s předplacením tak dlouho, až se podnikatelé osvědčí, že jim nejen na nějaké spekulaci, ale na věci samé záleží a že je snažení jejich i opravdové i výdatné. Také my nemůžeme říci, že by předplatitelstvo naše už tak vysoko bylo vzrostlo, abychom bez velikých starostí do budoucnosti hleděli; přibývá ho ale stále, třeba pomalu, a doufáme pevně, že nám ještě druhé pololetí při upřímné naší snaze náhradu podá za to, co při prvním pololetí ztrácíme. Bojovali jsme posud nejen s okolnostmi, jaké taktéž všechny ostatní české listy tíží, ale i se zvláštními, nás se osobně týkajícími. Zajisté máme alespoň to do sebe, že list náš *živý* jest, právě to však a okolnost, že nejmladší síly literární soustřeďujeme, zaopatřilo nám dosti nepřátelství, nehodných a nízkých uveřejněných nájezdů, ba i přespříliš privátních intrik (tak na příklad stalo se též, že i jistý redaktor jiného českého listu po redaktořích přístupných mu německých listů pražských běhal, aby i *oznámení* Obrazů života překazil; jiní lidé zase používali venkovských svých přátel co agentů proti nám atd.). Ti a podobní lidé budou i dále proti nám brojit, a naše práce musí se tedy zdvojnásobit. Nepříznivé okolnosti časové nepřejou taktéž čistě beletristickému, a tedy poněkud luxuriéznímu časopisu; zde nám ale vypomůže, že

budeme většinou podávat články *časové*, jichž dostatečnou sflu buď už v rukou, buď *najisto* objednanou máme. Přichystány jsou Obrazy z Dalmatska (s il.), Kulturní obrazy z Italie, Sociální poměry francouzské, Cestopis po Multánsku a Valašsku (s il.), Řeka Amur, Dějiny Srbska, Náčrtky z turecké hranice (slavonská mládež, školství) atd. Mimo to podáme (původní) vyobrazení všech krojů národních a vojenských, kteréž se při nastávající válce interesantními stanou, pohledy na pevnosti, města, bojiště atd. Bude-li příloh zapotřebí, rádi přidáme. Konečně ovšem učiníme původnímu svému programu zadost. Povídky původní budou historické a sociální; překlady podají jen výtečné a krátké věci. Z povídek původních máme na příklad připraveny: Z Amorova deníku od Hálka, Starý mládenec od Jana Nerudy, Žatec, historická kapricí od A. Hrona, atd. Z článků poučných budou v nejbližších sešitech umístěny: Národní písně a chorální hudba od L. Zvonaře, Přistěhovalci české květeny (s il.), Rukopis Královodvorský, Libušin soud a Libušino proroctví atd. – Básně budou u skutečně přísném výboru skoro vesměs výpravné, baladní; z překladů chystá se Mažuranićův Čengić-aga v překladu Jana Nerudy, Petőfiho balady a romanci atd. Mosaika bude články časové, literární, poučné atd. přínášeti, úvahy všimnou sobě *každé* původní novinky a budou vždy přísné, ale nestranné, miscely budou nejnovější a nej-pikantnější dějepisné události, zeměpisná zkoumání atd. obsahovati. Doufáme, že tím způsobem každému něco podáme a každého sobě nakloníme.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května 1859

*Die Wahrheit finden wollen ist Verdienst,
wenn man auch auf dem Wege irrt.*

Lichtenberg

Často se slýchá nyní u nás o „škodlivých směrech“ v literatuře, častěji ovšem slýchá, než čte, protože není každý podobně smělým, aby co veřejný udavač vystoupil. Každý cítí dobře, že velmi těžko některý směr vůbec, a zvláště literární, přímo co škodlivý naznačit, nedůvěřuje své neomylnosti, bojí se třeba, aby budoucnost zdánlivě škodlivý směr co dobrý neobjevila, a vystoupí-li přece někdo, mívá někdy své privátní příčiny a příčinky, které snad škodlivější jsou než „škodlivé směry“, proti kterým bojuje. Může zajisté býti, že prohlásivší se u veřejnosti proti některému směru pravdu má aneb pevně míti se domnívá, pak jest to jeho svatou povinností, aby vystoupil; přecasto ale bývá bohužel jen zlomyslnost a choutka škoditi jiným, již snad trochu osobnímu blahu a blažené lelosti nebezpeční by se státi mohli, příčinou pudící k veřejnému vystoupení. V posledním pádu nazývá se to pak *veřejným udavačstvím* a je jednou z podivných jedovatých květín, jež se vždy časem zase v sadech českých objevují.

A které směry nazývají se nyní škodlivými a jakž se výrok ten odůvodňuje? Které směry? Ano to jistí páni sami nevědí, prozatím jim platí za pravidlo, že všechno, co mladší síly původního napíšu, škodlivého směru jest. A čím se výrok odůvodňuje? Jednoduše posud *ničím*, čehož důležité příčiny v nerozumu a nerozumění a také trochu v nevinném strachu před nákazou při obírání se bližším se škodlivými směry hledati dlužno; vlastně ale by se při odůvodňování pěkná alternativa objevila, že by se buď holými frázemi ničeho nedokázalo, buď při poctivém rozboru ku zcela opácným náhledům přišlo. – A komu a čemu mají být tedy směry nebezpečné? – Stávajícím sociálním poměrům zajisté ne, poněvadž máme

pro ně jiných strážníků dosti, a pouhých křiklounů už za tou příčinou zde potřeba se neukazuje, že zákon dříve vše nebezpečné odstraní, než se to veřejnosti dotkne. – Tedy snad národnosti? Bylo by to zajisté jen lichou řečí! Žádný směr jednotlivce aneb jisté literární školy (zamilované to slovo u těch, kteří bez opatroven a chův po celé živobytí býti nemohou) nemůže se celé literatuře škodlivým stát; vždy přece některá stránka tím prospívá, a co nenárodního, odvrhne zdravý národ sám – není-li více zdrav, nezadržíš jeho úpadek zajisté žádným systémem. Vyřknu to ale nyní už zkrátka, čemu dle veřejného udávání směr mladších nebezpečným jest, mnohým je to už známo, a doufám tedy, že se alespoň všichni neleknu, sdělím-li, že směr mladších jest dle náhledu některých moralisujících nemoralistů – *nemravní*. Neleknul se toho slova nikdo? Musím se proto tázat, že vím, jak se mnohý tištěného a veřejně vysloveného slova *nemravnost* bojí, třeba by v praxi a v domácnějších kruzích trochu srdnatějším byl. Ovšem myšlenka a upotřebení jsou dvě trochu rozdílné věci a vím dobře, že nadřečení moralisující páni právě tolik velkých ctností do sebe mají jako spisovatelé knížek „o umění zbohatnouti“ peněz. A kde jednají skutečně dobře, platí obyčejně Goethenovo:

„Hätten sie kein Gewissen und spräche die Pflicht nicht so heilig, – wahrlich, sie plünderten selbst in der Umarmung die Braut.“

Jakž ale možno, že spisy a články nemravního směru vůbec vycházet směřjí? Jednoduše proto, že vlastně ani nemravní nejsou a literárními dozorcí teprve jimi as tak se stávají jako v mineralogických sbírkách nepravou cedulkou měď rtutí pomocí nedouka.

Každá doba má jisté své problémy, kterýchž se lidé více či méně bojí, o kterýchž se ale mluvit musí, a které se sice nakrátko odročit, nikdy ale zcela mlčením odstranit nedají. „Mnozí lidé přemýšlejí o nich,“ praví Almquist, „málokterý se ale o nich promluvit osmělí.“ Kdykoliv někdo o nich přece promluví, bývá kaceřován a zatracen, neboť leží v nich

símě, jež lidstvo v mravním ohledu spasit může; spasení ale na základu praktických oprav většina se vyhýbá, jelikož každý jednotlivec mravně už dokonalým zdáti se chce a připustiti by musil, aby i s ním se jisté změny staly, kterýmiž by (jako vůbec přechodní dobou) ledacos utrpěti mohl. Kdo jeho zdánlivou mravnost (v širším slova smyslu) obnaží, sluje mu nemravným; směr žádající pravdu místo zdání a klamu jest mu nemravným směrem.

Všeobecná mravní velikost jest jen tenkrátě možná, když se snažení po ní zároveň se snahou po materiálním blahobytu lidstva spojí, – jen v souzvuku s tímto může ona platně a trvale zkvést. Zklamal by se ale, kdo by hned napřed, hned nyní chtěl systematicky o obém pojednávat. Všechny skoro systémy filosofické byly posud lidmi promyšleny a vymyšleny, kteří života nepoznali a z nepatrných a nedostatečných zápisků jiných lidí, neupravených ani dle požadavků a potřeby myslících a abstrahujících těch mužů, na praktické upotřebení svých idejí pomýšleli. Uvedly-li se tyto příznivými okolnostmi v život, ukázala se pak teprve jejich nepraktičnost, lidé trpěli pro sny některého snilce a lidstvo se potácelo zase dle jiného nějakého systému dále, aby nových trpkých zkušeností nabylo a konečně k tomu přivedeno bylo, by samo ze sebe, ze zkušenosti všech jednotlivců pravidlům se teprve učilo a systémem utvořilo.

Jest především zapotřebí, abychom se lidi znát naučili, život jejich, a tedy také jejich potřeby, radosti i žaly prozkoumali, potřebujeme tedy na příklad hlavně věrné povídky ze života, obrazy lidí ve všech poměrech, sbírky pravdivých příkladů, zkušenosti nevymyšlené a skutečné. Jakmile však někdo život tak líčiti počne, jakým skutečně jest, povstane náhlý pokřik, že kreslí obrazy nemravné; lidé dobře vědí, jak nízce stojí a jak bídní často jsou, nemají ale té srdnatosti, aby vlastní rány obnažili a tím zahojení jejich umožnili. Poněvadž vědí, co *asi* mravnost jest, myslují, že se spíše působiti může stálým vykládáním o pojmu mravnosti než vyhledáváním, poznáním, a tedy i odstraněním překážek, jež blahobyt lidstva, a tedy i mravnost jeho ruší. Literatura má býti pro-

středkem při jejich snaze a pouhými, z větší části smyšlenými povídkami o vysokých ctnostech má se mravnost udržovat, materiální bídou sklíčený heroem ctnosti stát, nevědomý se k abstrakcím přivést atd. Jen ne skutečnost, jen ne pravdu; pravda ukázala by, že každý z nás pomáhá nějakým krokem šlapat blahobyť, a tedy mravnost svých bližních a zase sám zašlápnut aneb alespoň šlapán bývá.

Mladší naši spisovatelé obracují se k pravdě, ku skutečnosti, odtud to kaceřování, ta nemravnost jejich směru. „Že pravda pravdou jest,“ praví Knebel, „lidé jen těžce chápou“; – ještě tíže ale promyslejí se až k poznání, že pravdou jednotlivec pro okamžik trpět může, lidstvo ale celé krásnou budoucnost sobě zakládá. Nezáviste od smyšlených systémů, studujte skutečnost a nebudete dnes kamenovat toho, kterého jste včera korunovali. Hanbou jest to člověčenstva, že se bojí seznat, jakým vlastně je; lže a lže jako každý slaboch, jenž se bránit bojí a nemocen jsa se i uzdravení svého strachuje. Mýlí se, kdo myslí, že už nyní dovede světu dokonale vysvětlit, co v tom ohledu pravda je; – stále za ní putování, zkoumání, nikde ale místo, na kterém bychom už pro věčnost odpočnout mohli. Pravdu úplnou nalezneš jen v lidstvu celém, v jednotlivci mnohdy jen malé semínko; jednotlivec jen zkoumáním lidstva (a tedy skutečnosti třeba nepříjemné) k ní se propracovati může, nikdy se jí ale pouhým domyslem nedopídí. Směr přičící se poznání skutečnosti a pravdy jest tedy vždy mravnosti nejškodlivější.

II

*Ein Arzt hilft krankem Leib, ein Weiser kranker Zeit :
der erst' ist nah' zur Hand, der andre noch gar weit.*

Logau

Mezi poměry, jejichž pravdivé líčení se přemnohým nemravné bytí zdává, patří také poměry chudých k bohatým a následkem těch zase poměry chudých mezi sebou.

Máme velmi krásná pořekadla o chudobě; chudému se přislibuje nebe, chudoba není hanba; ale za to musí chudý už na zemi celý očistec protřpět a málokdo by se vzdor krásným, ale všeobecným pouze náhledům o chudobě zcela důvěřoval poctivosti chudého – máť tento vždy ve svých záplatách dosti příčin pro podezřivost jiných, a tedy pro vlastní hanbu. Chudým, a přece poctivým bytí nazývají pouze ctností, kdežto jest skutečně každý chudý poctivec pravým heroem a umělcem. Chudoba není hanba, to ne, ale bohatství zaopatří ti čest; cítí to každý chudás sám nejlíp. Často by chudý bohatým v cestu vstoupil a jím zabránil, aby jím opovrhovali, kdyby se za svůj pošpiněný a rozervaný šat nestyděl. Žádný se ovšem neopováží, aby veřejně chudobě lál, stalo se módou, že se nad chudobou vzdychá, že se krásných řečí nadělá, jak se jí odpomoci může, ba musí; pro to pro všechno ale stojíme po desítiletích skorem právě tak daleko v tom ohledu jako před nimi. Jsou už celé systémy ku zvelebení práce, a tedy ku pojištění výživy chudých vymyšleny, kdy ale přijde jejich konečné uskutečnění? Posud užito jen samých málo výdatných léků, samých krejcarových pomůcek a vše, co zařízeno, pomůže chudým as tak jako pěšákům žlábký kolem kol panských vozů, jimiž by se zastříkání kolemjdoucích blátem zabraňovalo. Mezitím trpí miliony dále a nebylo by ani o to trpění, jež vychází z nedostatku, jako o ono, které *z chyb a poklesků* vyrůst může, z chyb a poklesků to s chudobou často nutně spojených. Nedostatečné vychování, okamžitá zoufalost, tisíc nepředvídaných zklamaných nadějí může lehce strach před trestním zákonem zničit a přirozenou jiskru dobra v prsou alespoň na čas udusit.

Ku scestím, na jakáž chudoba nejspíše zbloudit může, třeba zřetel obrátit a všechnu sílu k zatarasení jich vynaložit, aby chudí po cestě správné nejen zákonem, ale i příznivými okolnostmi udrženi byli. Třeba život chudých zpytovat, jej do nejskrytějších tajností prozkoumat, každého poklesku důvody vyhledat, aby se čistě lidskou cestou k opravám kráčet mohlo. I zde musí literatura vypomáhat. Jakými to cestami, netřeba teprve vykládat, jisto však, že musí v tom ohledu neunavně

působit a přísným slovem úředníka i učence, lehce zábavným hovíciho si bohatce stále na nesmírnou a hrozící rozpuklinu upozorňovat, která lidstvo dělí a bůhví kdy zacelena bude. Nové ale neštěstí! Povídka líčící poměry chudých musí nutně i o jejich chybách promluvit, tyto chyby bývají často důkazem skutečné nemravnosti, a srovnej líčení své jak chceš s estetickými požadavky, poukazuj zřejmě k opravám chyb, vždy se někdo najde, jenž s tendencí tvou třeba z podlých příčin nesrozuměn, tvou práci a tvůj směr nemravným nazve, a kde na chyby upozorňuješ, že chyby kážeš, kde nemravnosti příčinu a rozvin okazuješ, že nemravnosti učíš, tvrdit bude. *Mystères de Paris* dokázaly mnoho dobrého, a přece byly co nemravního směru kaceřovány.

Nejvíce trpí chudobou slabé ženské pohlaví a přirozeně u tohoto i nejsmutnějších poklesků nalezneme; možnost a počet těchto jest jednou z největších skvrn pospolitého našeho života. Běda tomu ale, kdo by ku skvrně této poukázal! Mnohý tajný hříšník se tu zahalí v rozedraný plášť své veřejné ctnosti a chvěje se svatou hrůzou při každém slově, třeba by co nejšetrněji pronešeno bylo, skutečně nevinného ničím urazit nemohlo a jen soucit budit chtělo. Nevyhneš se ale také výčitce nemravnosti, když líčíš dle skutečnosti ženské povahy třeba vyšších a prostředních společenských tříd. O ženských povahách se smí vůbec posud jen ideálně středověkým způsobem mluvit; líčíš-li jejich vady dle skutečnosti nynější, a ne dle všeobecných jakýchsi pravidel, jsi nemravným. Líčením skutečnosti by se i zde ukázalo, že lidská společnost v mnohém ohledu nebezpečně churaví; i zde je nebezpečná mezera, vyrůstající vždy značněji z přílišného rozdílu vzdělání mužských a ženských. Vzdělání našich dívek vyznamenává se hlavně tím, že buď nedohání, buď přehání, málokdy zcela přiměřené jest a ku všemu spíše hledí, než aby skutečné charaktery tvořilo. Ženštiny naše jsou posud všude v jistém poměru přílišné duševní odvislosti, která v době naší, v době individuálního vývinu, tím záhubnější jest a v případě náhlé materiální neodvislosti jejich tím rychleji a jistěji k záhubě vésti může.

Promluvití o tom ale slovo přímé, objasniti nebezpečnost toho příkladem ze skutečnosti bývá právě tak za nemravnost považováno, jako v společnostech člověk hrubiánem nebo alespoň podivínem sluje, který s dívkami bez hloupých poklon, nenuceně a přímo mluví.

III

*Až dokud bříšníci, hospodine, až dokud
bříšníci vychloubati se budou.*

Žalm 93, III

Pravil jsem, že se pravdivé líčení ženských povah za nemravné pokládá, a naznačil nesmysl ten co počínající středověkem. V středověku rozkvétalo mnoho romantiky, duch počal mocněji se od materie emancipovat, nastala i doba rozmanitého blouznění a asketického počínání sobě, jímž se sice smysly často provždy pokořily, zato ale mnohé nesmysly tím bujněji rozkvétaly.

Mezi nejkrásnější myšlenky celého středověku počítáme vším právem myšlenku čistého panenství, kultus to nepoškvřené čistoty a ideální lásky. Myšlenka ta se hlavně ujala v národech románských a germánských a známo vůbec, jakou úlohu při každém podniknutí třeba válečném, při každém poměru třeba privátním, ba v celém životě hrála. Jí získalo se mnoho, celá polovice lidského pokolení vybavena jí z nízkosti, pohlaví ženskému udělena jí úcta, a tedy i ochrana před surovostí tehdejšího věku. Zcela rozumná monogamie taktéž ženě větší důstojnost poskytla, důstojnost to paní, od níž celá domácnost závisí, ženy, k níž muž celou svou lásku a péči obrátit musí, matky, kteráž svého muže, děti co rovnooprávněné mezi sebou a stejně milované vidí. Tím se stala láska ještě ideálnější a naučila se před světem se skrývat a jen stydlivě se objevovat; panenství bylo nejsvětější povinností do provdání se a po sňatku byla láska zase na úzké čtyry stěny domovu obmezena, v nichž si svůj tajný, ale krásný ráj budovala. Celibát,

řády mnichů a mnišek daly panenství ráz ještě světlejší, skvělejší, takže ku krásnému a vskutku básnickému kultu povzneseno bylo.

Přílišným idealisováním stalo se ale zároveň, že láska, tato čistě pozemská květina, své kořeny ve vzduchu prostírat počala a že na požadavky lidské ohledu neberouc světu také v etherické své postavě zadost neučinila. Láska se stala hanbou, mládenec i panna počali se stydět, že se milují, a nesměli se také dříve před světem prohlásit, dokud jejich rodiče nebyli svolili a svatba takřka před dveřmi nebyla. Nepravý stud počínal bujně rozkvídat a brzy zastřel zbylé ještě dobré a umožil čistotu mravů. Že láska před sňatkem nedovolena, zběhla se většina sňatků nucených, rozpočítaných, čistě kupeckých nebo konvenienčních; věrnost manželská se stala tím způsobem záhadnější, žena otupělejší a nestávalo zase rozdílu mezi barbary prodávajícími ženy a dcery a mezi vzdělanými národy „panenskými“. Láska byla hanbou a její děti se staly opovrženými, nenáviděnými, nešťastnými, nemohoucími ani poctivému řemeslu se naučit, a jsoucími tedy zase nejistému životu a hanbě obětovány. Láska byla něčím vyšším, skoro nepřírozeným a lidé se za ni styděli. Mnohé nešťastné poměry ale, války, sociální bída atd., nedovolovaly ani sňatkům, aby se množily – poměr to, na který se podnes se vším právem stěžuje –, tajné hříchy proti obecným náhledům vzrůstaly, a jelikož stud je před veřejností chránil, vzrostly konečně ve skutečnou lidstvo vysilující nemravnost, již nyní už těžko odolat a k jejímužto převrácení mocných, třeba trpkých prostředků zapotřebí. Nejen bída, i nadbytek pomáhaly tajným těmto hříchům, pomáhaly, dokud rolník s celou svou rodinou tělesně panstvu svému náležel, pomáhají, dokud chudoba vždy nových a nových obětí bohatému přinášet bude museti.

Ke všemu tomu se přidružuje ještě, že všichni, jižto se s tajností tou sdílí, už pouhým požíváním nasyceni jsou, nad ně nevybředou, vyšších měřítek pro své činění nemají, a tedy tím spíše jen poblátěni bývají, aniž by sami pomýšleli, aneb se k tomu přičinili, by se nečisté a nepřírozené požívání v čisté a přirozené změnilo. Ti lidé se chovají tak jako labužníci, již

už na pouhém pití dosti mají, opilství spílají, sami se opíjejí – ne snad kvůli nějaké veselosti, ale kvůli pití samému, ne snad z bujnosti a kvůli nějakému extemporování, ale kvůli své zvířeckosti. Těmto lidem, většině to bohužel, je požívání mořem bezedným, v němž spokojeně utonou; jiným ale cestou, jíž se zase k jiným břehům plavit mohou.

Ke všem těmto nešvárům se *musí* veřejně poukázat, musí se nad nimi stát myšlénkou, aby ještě dále záhubně nepokračovaly, a musí se nepravý stud ten, morálnost ta naoko, odstranit, abychom opět sesílili a lidem dovoleno nebylo se v blátě válet, když veřejně co mravní platit a mravokárci být chtějí.

Staří národové stáli nás v tom ohledu mnohem výše, neznali podobně záhubného nepravého studu, ač cit jejich velmi outlý a stud ve všech svých právech upevněn byl. Vidíme to jasně na jejich literatuře, a to ne snad na jednotlivých úkazech, ale na souboru těchto. Běda nám, kdyby se z našich básnických plodů podobná knížka sestaviti dala, jakou je na příklad anthologie menších zbytků řecké poesie, běda Anakreonovi, kdyby v našich dobách žil, Háfizovi, indickým epikům, Homérovi, Kálidásovi, ba i písatelům svatého Písma atd. atd. Můžeme své běda ještě k novějším dobám vést a říci: štěstí měl Goethe (jenž tak nenuceně psal), že nebyl Čechem, Shakespeare (jehož český překlad už tak panenským, že by se Shakespeare sám sobě obdivoval), že nepsal česky, Vogt (jenž ve své knize *pro školy* radí, aby se, co přirozeného, i dětem v jistém stáří sdělilo, by tím před zkaženými lidmi a svůdci chráněny byly), že pro Obrazy nepíše...

My jsme šťastni, máme panenskou literaturu, jež svou nepoškrvněnost už svou neourodností dokazuje, a jsme národem holubičím už proto, že je všechno u nás zrovna tak jako jinde a že naši bratři na Jihu praví krahujci jsou. Nemusíme se bát, že naše literatura se změní, že snad vzroste, rozkvěte, ovoce ponese, před tím nás chrání strážci, již nadávkami silně ozbrojeni každého zaženou, kdož by nás oloupiti a nám nové myšlénky, bujnější život zaopatřit chtěli. Jsou to čeští Menzlové, citujou Němce Menzla, mají s ním všechnu podobnost až na to, že on je přece vzdělaným a duchaplným, nadávají

jako on, udávají veřejně v listech jako on a platí o nich totéž, co o Menzlovi Deutsches Museum proneslo: „Dělej co dělej – nadávat on musí!“* Jsou to silní strážci, tuze mravní lidé, již pro nemravnost znamenitých mají, a historické štěstí a mastná kůže jejich je chraň, aby se ve vlastních slinách neutopili!

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května a 24. června 1859

* Na příklad *B. Jakob Malý*.

Spisovatel Vyšínského nepostupuje zcela tím způsobem, jakým bychom přáli, aby svůj veršovaný román nejen vedl, ale i ukončil. Kosmopolitický ráz hrdiny jeho vystupuje ovšem vždy více a více najevo, tentýž ráz udělen však i všem vedlejším osobám, takže skutečně ani v jediné něco ryze českého posud nevidíme. Chce-li Pfleger, aby už naznačený ráz jeho hlavního hrdiny světle vyniknul, musí alespoň jednou z ostatních osob protivu podat. Myslíme-li sobě rozvinování se celého děje mimo Čechy, potřebujeme pak jen malých a zcela nepatrných a nedůležitých změn, abychom ani nepoznali, že jednající osoby Češi jsou. Jisto jest, že my Čechové už mnoho původního jsme se sebe setřeli, že jsme národem dosti vyvinutého kosmopolitismu bez zvláštní skvělé barvitosti, snad proto, že jsme ve svém postupu nepřízní okolností zadrženi byli; máme ale dosti ještě Babiček a Matějů sprostáků v nižších i prostředních třídách, kteří by co stafáže národního smýšlení a života znamenitě se ku kosmopolitickému Vyšínskému hodili. Puškin sobě podobných při Oněginu dobře všimnul. Chtěl-li však Pfleger vůbec jen všeobecné poměry líčit, sociální život všeobecný nakreslit, musila být buď látka nějakou velikou sociální myšlénkou prodchnuta, aneb snaha, aby se vůbec jen lidé a jejich povahy opravdovým neb humoristickým způsobem dle skutečnosti kreslili. Sociální myšlénky ve Vyšínském není, ač třeba snažení se o rozkvět naší národnosti v ideálně provedených representantech posloužiti mohlo, voleno jen líčení poměrů a osob dle skutečnosti, a Pfleger krácel, třeba se proti tomu vzpíral a sám to odepíral, cestou *humoristického* vypravování. Jednotlivé seriézní partie nedosvědčují už za

tou příčinou nic jiného, než že spisovatel i při nich zase exkursí vpravo vlevo sobě dovoluje. Ale i při svém humoristickém líčení rozbíhá se Pfleger příliš zase ve všeobecnostech; každá jeho osoba je spíše jen reprezentantem jisté třídy, než aby mimo to něco její zvláštnost co osoby naznačujícího na sobě nesla. Jest k tomu zvláštního taktu, řekl bych bozovského jemnocitu zapotřebí, aby se takové maličkosti často skoro mikroskopické našly a nakreslily, kteréž by každou osobu ode všech ostatních celé třídy lišily. O celých třídách nechť se píšou pojednání, vybereme-li ale jednotlivou osobu pro román neb novelu, musíme ji tak naznačit, že zároveň druh lidí svého způsobu reprezentuje, a přece zase něco osobního, její povaze, jejím okolnostem přiměřeného do sebe má, že v ní zkušený a vyčtený starou známost vidí, přece ale něčím zvláštním a novým zase poután jest. Osobám Pflegrovým schází to, co v životě při každém novém seznámení se s někým nejdříve vyhledáváme, totiž nějaké zvláštnosti. Kdyby pracoval Pfleger pomaleji, mohl by snad nějakými dobře umístěnými a rozum neb cit ze spánku vyrušujícími aforismy náhradu podat. Pfleger pracuje ale příliš chvatně a rozkouskovaně, a přiznávám se nerád, že vidím v novém pokračování jen ubývání svěžesti. Mnoho se může ještě v následujících zpěvích olepšit, a radím proto ještě jednou, aby zcela zbytečné expektorací co nejvíce se odstranily, zvláště ale jsou-li tak upravené, že by mohly vyňaté přímo a bez proměn co lyrické básně se tisknout. Prvních 17 slok sedmého zpěvu neobsahuje mimo apostrofy lásky, skupení to známých frází, ničeho a celý sedmý zpěv je spíše jen rozběh zase ku zpěvu VIII a IX. Takové rozběhy měly se hned při prvním zpěvu odbýt. Jiný důkaz spěšné a nedůkladné práce je to, že Pfleger viditelně zcela rýmem, a tedy náhodou se ovládati nechává; rým mu dodává myšlenku, nový obrat, někdy vtip, někdy pseudovtip. Jiná věc, kterou bych na místě Pflegrovu zcela odstranil, jest stálé harcování s Moravskými novinami a s Hansmannem. Velká část obecnstva tomu neporozumí a ještě větší se o osobní poměry spisovatelovy pramálo stará. Máme ještě tři zpěvy před sebou, které během léta vyjítí mají. Raději až na podzim, ale dobře pro-

pracovat, aby se nám naše naděje nepokazily! Krása plyn-
ného verše a jednodušší nyní už mluvy tím skvěleji vystoupí.

J. N.

OBRAZY ŽIVOTA 20. května 1859

Dosti dlouho se o knížce této dříve namluvilo a naoznamovalo, než skutečně vyšla; ležela-li příčina toliko v obtížích při zaopatřování sobě uměleckých příloh, omluví se pozdní vydání snadno skvělostí, jakou almanah Kytice skutečně se honosí. Podobizna *Klicperova* a fotografie *Venuše Miloské* jsou takovými ozdobami, jakých posud žádný český almanah neměl. Nákladu nešetřeno, dle obsahu ale vidíme, že i při nejlepší vůli nakladatelů a pořadatelů se tolik a takové literární příspěvky sebrat nedaly, které by se artistickým přílohám vyrovnaly a vedle těchto příliš v pozadí ustoupit nemusily. Jakási divná mdloba rozkládá se zvláště po příspěvcích poetických, takže svěžest některých prací prozaických zvláště při nepřetržené postoupném čtení přece se úplného dojmu nedomůže, třeba by krásné stránky tím značněji vystupovaly. Mile překvapují ostatně v poušti té jednotlivé oasy, jenže jsou bohužel příliš malé. Počítám k nim především *B. Pešky Starý krajanek*, lehkou, ale dobrou to báseň, již by básník vynecháním posledních dvou veršů, obsahujících toliko zcela obyčejnou myšlenku, velmi posloužil, – pak *F. V. Jeřábka Dívčí sen*, jenž se hlavně kvetoucí fantasií a skutečně básnickou mluvou vyznamenává. Peškova příležitostná báseň „Tylovi“ ujde co příležitostní, není ale v almanahu nevěnovaném památce Tyla na svém místě. – Báseň *Milenka* od *B. Jablonského* má sice plynou mluvu a zpěvný verš jako všechny ostatní básně Kytice, jest ale obyčejně myšlena a bez nadšení provedena; totéž platí o básních *Vyškovského*. Nadšení schází i *V. Furchovi*, a poněvadž jen chladně a přitom bez hloubky reflektuje, nedocílil podobného dojmu jako při svých dřívějších pracích jiného druhu. – *B. J. C.* podal celou řadu básní rozličného druhu.

Básník ten neopěvuje nikdy něco ráznějšího, aby to sobě trochu neumírnil. Hledí na svět a zjevy života jaksi bojácně, dojmy, kterým se vyhnout nemůže, skryje starostlivě ve svém nitru, a když tyto zase v poetické některé hodince vystoupí a se objeví, jsou jejich ostré hrany už ubroušeny a jejich přílišný lesk tak zmírněn, že jen stíží původní jejich formu poznáš. Citem svým jemným a měkkým dává všem svým poetickým výtvorům zvláštní ráz, jenž čtenáře často jen tenkrát mocněji dojme, když náhodou v rozmaru básníkovi spříbuzněném jest. Čtenáře zachvátit a ve vhodnou situaci vpravit B. J. nedovede, poněvadž i jeho cit tak jemného druhu jest, že se skoro zřejmě vystoupit bojí. Z též příčiny jsou také čistě a subjektivně lyrické básně jeho nejlepší, při ostatních (jako při *Rybáku*, jenž ostatně starou látku má) můžeme se jen dobrému provedení obdivovat. – Úkazem zajímavým jsou básně *Josefa Koláře*, hlavně však jeho fantasmie *Noc dušiček*. Není tomu tak dávno, že jsme v Kolářovo básnické nadání veliké naděje skládali. Jeho básně vyznamenávaly se zvláštní dojemnou naivností, takřka dětsky čistým citem a prostým, nechuravým názorem. Nebyla to ale ta naivnost, kterou mnohý šťastný člověk jakoby u věčném mládí po celý svůj život podrží, poněvadž jí pozdější a zralejší myšlení, pozdější a mocnější citění šťastnou náhodou nejen nepřerušuje, nýbrž i čistí a krystalisuje, ale ona, která člověka jen tak dlouho doprovází, pokud se s životem a skutečností neseznámil. Kolář svou naivnost ztratil, vyměnil ji za poznání skutečných poměrův. U jiných se objevuje po takové převratné době buď bujnost fantasmie, buď síla a hloubka nových, třeba zvláštních názorů a myšlének; u Koláře nestává nyní ani prvního ani druhého, snad že příliš pozdě převrat nastoupil, snad že se později ještě něco objeví. Posud není ničeho, jakž to všechny pozdější, zvláště pak příležitostní práce dokazují. Zvláštním úkazem celého toho duševního procesu jest *Noc dušiček*. Prvních devatenáct veršů prvního oddílu má do sebe tolik krásy, že i nejprísnějším požadavkům jimi zadost učiněno, jsou jednoduché, naivní, hluboce pro-cítěné a prostě vyslovené; v porovnání k tomu, co následuje, zdají se býti posledním paprskem denním, jenž ještě v šťastné

chvíli nad obzorem vyskočil, když už se všude soumrak byl rozložil, ještě spíše bych je ale přiřknul dřívější době a měl je za zbytek veršů mladistvějších téhož básníka, jež neupotřebený zbyly a nyní zde připojeny stojí. Už ostatní část prvního oddílu se jim ani zdaleka nevyrovná; ostatní pak oddíly jsou vždy slabší a slabší. Mimo to použito při druhém oddílu pěkného ovšem motivu ze známé litevské písně „Přes most jsem jel, přes most vysoký...“, ve kteréž se taktéž láska matčina na útraty lásky sestřiny a ženiny v popředí staví. V oddílu třetím chtěl spisovatel též trochu fantasií a reflexí lesknout; nepodařilo se ale. Nepřirozené a nepoetické jest, aby se matce usnuvší žalem u hrobu synova věci zdáti mohly a v básni zdáti směly, o jakých mluví verše:

*Tomu ještěr mozek střebe,
že byl lichvy chtivým židem.*

aneb:

*Neb má jazyk přelomený,
že svou lámal mateřštinu.*

atd. Oddíl pátý držen v manýře redwitzovské a mnohý obraz v něm i v předešlých je už z písní církevních dosti znám. Báseň *Vltavinka* téhož spisovatele mohla by se spíše Duševní nocí nazvat. — *Zvadlá růže*, glossa od *Fr. Douchy*, vyniká hlavně pěknou a obratnou mluvou. — *V. Jaromír Píček* podal ve svém *Upomínky z přátelských dob mladosti* neladné verše, jež pouhým skupením chladných a hledaných slov čtenáře mimoděk na jakés poetické lži upomínají. — Z úryvku *Fridrich Bojovný* od *V. K. Klicpery* nemůžeme o celku ničeho soudit. — *G. Pfleger* podal *Podzimní listy*. Obsah básně a volené obrazy odpovídají trefně nadpisu, i hloubka citu nemůže se upírat, jenže hledaná, nucená a často již vytýkaná řeč čtenáře o nejlepších připraví. — *Sonety* od *Vojtěcha Lešetického*. Jsou lidé, kteří se neunavně svým přátelům k malování podobizen nabízejí, aniž by kdy nějaké podoby docílili, lidé, kteří stále hudební skladby píšou, aniž je kdo poslouchat může, a lidé, kteří stále

básnějí a píšou, aniž by k tomu nejmenšího nadání byli obdrželi; k poslednějším, nešťastným diletantům patří také V. Lešetický. Lešetický dokázal už dříve, že poesie není jeho vítězným polem, ba vysvítá ze všech jeho prací, že ani neví, co vlastně v poesii chce. Málokdy se mu naskytne myšlénka původní nebo pěknější obraz, jimiž by se více než jeden verš naplniti mohl; znělka je ovšem se svými čtrnácti řádkami brzy umělou rukou naplněna: právě ale tato umělost schází Lešetickému a nejspíš by obstál, kdyby se stal básníkem nanejvýš jednořádkovým. Že mu i obyčejná umělost schází, dokazuje téměř v každé sloce. Hned v první znělce (Povzbuzení) zvedá „*rámě k zpěvům povzbuzené*“ (!), „v prsou bodrých *sráží* se rozkoš“, „motýl snaží se křídlo ether brázdit“ atd. Někdy se ani neví, co vlastně chce, tak na příklad dozvídáme se ze znělky druhé jen, že má „kroužek v hloubi ňadra skrytý“; v třetí znělce myslí už dokonce, že ho někdo nazve „*tupým bloudem*“ proto, že jeho opěvaná „není krásná, jak ji svět chce míti“. Pořád se mu zdá, že je apoštolem ctnosti, že mu tuto někdo ujmout chce, že mu stále „lotři“ a „šelmy“ v cestě stojí atd. Kdo z rozumu a z přesvědčení ctnostným, nemluví nikdy o sobě v tom smyslu, maje ctnost za zcela nutnou věc. Ve znělce Pěvců slunce mluví i o nějaké volnosti, kteréž nerozumí; nemyslíť slovem volnost „tu volnost, jižto zbůjník páše“ (což může vůbec zbůjník *volnost páchat*?), ale nějakou jinou tak poeticky mlhovitou, že čtenář po přečtení čtrnácti řádek zrovna tolik ví jako předtím. Stále bojuje s „bloudy“, ačkoliv už vidí, jak se tito někam do pekla propadají. Poněkud lepší z patnácti těch znělek, poněvadž se v nich spisovatel jen akreditovaných náhledů a obrazů držel, jsou Vězení, Ona nade všecko, Samota (nejlepší) a Obraz slunce. – *Kozácká*, píseň od *Samka Chalupky*, vyniká rázností; krásné obrazy v ní obsažené jsou však už z národních dum známé. – *Padesátiletá slavnost pražského hudebního konservatoria 10. července 1858* od *Václava Hanky* jest novým důkazem pravosti našeho Královského rukopisu.

Mnohem utěšenější jest prozaická část Kytice, zvláště ale články polopoučné. V přední řadě stojí svým znamenitým vy-

pravováním slavný náš *K. J. Erben*. Podal dva články *Koledy maloruské* a pohádku *Bulharské pohostinství*. Koledy podávají zároveň látku ku porovnání nejstarších českých národních písní s písněmi ostatních slovanských národů. – Dr *Rieger* napsal k fotografické příloze článek *Venuše Miloská a její stanoviště v českém umění*. Důležitý rozdíl mezi uměním křesťanským a pohanským naznačen českému obecnstvu pevnými a jasnými rysy a do porovnání tří soch bohyně Venuše vložen kus estetiky výtvořných umění. – Z cestopisů (od dr *Jana Palackého Čtyřicet hodin na Rujaně*, *Josefa Vyškovského Na rakouských hranicích* a *J. VACLÍKA Kosovo pole*) vyniká cestopis *VACLÍKŮV*. Spisovatel volil cestu objektivního vypravování, proplétaje jen zde onde vypravování své některou reflexí. Článek jest naznačen co výjimek z většího cestopisného díla, jímž se obecnstvo dle ukázky zajisté potěší a při lehce možném překladu do němčiny známým wachenhusenádám konec učiní. – Přírodopisní článek *Jelen* od *Karla Starého* jest psán svižně a živě. – Z povídek umístěna na prvním místě *Láska slepé* od *Fr. Pravdy*. Spisovatel ten získal sobě v krátkém času po svém vystoupení zvučné jméno. Líčil poetickou pravdou duševní život venkovů, jak se v nejjednodušších, poeticky ale velmi zajímavých momentech jeví. Jeho obrazy byly přísně provedeny na základě jednoduchém a všude platnost majícím, nikde nepřibíral zvláštností nějakých pro venkovany přísně se nehodících, nikde neměl zvláštních intrik, každá jeho osoba mluvila a jednala, jak přirozeně myslit musila, byly to zkrátka rozkošné poetické obrazy, jež ovšem více psychologickým líčením než pikantností děje účinkovat musely. Pravdovou úlohou bylo, aby sobě zvláštní vzory, zvláštní osoby vyhledával, ne ale aby pikantních situací vymýšlel. K tomu se připojuje, že se podobné obrazy jako *Pravdův Matěj sprosták*, *Sestra Katrin*, ba i ještě jeho *Vít* v duchu spisovatelovu dopodrobna promysleti a procítiti, ano už v dokonalý obraz dozrátí musí, než se vůbec jen napíší; o tvoření chvatném a spěšném nesmí býti tedy ani zmínky. Poměry nuzné naší literatury, jež sílu každého jednotlivce stonásobně by ráda upotřebila, a zdařilost prvních pokusů *Pravdových* způsobily, že *Pravda* náhle spolupracov-

níkem mnohých literárních podniknutí státi se musil. Povídky větší a menší, v časopisech a o sobě vydané, se stíhaly, nebylo skorem pomýšlení na procítění a promyšlení, a Pravda opominuv psychologické vyhloubání, počal situací vyhledávat pro venkovany, jež nás při vesnické povídce zajímat nemohou, jelikož zajímavějších ve všech povídkách městských se najde. K nešťastnějším těmto výtvorům Pravdovy musy přiřítám také Lásku slepé. Zde jest však i v látce pochybeno. Nezaviněné neštěstí zmrzačilých lidí nesmí se nikdy stát příčinou dalších ještě, celý život zničujících neštěstí, má-li se totiž krasocitu zadost učinit a nechce-li se principiálně nemilý dojem docílit. Zvláštní poetický vzduch musel by celou povídkou vanout, aby se nezprotivila, a nutná ta poesie v Pravdově povídce věru zcela schází. Líčení toho, jak se slepá věci poznávat učí, není zajisté ještě samo o sobě poetické. – *Protivy*, noveletka od A. B., je zběhlým, ale chvatným pérem psána. Protivy charakterů jsou dobře myšleny, obmezenost však rozměrů a jakás široká rozpletenost líčení nedovoluje jim, aby se v rozmanitějších situacích objevily. – Humoreska *Z listův mého přítele* od Gustava Pflegra patří v obor čistého humoru. Jednoduchá ta historka je prováta duchem svěžím a zdravým; nikde neupoutá snad vtip jednotlivý naši pozornost, čteme ale v rozveseleném rozmaru až do konce. –

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května 1859

T A J E M N Ě P S A N Í

Kratochvíle ve třech jednáních od Hermenegilda Jirečka
Obsaženo v 30. svazku Pospíšilovy Divadelní bibliotéky

Podáme-li obsah této divadelní hry, snadno sobě každý už nějaký úsudek utvořit dovede. Několik starých mládenců zavázalo se jakýms spolkem, že se žádný z nich neožení. Konečně jeden z nich přece se odhodlá ku ženitbě a jest od své vyvolené vyslyšen a zpraven, že tetka svolila a že přijedou na jakous besedu. Služka přijde s ústní vyřízenou do domu ženichova, *nezná tohoto ale*, a pan Hvězda, jiný to z paniců, jenž příteli Ostroluckému ženitbu zkaziti chce, přijme poselství za přítele a odpoví písemně: „Nebudu-li ospalý, přijdu též.“ Slečna nevěsta je patřičně uražena a počíná se nyní intrika rozvíjet třemi jednáními. Jakýs Valentin, přítel ženichův, pomáhá tomuto proti snahám neznámého škůdce; panic Hvězda se byl nyní zamiloval sám do nevěsty přítelovy a tato používá návodem Valentinovým lásky jeho, aby se prozradil a vše narovnálo. Stane se to ku všeobecné spokojenosti. – Každý nahlídne, že velmi těžko látku tuto jednoduchou a nenovou ve tři jednání rozpríst, třeba by jednání sebekratší byla; rozvíjení se podobného děje musí rychle a bez všelikého přetrhování postupovat. Umíní-li sobě spisovatel, že z jednoaktové látky tříaktovou hru udělá, musí episodám široké místo postoupit. V Tajemném psaní jsou episodní scény mnohem lepší než hlavní, k postupu děje patřící. V oněch vtip i živost, v těchto dělanost. Viditelně, že by byl spisovatel při sražení tří aktů v jediný něco dokonalého a velmi živého podati mohl. Umístěné vtipy jsou dobře přirostlé.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května 185

NEZABUDKY

Dar našim pannám
Z pozůstalých spisů Honoraty z Wiśniowských-Zapové
V komisi H. Dominikusa

Dávno už nevyšel u nás spis, který by se tak zdařilým ve svém oboru nazvat mohl jako tento. Spisovatelka vytknula sobě úkol, aby dcerám českým knihu podala, která by lehkým a příjemným způsobem je k přemýšlení a ustálení se přivedla. Uloha její zdařila se dokonale. Mluví tónem poučující, laskavé starší ženštiny, na niž život po léta působil a jejížto mysl v jasný křišťál vytríbil. Promyšlenost tato jeví se v každé větě, nikde slůvka zbytečného, všude přiměřený výraz a ostré zakončení myšlenky. Tón jest mírný, ženský a celý spis veden jednoduše, ve volených příkladech snad až příliš jednoduše. S pravým ženským taktem mluví o poměrech života ku svým družkám. Dcera, nevěsta, manželka a matka vidí zde své postavení jakoby v zrcadle; určení ženského pohlaví skoro všude objasněno principem hlavním „milý dojem činiti“. Zvláště postavení matky věnováno mnoho myšlének praktických a skoro lyricky dojemných; vysloveno krásně a odůvodněně, že má matka synovi vtělenou láskou, dceři učitelkou a tvořitelkou duševní její bytosti býti. Co nejkrásnější ovoce za namáhání matčino vyzraje uvědomění matce, že povinnost svou nejtěžší vykonala a tím i světové své úloze dostála. Rozvin celého spisu postupuje psychologicky hloubavou cestou, a kde mluví o věcech konkrétnějších, jako o pravidlech zdravotních, o nemoci atd., přejde zase ku všeobecnějšímu rozvažování, přejde třeba na krásu tělesní a rozebírá rázně obyčejné náhledy krásných žen a jejich nespravedlivé a neodůvodněné požadavky na život. Příjemná skromnost rozkládá se po všech výrocích a naučení milého spisku, ač všude zase prosvítává, že spisovatelce důstojnost ženská a sebevědomí pevně vždy na mysli tane.

Kde použito cizích spisů (a to se stalo spoře), děje se to způsobem rozumným a citáty jsou vesměs dobře voleny. I mužští mohou s prospěchem patrným knihu tu pročíst a nahlídnou až na dno čistému ženskému srdci a porozumějí spíše jemné poesii rozkládající se po všem, k čemu dobrá žena srdce a mysl upoutala. U mnohých míst budou dále myslet moci a zajisté je překvapí některé věty, které zvláště rázným a důmyslným vyslovením nad obyčejně pronášené a slýchané fráze o těchže předmětech vynikají. Věty jako „Rozdílné jsou úsudky o pohlaví našem. Jedni lichotí nám, že jsme nejvyššími ctnostmi obdařeny, druhí vidí pouze samé chyby; oni ve své obmezenosti, tito ve své zaslepenosti křivdu nám činí. I samé ženštiny rozdílně o pohlaví svém soudí; mnohá se jím honosí, jiné se domnívají, že je ono snižuje.“ – „Divoký a pošmourný byl by svět, kdyby na něm mužští sami byli: hnusný a nečinný, kdyby jej samé ženštiny naplňovaly.“ – „Nemoudří soudí, že ženštiny jsou dle jejich mínění do příliš úzkého oboru činnosti postaveny.“ (?) – „Mužskému svěřil všemohoucí život vůbec, ženštině podrobnosti jeho“ atd. mohly by směle v aforismách nejvýtečnějších myslitelů stát.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května 1859

Nepřetrhnou-li nynější nepříznivé poměry tvořivou sílu, může se vbrzku pěkný rozkvět českého básnictví očekávat. I nepřející mladším silám lidé musí se přiznat, že mnohý talent vystoupil, jenž se pouhým krčením ramen odbýti nedá. K nadanějším těmto mladíkům počítám i Adolfa Heyduka. Talent jeho jest čistě lyrický, ne však tak subjektivně uzavřen, aby dobou svou se ustanovit nenechal. Zájmy společenské musí se nutně také ve zjevích krásné literatury každé doby značit. Doba naše je posud dobou rozervanosti, není platno vzpouzení se proti jejím zjevům v tomto ohledu, překážkami se nezadrží další rozvin rozervaného smýšlení a jednání; líp s proudem trochu kalným, ale bystrým a živým plouti než se jím pohlitit nechati, konečně se proud ten přece vyjasní a rozervanost se v celistvost promění, jen až se toho v nutném rozvinu člověčenstva dočkáme, čeho dosáhnout toužíme. Posud cítíme, že člověčenstvu ještě leckterých převratů a mnohého kroku zapotřebí, že je větší část lidské společnosti ještě cigánem, jemuž ta země nepatří, po níž kráčí, jenž od privilegovaných praobyvatelů ještě mnohým se liší a ledacos násilím nebo lstí sobě bere, čeho mu potřebí a čeho darem nikdy nedosáhne. A jako cigán ve své housle všechno své roztoužení, svou celou vášeň skládá a písňě hraje, že podobných nikdo jiný nezahude, tak i doba naše touhy své a vášně vyslovuje písňemi svých pěvců, již tak divoké, ohnivě, veselé i truchlivé, lehkovážné i důmyslné písňě pějou, jaké nikdy před nimi slyšány nebyly. Rozumí se samo sebou, že zde nemluvím toliko o pěvcích našich; naše literatura jich má posud jen málo. Převládá-li u básníka cit nad reflexí, cítí-li jenom zájmy své doby, aniž by je úplně pochopoval a vyslovit mohl, nazývají jej někdy romantickým; rozumí-li úplně své době a jejím nedu-

hům, aniž by cesty k uzdravení jasně znal, jmenujou ho rozer-
vaným; zná-li i pomůcky a dovede-li co věstec i pro budoucí
časy zapět, naznačí ho co reálného básníka. Nesmí-li aneb ne-
může-li někdy tento vyslovit, co mluví a myslí, spadá ovšem
zase dle svých výtvorů v první třídu a stává se zase romantikem.
Šťastná to myšlénka, že psal Heyduk „melodie cigánské“; nevím
ale, mám-li ho počítat k romantikům první nebo poslední třídy.
Spíše třídy první, jelikož formou nejasnou a poněkud nevy-
tríbenou i při obyčejných a zcela bezpečných myšlénkách chu-
raví. Kde jasná myšlénka, tam obyčejně alespoň frázovité po-
dání dobré bývá. Heyduk vzdělává spíše melodiemi svými ly-
rickou stránku naší doby, jakož vůbec jeho talent čistě lyrický
jest, a kde sobě nejnaivněji počíná, také nejlepší produkty své
musy podává. Některé z básní druhého a třetího oddílu (Písně
a Básně smíšené) jsou v tom ohledu pravými perlami; ne-
dbalým provedením, při čistě lyrické písni tím citelnějším, po-
kazil mnohou jinou. Básně smíšené obsahují taktéž řadu
balad a romancí, z nichž nejkratší nejzdařilejší jsou. Zakončení
jejich je moderní, totiž takové, že posledním slovem ještě
všechno nevysloveno, co by se říci mohlo, že ale čtenář k tomu
přiveden, aby dále cítil a myslil a píseň v duchu sám dozpíval.
Lyričtější básně musí v Heydukově sbírce nahradit vady prací
delších, jež hledanou řečí a málo obsahující šířkou churaví.
Výpravné věci jeho, k nimž také připojena delší Růže pováž-
ská náleží, jsou poněkud cukrovinkami; sladké sice, ale trochu
fádní. Prozatím vynahradí nám ale jeho lyrika vše ostatní a jsem
přesvědčen, že sobě jí jméno získá a literaturu výdatně obohatí.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května 1859

Jarní almanah na rok 1859

Redigoval J. V. Hálek. Nákladem J. Pospíšilovým

Byl-li první ročník milým úkazem v české literatuře, jest jím druhý ještě spíše; jeví se v něm skoro na každé stránce život, když i leckde ještě nevykysalý, pevně neustanovený. Mladší literatura česká žije posud příliš krátko, než aby už nyní všude jasnost, dokonalost a ryzost objevovala. Jsme nyní už i časem i místem obmezeni, a proberu tedy zběžně jednotlivé články, drže se přitom přísně pořádku, jakýmž také práce *poetické* v Máji seřaděny jsou. – *Josef Barák* podal *Písně přátelské*, překvapující nejen hlubokým citem, ale i zvláštní svou pravdivostí. – Co jsem o básníku B. J. C. při referátu o almanahu Kytice a o pracích jím tam uveřejněných podotknul, platí i zde o znělkách *Hlasy sirotka*. Ač viditelno, že básník, co píše, skutečně sám také zažil a hluboce procítil, vystupuje zde každá myšlénka přece v nejmírnějším svém rouše. B. J. jest už ustálen a jeho lyrika zůstane, jak se podobá, pro dlouhý čas mírnou lyrikou, tiše hrčícím potůčkem, který sám sobě šeptá a ani se nedomnívá, že by mu i někdo jiný porozuměti mohl. – *Karel Jaromír Erben* podal pověst *Zlatovláska*. Roztomilá ta pohádka, jedna z nejkrásnějších slovanského národa, zdá se, že vyrůstla časem ze dvou alespoň spřízněných sobě pověstí a hodila by se zvláště dobře ku zpracování veršem; musila by ovšem opatrná ruka se o to pokusit a i při zdařilém zpracování by se to jen stíží vyrovnalo prozaickému skvostnému rouchu, jakým ji Erben přiodil. – Redaktor almanahu *Vítězslav Hálek* umístil vesnickou povídku *Muzikant* a v poetické části báseň *Krásná Lejla*. Hálek už je pro své vesnické povídky znám a zaujímá dobré místo vedle ostatních našich spisovatelů, již se byli také v tom žánru pokusili. B. Němcová líčí spíše mravy a zvyky, Pravda duševní život na vesnici; B. Němcová líčí poměry spe-

cificky české, Pravdovy obrazy mají jako výtvary Sandové platnost pro venkovany všech civilisovaných zemí – Hálek pak se kloní spíše ku Pravdovi, líčí však jen tak dalece duševní život, pokud v něm čistě lyrické momenty nalezá. Tyto mají v něm obratného ličitele. Radil bych však přece, aby Hálek alespoň prozatím ve vesnických povídkách ustál a jinou prózu psáti počal, jelikož sice při zvláštním jeho žánru lehkoby monotonie se vyskytnout mohla... Lejla má novou látku, nejpěknější to, jakou Hálek posud zpracoval. Jelikož spisovatel Lejly posud výhradně pěvcem lásky jest, obsahuje i báseň tato mnohé místo k oslavení milosti; místa ta jsou zdařilá, přál bych ale leckde jejich zkrácení. – *Adolf Heyduk* zpracoval v básni *Sudici* pěknou pověst, rozpředl ji ale trochu. Řeč je dobrá, nápodobena písním národním. – Lyrické tři básně *Pěvcům*, *Či isem já to* a *Velikán* od *A. Hrona* jsou lepší dvou ostatních výpravných básní. Básník prožil, jak viditelno, mnoho bouří, jeho písně jsou takřka krví psány a budou právě proto mnohým poněkud nesrozumitelnými. Opáčně jeví se v básních svých *Jiljí V. Jahn*. Neprožil posud mnoho, a proto jest jeho lyrika prostější, chudší; on má ještě dosti klidnosti, aby výpravnými básněmi spíše reussoval. Zřejmý talent svůj osvědčuje Jahn ještě spíše v prozaickém svém příspěvku *Přádelna*. Líčení jest posud nedostatečné, zapletení chudé a zakončení skoro násilné; základní myšlénka jest ale veliká. Když nějaká nová a velká myšlénka povstává, nastane nám vždy přechodní doba, ve kteréž myšlénka ta, dokud praktického všeobecného upotřebení nedošla, mnohé oběti pohltí; myšlénku takovou, myšlénku to práce, a nadšeného pro ni idealistu, jenž už pouhou konsekventností svou zahyne, vyvolil sobě Jahn a musí se přiznat že při prvním smělém letu alespoň dokázal, jaké živé a mocné práce v budoucnosti od něho očekávati můžeme. – *Rudolf Mayer* posud stůně nemocí lenauovskou. V jeho *Písních* vidím jakous strojenou rozervanost, jejíž nemilý dojem obsažené pěkné myšlénky nevyrovnají; i cyklus *Nešťastné přítelkyni* vyniká jen rozervaností bez cíle. Rázné a zcela podařené je *Ze Šumavy*. Prozaický příspěvek *Kaprice osudu* jest zcela nepodařený. Psychologické protivy tam ob-

sažené jsou směle myšleny, ale jen jednostranně odůvodněny a vylíčeny. – Jan Neruda podal prózu *Mému vrabci* a báseň *Divoký zvuk*. – Básně Gustava Pflegra *Stíny lesní* jsou novým pokrokem téhož básníka; jsou jednodušší a dojmou čtenáře tím spíše a tím trvanlivěji. Humoreska *Ouklady a láska* má pěkný nápad za základ a je pikantně i plynně provedena. – *Ve Versaillu*, malý to cestopisný nástin od dr Jana Palackého, jest duchaplně psán. J. Palacký abstrahuje zde více, než aby pouze líčil, a dodává tím celku zvláštní pikantnosti. – Prokop Rudný napsal charakteristiku *Náš selský lid*, dokonale to promyšlený obrázek, jenž hlavně čistě duševních stránek našeho lidu sobě všímá a o jeho vadách i přednostech klidně a určitě mluví. – Anna Sázavská zastoupena čtyřmi básněmi, z nichž *Láska v růži* nejlepší. Ostatní jsou poněkud mělké. – *Společnice* od Karoliny Světlé patří k nejlepším českým novelám a vyznamenává se obratným psychologickým rozvinováním a napínavým vypravováním. – Při článku *Obrazy ze Slavonie* od Napoleona Dragutina Špuna lehký každý pozná, že je psán nadšeným rodomilem. Mluví jen o krásných stránkách slavonského obyvatelstva, líčí lyrickým způsobem dojemnou jejich lásku rodinnou, a kde přece o jejich nepracovitosti promluvíti musí, omlouvá ji úrodností země, která mnoho práce nepotřebuje, a líčí lenivého Turka, jenž je ovšem v paralele ještě o mnoho línější než Slavonec. – Václav Zelený napsal životopisný nástin Karel Jaromír Erben. Vyhnul se velmi šťastně suchopárnosti tím, že při vypravování zároveň kriticky spisy Erbenovy rozebírá a přitom hlavně o básních pojednává. Dobrým zakončením je porovnání české *Svatební košile* s německou pověstnou básní Bürgrovou podobné látky. –

J. N.

OBRÁZY ŽIVOTA 20. května 1859

POZNÁMKY K STUDII VÍTĚZSLAVA HÁLKA BÁSNICTVÍ ČESKÉ V POMĚRU K BÁSNICTVÍ VŮBEC

[,...Přitom ale žádám jisté velemoudré pány napřed, aby svými, jim obyčejnými, logickými skoky nepokřtili mne, že jsem *nenárodním*, aneb — což podle jejich logické šikovnosti jest jedno — *protinárodním*. Prozatím se jim jen zaručuju slovem svým, že mám *aspoň* tolik národního smýšlení co oni.*]

[...Prozrazuje-li některý národ neschopnost svou pro básnictví vůbec, prozrazuje tím jen neschopnost svou co člověk vůbec; on může býti obstojným národem, ale nemá do sebe té pravé životní síly, která mu co člověku v širším smyslu přísluší.**]

[...A kdyby některý básník si vzal tu práci, národ prozkoumat v jeho zvláštěnostech,*** byl by s tím bezpochyby brzy hotov a brzy by mohl být národně básníkem dokonalým. Prozkoumat ale člověka co člověka jest práce věčná, a bude potud neukončená, pokud lidstvo pouť svou nezakončí.****]

* Považujeme to za snížení sama sebe, kdybychom se zaručili lidem podobným, že protinárodními nejsme. Věci a činy nechť zde mluví místo lidí. Smutno je ale pro ty *národní* bystrohlavce, že po tolik let právě uplynulých tak málo pro národ dovedli a že teprve *protinárodní* síly v *národní* literaturu alespoň nějaký život přivést usilují.

Pozn. red.

** *Žádný* národ není básnictví vůbec neschopen. I slovochudý obyvatel Patagonie, jemuž asi 300 slov ku vyjádření všech jeho potřeb, a tedy i pojmů vystačí, skládá si své dvouřádkové popěvky. Musí se tedy hořejší věta zcela kondicionálně vzít a řekli bychom: „Národ *umělé* poesie neschopný“ — atd. Poesie jest i *zřejmějším* důkazem lidské hodnosti než filosofie; tato rozbírá a ustanovuje pojmy, ona nerozumuje jen, ale cítí také, a přivádí tedy všechny síly člověka, v rozumu

a citu založené, k rozkvětu. Poněvadž se zároveň i krásy domáhá, přivádí je také k rozkvětu *harmonickému*. Básník jest nejzřejmějším důkazem síly nějakého národa; jsa reprezentantem jeho ducha zná i jeho potřeby a vidí jejich vyhovění nebo zmar budoucí. On jest věstcem neomylným, je-li vůbec básníkem. Poněvadž nyní už se výhradně zvláštnosti, založené buď v nedostatku, nebo nadbytku v něčem, u jednotlivých národů ztrácejí a všichni národové stejně dary celé zeměkoule požívají počínají, stejného stupně vzdělání se domáhají, stává se i dějepis dějepisem celého světa, pokračujíc u všech národů poměrně stejným způsobem kupředu, a poesie *nesmí* ani býti více poesíí národní, ale všeobecnou, jež nyní touhy *celého* lidstva obrazí a již *světová* literatura zdárně postupuje. (Viz článek „Nyní“ v 2. seš. Obrazů života.)

Pozn. red.

*** Což beztoho činit musí, jelikož úplné ovládnutí jazyka, jímž píše, nevyhnutelně zapotřebí, a k ovládnutí takovému teprve při prozkoumání všech *zvláštností* národních přijíti může.

Pozn. red.

**** „Nebude však napotom žádného obrazu potřebí při lidech, kteří veskrze jasně mysliti budou, žádných věstců, a tedy také ne básníků, kde člověčenstvo všeobecně svůj cíl sezná a vlastními činy a životem sobě samo nejvznešenější hymnu zazpívá.“ (Obrazy života, str. 72.)

Pozn. red.

OBRAZY ŽIVOTA 24. června 1859

Byl jednou jeden vlk a byl už starý a holozubý. Živil se tím, co vlčata mladá kolem něho pro sebe byla nanosila. Zuby vlastní byl už dávno potratil, poněvadž mu nikdy pevně nedržely, a jen pokud žlázy jeho ještě dosti jedovatých slin měly, poštěstilo se mu, aby ledacos otrávil a polapil: nyní ale, jak už praveno, žil od toho, co jiní pro sebe vypracovali. I byla některá bystřejší mezi vlčaty, těm se jeho krádeže protivily a řekla mu přímo, že je více trpěti nebudou. Pravila mu, že jim slinami svými i to poškvrní a zoškliví, co byla pro sebe ponechala. Bylo mu líto takových pomocníků a myslil, že je výhrůžkami a nadávkami zase navnadí. Nadával tedy, seč byl, – nic platno, vlčata odpovídala vtipem a musel umlknout. Začal dokazovat – vlčata také a on nemohl dál. Staří vlci mu radili, že jim podobným počínáním škodí a hanbu dělá, aby se obrátil. I dostal strach, aby i ostatní líná vlčata se mu ze služby nepoděkovala, a mluvil dlouhou řeč k mladým i starým, v níž dokázati se snažil, že vlčata nadávky a boje započala, on že to dobře myslel, při podobném nevděku ale že přestane a nyní že své poslední slovo mluvil. Bylo by se mu poštěstilo a byl by obecenstvo své zaslepil, kdyby bystrá vlčata byla mlčela a ku vojenské jeho lsti, již z kličky vyvážnout se snažil, přímo neukázala. Veřejný posměch a smrt z hladu byly jeho odměnou. – Tato zcela neklasická bajka není sice v Ezopově kníze, protože Ezop ještě B. J. Malého nebyl znal, hodí se nám ale úplně. –

Částky naší Mosaiky byly už vesměs do sazby dány, když Poutník od Otavy „poslední slovo“ B. J. Malého proti směru nejmladších literátů českých přinesl. Jak to přijde asi, že B. J. Malý *nyní už* „poslední slovo“ mluvil, když se přece vyjádřil, že „se vší silou“ proti nám bojovati chce a že třeba,

aby se hned „jiskra“ udusila? Patříme-li k posavadní „kritické“ činnosti Malého, již už po desíletí k hanbě české literatury řemeslně provozuje, vysvětlí se nám to brzy.

B. J. Malý se nespustil nikdy do někoho, o kom by byl soudit mohl, že se bránit může neb chce. Nejmilejší mu bylo, když takhle někdo už mrtev byl, toho se nebál, a byť by byl za živa obrem býval; jakmile však někde živou člověčinu cítil, bál se jí a ustoupil. Malý viděl, že nadávkami naši „stranu“ z vytknuté jedné dráhy nesvede a duch jeho že příliš slabým, než aby důkazy zvítězil, byť by i pravda nebyla v té míře na naší straně, v jaké vskutku jest; viděl, že „snaha“ naše „vždy více a více půdy nachází“, a pomyslně sobě, že nyní nejvyšší čas, aby se odstranil, chce-li jen chloupku cti podržet. Nebo mu snad někdo z jeho „strany“ řekl, že se bude muset s „nejmladšími“ jinak zatočit? Že dělá svým společníkům hanbu? Ať je to jakékoli, Malý viděl, že je už nejvyšší čas, aby promluvil „poslední“ slovo, a učinil to také s obvyklou svou nestydatostí a perfidností.

Člověk, kterému se veřejně řeklo, že ani vlastního svého spisu, pověstné to „spravedlivé“ kroniky české, nečetl; jehož celou bibliotéku tvořící spisy, jak povstaly, tak zašly, ponevadž i s nesčíslnou řadou článků o všech možných i nemožných vědách ničím více než kompilacemi nebyly; jenž tucet českých listů tak mistrně redigoval, že je v málo měsících šťastně pohřbil, – praví, že by mohl proti nám mluvit „učeně“. Člověk, jenž posud každého pošpinil, koho se hned z počátku nebál, jenž nadávkami proti nám započal, šibenici, kolo, nezaviněné neštěstí a všechno uváděl, aby nás snížil, jenž naši mu danou odpověď *proto* mdlou nazval, že jsme se drželi v solidních mezích vtípu a satiry, že jsme se nebránili nadávkami, jakými on házel, že naše odpověď proti jeho náběhům se vyjímalá jako salonní muž proti drvoštěpům, – *chce nyní náhle s nestoudným čelem tvrdit, že my jsme začali a my že házeli nadávkami.* „Tak podlou machinací nebyla doposavad zprzněna literatura naše“, jakou prý se nyní literární spory vedou! Pravdu má Malý, zapomněl ale, že obecnstvo ví, kdo machinací těch se dopustil. Jak může člověk ten, který

podobně sobě počínal, jak veřejnosti o něm známo, a její veřejnost už proto také odsoudila, se opovážit tak dalece, že na jakous blbost obecnstva počítaje nyní s povzdechem liščím praví: dřív býval v literárních rozepřích „šlechetný závod“. – „Nyní však: jaké společné snahy s egoismem? jaké srdečnosti naproti slepé vášni? jaké solidárnosti s podlostí? jaké svornosti *mezi poctivou snahou a zlomyslným rýpalstvím?*“ a předpokládat, že obecnstvo mu neřekne „Pravil jsi“...? Hanba literatuře, která něco podobného by trpěla, hanba už nám, že s podobnými lidmi jsme zápasili.

Nechceme dále o tomto jeho podloudném obratu mluvit, odsoudilť se původce sám. Ještě však několik slov kvůli obecnstvu o ostatních v posledním slově obsažených věcech. Opomímám přitom se spouštět do jiných druhů náražek, kde by nás Malý rád co nebezpečné i v jiných ohledech naznačil. Splatím mu to po křesťansku a pravím, B. J. Malý není nebezpečen *nikomu a ničemu*.

Co se týká toho, že jsme „protinárodní“, odpověděl už Hálek dostatečně v článku svém a odpověděli jsme už dříve na některých místech. Ano, nám jest stále žvanění o národnosti a vlastenectví už „přemoženým stanoviskem“! Nenávidíme od srdce každého, kdo myslí, že je to už nejvyšším cílem – být národovcem, že dosti na tom a že mu netřeba, aby také něco pro národ *konal*. Jsme už na takovém stupni vzdělání, že to už pražádnou zásluhou není, když je někdo vlastencem; k národnosti své se znát a ji ctít první jest povinností každého vzdělance, zároveň ale i povinností *nejlehčí*, poněvadž nám nyní už povinnost nastává, abychom národ svůj na výši světového uvědomění a vzdělání postavili a jemu takto nejen k uznání *dopomohli*, ale i život *pojistili*. To je ten náš *kosmopolitismus*, jemuž Malý nikdy nerozuměl, aneb rozumět nechtěl. – Co se pak týká toho, že nám dává Malý povolení, abychom i „dále“ svým směrem pokračovali, nepotřebujeme se poděkovat, poněvadž čtverák ví, že dost pevní jsme, abychom beztoho úsilně pokračovali. Chce náš literární směr porážet výroky Gottschallovými a Bischoffovými. Při výroku Gottschallovu potkalo ho to *nezaviněné* neštěstí,

že stojící v předmluvě slova „Ich verlange von der Poesie, daß sie aus dem Geiste ihrer Zeit und ihres Volkes herausdichte, wie es die Poeten des Altertums und Mittelalters getan; *denn nur eine aus dem Leben der Gegenwart herausgeborne Poesie darf auf eine Zukunft rechnen*“ slovně neuvedl, ač to s Bischoffem jemu se líp hodícím činí, – *to prý kvůli tomu, že tím způsobem výrok větší váhy nabývá*. Stalo se to *nezaviněně*, neboť Malý jistě nečetl Gottschallova spisu, poněvadž by se byl sice přesvědčil, že celým spisem vane duch snahám malých lidí tak *protivný*, ba nečetl ani předmluvy a slyšel jen o ní, sice by byl ani slova „ihres Volkes“ tučným písmem naznačit nesměl. Že ani Gottschallovi ani Bischoffovi neporozuměl, přesvědčí se každý, kdo jeho „poslední“ slovo čte.

Vytýká nám „nesmírné se vychloubání“ a „reklamu“. Praví, že jsou „nejenom české, – nýbrž i pokoutní německé časopisy k reklamě“ použity, mluví o „veřejném dryáčnictví moderních školáků“ a píše: „Nedosti na tom, že vzájemné kamerádké vychvalování dosáhlo už stupně šílenství“ atd. Viditelno ze všeho, že se pisatel přece úplně nadávek jako „dryáčnictví“ atd. zdržeti nemohl, ač se dosti namáhal. Namáhání jeho v tom ohledu bylo upřímné, viditelno to už z dřevěného slohu, kdežto přece pro domácí potřebu dosti obstojného slohu mívá. Odpustili bychom mu, neboť proti přirozeným vlastnostem těžký boj; že ale zároveň lhal, musíme ho přece přes prsty uhodit. Kdepak jsou ty české listy, jichž k reklamám použito, kterýpak redaktor *kteréhokoli českého listu* mu svěřil, že nepocházela každá řádka o nás od zcela jiných, nám i nepříznivých lidí, aneb že nebyla dle jeho vlastní neobmezené, neuprošené vůle napsána? *Obrazy života*, vyslovený a jediný to orgán „nejmladší strany“, získal sobě už uznání *proto, že bezohledně o svých přátelích soudí a každou reklamu zničuje*, jakž sám jednou Malý, když toho právě potřeboval, přiznal. Kde jsou tedy nyní ty reklamy, kde vychvalování, kde kamerádství? A kde je následkem toho i naše vychlubování se? A to není vychlubování, když se každý překlad z Krištofa Schmida co obohacení literatury uvádí? Když Malého kompilací „citelné mezery“ v české literatuře „vy-

plňují“? Když Malý sám slovo „já“ co hlavní slovo třeba dvacetkrát v článku napíše, když o sobě praví, že se vždy výstřednostem na odpor „stavěl“, že bůhví co všechno v tom neb onom ročníku Musejníka dokázal, že se „on“ s Bischoffem, „proslulým v novější době“, v některém výroku „úplně srovnává, máje s Bischoffem za to“ atd.? – – „Čímž ovšem upadá jenom v posměch všem rozumným a nepředpojatým!“

Však dosti o nesmyslech a nestoudnostech Malého, mohl by někdo myslet, že proto mluvíme, poněvadž nám „všechno nadání“ upírá. On má k tomu právo dle svých *samostatných* prací i dle svých kritických článků. K čemu čelí ale všechna práce jeho? *Jsme-li nadáni, nepotlačí nás, nejsme-li, potře nás vlastní slabost!*

Musíme se ale přiznat, že nás věru „poslední“ slovo Malého bolestně překvapilo. Mysleli jsme, že budeme ještě dále tak ve svornosti spolu žít, a on se tu náhle poroučí! Což vás už nic nezdrží? Benjamine Jakobe Malý, líbáme tvé srdce prosté vší falše a oukladů, což nás chceš skutečně opustit? Benjamine, nejmilejší nám z neplného tuctu svých bratří, což chceš i ty? Ach musíme po prvé ve svém životě Malému uvěřit, on jde – jde – ale my *zůstaneme!*

Jan Neruda

O B R A Z Y Ž I V O T A 24. června 1859

Báseň od Vítězslava Hálka (nákladem J. Pospíšilovým)

Epika novověká nehledá sobě více velikých, světem vládnoucích fakt, a kde je vezme, nezpracuje jich už tak objektivním způsobem jako epika stará. Při epicích starých použito jen málo obrazů, použito jich jen tak dalece, jak mohly k lepšímu vyznačení důležitosti vypravovaného právě faktum a k všeobecnému naznačení nebo ku vzbuzení citu jednající nebo právě podíl beroucí osoby posloužit. Charaktery jejich byly konsekventně provedeny a určitě nakresleny, jelikož se jen fakty kreslilo; reflexí ale a malování vnitřního života sobě nevšímáno. Staří národové kráčeli jako vůbec každý národ, který se ještě na primitivnějším stupni vývinu duševního nalézá, cestou čistě empirickou; člověčenstvo se teprve jaksi své bydliště znát učilo a okoušelo se v nejrozmanitějších poměrech, jaké lidská společnost vytvořit může, aby jaksi nejlepšímu se naučilo a je přijmulo: fakta byla mu tedy hlavní věcí a poesie jeho byla nejvíce jen objektivní, epika jeho hleděla sobě jen fakt. I subjektivní lyrika starší mluví o citech spíše co o nějakém faktum vůbec, než aby je rozbírala, nespouští se do jejich rozboru, nestává-li se to toliko tak dalece, že se praktičnost nebo nepraktičnost jejich dokázati má. Nepotřebovali rozboru podobného, jelikož člověk beztoho bohy řízen byl, od kterých všechno záviselo, a tedy jen důležité bylo, aby se, co se vůbec bohy těmi stalo (tedy fakta), znalo. Lidi sobě roztrídil básník v rozdílné povahy podle toho, jak rozdílně jednali; cítění a myšlení jejich nerozebíral, a kde přišel na nějaké faktum nesrovnávající se s všeobecnými odznaky líčeného charakteru, připsal nepochopitelnou změnu jednoduše vyšším mocnostem. Vzдор tomu, že člověčenstvo co celek postupovalo, zůstali ovšem jednotliví národové na právě líčeném stupni stát. Teprve později, když přírodní vědy

postoupily a tajné vyšší mocnosti blednout a mizet počínaly, když člověk poznával, že většina toho, co se s ním děje, pravidelně od jeho vůle jen závisí, když vůbec empirie byl už dostatečně nasbíral a po vnitřních příčinách toho, co posud byl seznal, pátral, počal i vnitřním zrakem svým pohlížeti sama v sebe, poznávati vlastní sílu, rozebírat, jak daleko moc jeho sáhá, a zkoumati, co vlastně u něho rozumem a co citem jest a co ho vždy při činech ustanovuje. Hlavně to bylo křesťanství, které lidskou důstojnost na nejvyšší stupeň v tom ohledu přivedlo, zároveň ho ale na přirozené mu meze poukázalo. *Svobodná vůle* počala nyní svou velkou úlohu, a jelikož se nyní z takového stanoviska po příčinách zběhlých se fakt pátralo, musil se, kde se co o faktech vypravovalo, rozum i cit zároveň rozebírat, aby příčiny co odůvodněny platily. Básnictví se stalo tím způsobem subjektivním a epika líčila nejen fakta, ale hlavněji ještě rozvin citu a myšlenky co důvody fakt těch. Obraznost i rozum musely se tím více namáhat a tím bujněji rozkvétat. Počal-li mudrc nejen principy všeobecné naznačovat a odůvodňovat, ale i síly ty duševní, jimiž principy byly vytvořeny, rozebírat, a probral-li rozum i cit člověka takřka až do nejdrobnějších jeho nitek, musil také básník něco podobného vykonávat a síla reflexí a obrazů uváděla novější obecnost ve zvláštní rozpoložení citu a rozumu – nastalo jaksi *epické básnictví líčící boje citu a rozumu*. Podle toho, jak básník osobně smýšlel a cítil, obdržely tvory jeho také *subjektivní* barvitost, která ovšem každou dobou zase zvláště podmíněna byla. Tento rozvin epiky zvláště a básnictví vůbec lehko lze stopovati od časů indic-kých ep po celý středověk (ve kterém se i kratší výpravné básně, balady, subjektivnějšími romancími potlačily) až do dob nejnovějších. Epika tato novější vyhledává svou přesilu buď v pouhém líčení duševních situací, buď v rovnováze líčení tohoto s líčením fakt, buď konečně v líčení, jež detailovaně zevnější stránky voleného k poetickému zpracování předmětu popisuje. Poslední čistě popisné, tedy čistě kopírující básnictví, k němuž i napodobnění národní poesie se vší svou plastičností se přičísti a v němž i člověk bez velkého básnic-

kého nadání se třeba mistrem státi může, bývá ještě nejspíše a někdy jedině uznáno od těch, kteří starého se pro pohodlí přidržující novějšímu se pro spojené s každým pokrokem namáhání vyhýbají.

Báseň Hálkova nenáleží k nejposlednějšímu tomuto druhu novověkého epického básnictví, a chtěl jsem tedy naproti mnohým ostatním dvou druhů odpůrcům ráz její co do historické oprávněnosti zastati. Že se báseň ta také ani k jednomu ani k druhému z ostatních dvou mnou naznačených druhů výhradně připočísti nedá, vytýkám proto co chybu, poněvadž v ní oba tyto druhy vzájemně sobě překážejí a celek kazí. V Hálkovu Alfredu viděli jsme pouhé líčení duševních situací, kteréž líčení se básníkovi také zdařilo; v Husejnu volena látka tak mocná, faktum tak veliké, že se plastickému jeho vylíčení více místa věnovat musí, než básník skutečně učinil. Látkou zde nutně předepsané rovnováhy mezi líčením duševních situací a líčením fakt nešetřeno, čímž báseň mnoho utrpěla. Že látkou zase jen láska čistě pohlavní jest, již se zde i mnohem výše stojící, poněvadž v uvědomění pokročilého člověčenstva založené zájmy a city, jako touha po svobodě, láska k národu i tenkrát, když poslední v nejtěžším boji se svými nepřáteli, tedy na nejvyšším stupni rozháranosti jsou, podřizují, nechci Hálkovi vytýkat, jelikož bych mu musel mnoho všeobecného opakovat, co jsem o jeho Večerních písních už byl řekl.

Hálek je v Alfredu, ve Večerních písních i v Husejnu pěvcem lásky, čistým lyrikem, nemajícím dle Husejna ani trpělivosti k provedení epického celku. Bohatá epická látka je v této poslední básni zatopena lyrikou, místy ovšem zcela pěknou. Ale i v tomto líčení čistě lyrických situací nešetřena nutná míra a mnohý důležitý moment neproveden s tou šetrností, jaké se mnohem méně důležitému momentu často dostalo. Tak na příklad jest líčení prvního dojmu Mejrimy na Husejna dosti chudě odbyto, a to nejen v poměru k délce ostatních méně důležitých částek prvního zpěvu, ale i v poměru k požadavkům, jakéž se při podobné situaci stavěti mohou, vůbec. Požadavkům těmto všeobecným, požadav-

kům estetického citu, mnohem méně v Husejnu zadost učiněno než v Alfredu. Práce je jakás podivně chvatná, povrchní; popisy nejsou už tak koncisně krásné, malování situací je méně skvělé. „Z každé věty skoro by se dala udělat lyrická básnička,“ pravil kdosi po přečtení Alfreda – po přečtení Husejna by se musil přiznat, že jest zde podobných vět mnohem méně (nejkrásnější čistě lyrické místo Husejna jest počátek oddílu 8 zpěvu III). Vtroušené reflexí nenahražují nám ztrátu tu snad svou hloubkou. Kdyby byl Hálek s Husejnem co s *první* prací svou vystoupil, viděli bychom ovšem vzdor tomu všemu v něm básnický talent; nyní ale už chceme vidět *pokroky*.

Kde bylo silnějších obrazů zapotřebí, nevážil Hálek ani z vlastního fondu, nenamáhal se po novém obrazu a přijmul už mnohokrát i jinými upotřebená i jím samým už napsaná porovnání. Někde je figura volena trochu nepředloženě; tak na příklad (oddíl 10, zpěv II).

*A v Husejnovi nabobtněly všecky žíly,
jako by byly válku všemi ústy vpily.*

• Vypravování je nestejně, někde vysoce drženo, jinde při těchže poměrech až příliš nehledaně, nízce. Co příklad poslednějšího stůž zde ze stránky 71:

*Pak přijde smrt a srdnatě nás chopí –
a žbluňk! nás ve věčnosti moři ztopí,
že padnem ke dnu jako mlýnský kámen –
pět kol nad námi, a je s námi amen.
Ten žold si jistě všichni vyholdujem...*

ze stránky 86:

Na mou tě věru, toť sám Husejn živý,...

Triviální formu „ňáký“ místo „nějaký“ užívat činí slovo samo ještě triviálnější.

Jiný důkaz rychlé práce jsou naseté chyby metrické. Nemyslím tím jen špatné jamby, těch tam beze vší příčiny až dost, ale skrz naskrz chybné verše, jako na str. 5 :

nebuď nedůvěrným k každému druhu,

nebo na str. 38 :

o dlaň podepřela svou krásnou bradu.

Na mnohých místech je místo pravidelných v básni té pěti stop – stop šest, ač se verš *pětistopový* s veršem tím nepravidelným rýmuje.

Syntakticky chybný je na příklad na str. 34 verš :

že nesnít o ní, nelze snít mu ani...

Mluvnicky pochybeno hlavně v užívání zakončených a nezakončených přídavných jmen a v tom, že rozdíl mezi přičestími a přídavnými jmeny nešetřeno. Tak na příklad stojí na str. 40 chybně: „že není podrobená moci žádné“ (místo „podrobena“) ... na str. 72: „přec chrabrostí a vůlí každý rovný“ atd. Formy „jest-li“ užívá se kondicionálně taktéž chybně, na příklad na stránce 5: „jest-lis vyhoštěn“ místo „jsi-li vyhoštěn“; na str. 62: „jest-li se ošatí“ místo „ošatí-li se“; na str. 76: „*A jest-li* že je konec lásce její“ místo „je-li konec“ atd.

Ačkoli básni Husejnu důležitosti literární nepřikládám, myslím přece, že je tím větší důležitosti pro původce jejího. Hálek po bedlivém čtení svého plodu pozná, že se alespoň *prozatím* z lásky vypsál, že v posledním svém plodu už sama sebe opisuje a nyní k tomu hledět musí, aby i jiné momenty duševního našeho života vedle všeovládající lásky v popředí vystoupiti nechal. Za půl druhého roku tři knížky oslavou lásky naplnit jest sice možno, bojím se ale, že u *každého* básníka druhá knížka první, třetí druhé slabší bude. Básník jest jako gymnotus electricus – vydav silnou omračující ránu má pak jen vždy slabší a slabší rány pohotově, až konečně všechna

síla ujde; musí nějaký čas zase sečkat aneb rychle v nové vřekolí uplout, aby síly znovu nabyly. Shakespeare mohl jen jednou, a to v Julii, všechno vyslovit, co lásky srdce jeho cítit s to bylo, ostatní ženské jeho charaktery jsou pouhým stínem této Julie. Zákon ten platí ale nejen o lásce, ale i o všech jiných momentech duševního života hodících se k básnickému krystalisování – Goethe napsal jediného Werthera, ale také jediného Fausta. Nechtě nikdo nevytýká, že Petrarka *množstvím* svých básní milostných opak toho dokazuje; Petrarkova láska květla decennii a někdy bylo více let k tomu zapotřebí, aby nově nahromaděná síla, aby bohatství nově prožitých citů se v báseň vykrystalisovalo. Doufám pevně, že i u Hála přijde brzo Faust po Wertherovi.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 24. června 1859

Novela od Karla Sabiny
Nákladem Jar. Pospíšila

Tato o sobě vydaná práce oblíbeného beletristy českého jest nové zpracování povídky umístěné roku 1845 pod titulem *Otec a dcera* ve Květech. I práce ta má všechny přednosti, jakéž práce Sabinovy vůbec vyznačují, spojeny zároveň se všemi vadami, jakéž se mu vytýkají. Děj je velmi pikantně vymyšlen a podána jím bohatá látka k vícesvazkovému románu. Co se dobrých situací z látky té rozvinout dalo, také rozvinuto; každá ta situací vystupuje ale před námi jen co lehká perokresba, nikde však nevidíme propracování se ku dokonalému, dopodrobna provedenému obrazu. Osoby napolo mlhavé rychle po sobě vystupují, jeviště se proměňuje jako chameleon hbitě dle právě dostiženého stupně děje, dle osob právě jednajících a barvitosti jejich náruživostí, vše tak rychle vystupuje a zase zaniká, že chvatně dále čteme a ani nerozmýšlíme, jak té neb oné situací příliš málo použito, ten neb onen moment duševní příliš zběžně odbyt a nevysvětlen zůstal. Sabina vzal sice jen k vedlejším osobám své povídky hotové už povahy, jimž ani nejmenší změny více nedovolil; kde ale rozvin povahy ukazuje a sledí, pokračuje příliš chvatně a uspokojí se už tím, že vůbec možnost podobné povahy naznačí. Tak se na příklad nejspíše jen kvůli tomu, aby se spisovatel psychologickému prohloubání vyhnul, tragickému hrdinovi povídky dovolilo, že nezhyne vlastní vinou svou – lehkomylně uzavřenou bigamií –, nýbrž okolnostmi nevyplývajícími nutně z viny jeho a volenými kvůli zvýšení romantického dojmu a snadnějšímu unešení a zaslepení čtenáře. Sloh je plynný a řeč pěkná.

J. N.

KROTKÉ ZNĚLKY

didakticko-humoristického obsahu od Františka Zdobnického
Sklad Jeřábkové

Mluví-li referent jistého listu při oznámení této knížky o Rabenerovi, Rückertovi, Goethenovi a Schillerovi, přirovnává je jaksi Krotké znělky k satirám, znělkám a epigramům těchto výtečníků, chtěl zajisté jen ukázat, že vůbec jmena jejich zná. Kdokoli přečte Zdobnického práci (poesií se to nemůže při nejlepší vůli nazvat), přesvědčí se, že o jakémś takémś přirovnání s jmenovanými básníky ani zmínky býti nemůže. Zdobnického způsob podobá se toliko zdaleka způsobu Rabenerovu, jenž taktéž spíše lehce žertuje, než aby ostře satirisoval. Podobné úvahy jsou na ujmu Zdobnického psány, jenž mimo mnohoslibující titul (didakticko-humoristicky) pramalé nároky činí. Humor jeho přilehá k nejvšeobecnějším stránkám života a nevhloubá se dostatečně v jejich protivy, takže konečně každý, kdo vůbec oči má, aby viděl, a ústa, aby viděné v každodenních a nehledaných frázích vyslovil, už humoristou by býti musil. Totéž platí o didaktické stránce znělek. Velmi plyná jeho forma ovšem napomáhá, že i tyto staré známé v novém šatě rádi zase prohlédneme. Zdobnický je prý pseudonym spisovatele už staršího a humoristy oblíbeného. Může být, neobmezená chvála takového „staršího“ je ale už proto směšnou, že se stále tím jen jaksi naznačovat chce, že starší něco dovedou, mladší pak síly ničeho schopny nejsou – což se vždycky nedosvědčuje.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 1. srpna 1859

VÝBOR BÁSNÍ ALEXANDRA PUŠKINA

Z ruského přeložil Václav Čeněk Bendl

Svazek 1. Básně rozpravné
Sklad Václava Vetterla v Písku

Svazek ten obsahuje: Bachčiserajský fontán. Bratři loupežníci. Cikáni. Kavkazský plenník. Hrabě Nulín. Poltava. Boris Godunov. – Překlad je na mnohých místech pěkný a plynňý, na jiných zase drsnatý; místa popisná jsou mimo drama Boris Godunov nejzdařileji převedeny.

OBRAZY ŽIVOTA 1. srpna 1859

První náš článek „Z Moravy“ přiměl Moravské noviny k tomu, že se proti nám opřely. Jelikož pan spisovatel článku našeho odpovědi té snad ani do rukou nedostal a jelikož odpověď sama o klidnosti a solidnosti svědčí, jaké jsme za posledních dob v Čechách bohužel pohřešovali, a už proto mlčením by se obejít neměla, bylo by snad záhodno, abychom i my nyní zase odpověděli. Článek Moravských novin chce hlavně tvrzení našeho spolupracovníka vyvrátiti, že na poli moravské literatury nyní mrtvé ticho panuje, a dokazuje opak tím, že uvádí tituly spisů vyšlých na Moravě za posledních dob. Právě ale tím vybavuje nás z povinnosti a nemusíme už proto odpovědět, že právě tituly ty dokazují, jak málo se na Moravě na poli „literárním“ pracuje. Kníhy uvedené většinou nepatří mezi takové, které by literaturu skutečně povznesly a dokázaly, že v myšlenkovém oboru skutečný pokrok učiněn a že spisovatelstvem to pochopeno a zažito, co nyní evropejskou literaturou vládne, ji v nové obory uvádí, tak zvaný věčný, protože z myšlenkového zlata sestávající poklad každého jednotlivého národa tvoří a zároveň ku světové literatuře nové zrnko přikládá. Čte-li nestranný vzdělanec podaný ten seznam lepších vyšlých kněh aneb tyto samy, nalezne ovšem leccos dobrého, ano i výtečného, co se pro tu neb onu společenskou třídu hodí, pramálo ale věcí domáhajících se všeobecné platnosti. Kdyby bylo jinak, odvolali bychom rádi a odvolal by i nestranný náš spolupracovník. Konec odpovědi v Moravských novinách mohl by ovšem neprozřetelného k bližšímu rozboru uvedených spisů a k označení toho oboru, v jakýž takřka výhradně spisy ty patří, zavést a takovému neprozřetelnému co ovce jen mrzutosti přinést; chceme se však tenkrát své „berlínské negací“

vzdát a kůstku tam nechat ležet, kam nadhozena byla, poněvadž každý soudný čtenář sám rozsoudí a poněvadž – nu poněvadž si beztoho rozumíme.

Poznámání redakční

OBRAZY ŽIVOTA 9. září 1859

Dostali jsme se nyní na ono stanovisko, na kterém nám povinnost nastává, abychom se ohlédli po tom, co u nás už vykonáno a jak širokou už a jak dalece připravenou půdu nyní máme, na kteréž s obnovenými a čerstvými silami dále budovati chceme. Rok 1848 uzavřel jaksi první dobu literárního našeho snažení, a byť i po bujném literárním výbuchu téhož roku bylo jakés ochabnutí a vysílení nastalo, získali jsme jím přece nové názory a svobodnější, širší rozhled, jenž nyní už nové květy zase nasazuje a při poctivém snažení zajisté i ovoce ponese. Čas starý zahynul, zároveň však uchvátil s sebou mnohé z oněch mužů, kteří dříve byli pracovali, – jako by místo prostrannější novým silám poskytnouti a tyto tím, že osvědčilé už bojovníky pohrobil, k tomu přinutit chtěl, aby na sebe samy se spolehající dále pracovali. Byl to svatý a velký boj, jaký ti mužové před námi vedli, – jednaloť se o to, aby polomrtvý národ zase vzkříšen, ze své skleslosti povznešen a na ono svobodné a nezávislé stanovisko postaven byl, na kterém jedině s ostatními národy zápasiti a se osvědčiti může, že i on životní silou svou ku rozvinu veškerého člověčenstva přispěti s to jest. Mužové ti bojovali hlavně plody svého ducha, hlavně písemnictvím, a boj jejich nezůstal pomocí dějin okolních národů bez výsledku. I další ještě boj musí se hlavně posud zbraněmi literárními vésti, jelikož posud ani dostatečných škol nemáme, jež by veškerou mládež na základě mateřštiny vychovávaly i odchovaly. Zbyly nám tedy po předchůdcích zbraně vyššího druhu, plody jejich ducha, kteréž tu vysokou zvláštnost do sebe mají, že i po smrti původců svých mocně dále účinkovati mohou, a nastává tedy nutnost, abychom si vše to zachovali, co nám statní předchůdcové zůstavili. Vděčnost naše by ostatně totéž

učinili musila, kdyby i potřeba se toho hlavně nedomáhala.

V pocitu potřeby takového zachraňování všeho toho, co nám zůstaveno, ozývalo se mnoho hlasů žádajících, aby spisy zemřelých už výtečníků úplného sebrání a vydání došly. Stalo se to nyní některými na slovo vzatými firmami, a máme na příklad spisy *Koubkovy* a *Tylovy* už dokončené ve svých rukou.

Koubkovy spisy (náklad Bellmannův) obsahují všechno to, co po prvním tom našem satirikovi pozůstalo; sebrání *Tylových* spisů (náklad firmy Kober a Markgraf) obsahuje však toliko povídky a básně, díla dramatická jsou vyloučena. Bylo by zajisté žádoucno, aby se i dramatická díla Tylova v téměř vydání co pokračování vyšlých už spisů obecenstvu dodala, a myslím, že by se i peněžitě nakladatelům přitom zle nevedlo.

Ponechávaje sobě obšírnější pojednání o obou těchto spisovatelích pro budoucnost, chci prozatím jen stručně naznačiti, jak důležité místo *oba* v literatuře naší zaujímají.

Myšlenka české národnosti a jejích práv byla z počátku jen několika jednotlivých se dotkla; aby však v počátcích svých hned zase nezahynula, bylo nanejvýš zapotřebí, aby v množství vnikla a je nakvasila. Obecenstvo musilo ze své indiférentnosti vybouřeno býti. Jednalo se především o to, aby láska ku čtení českých kněh se probudila, a tuto velikou úlohu převzal *Tyl* v době, když už jinými poctivě se snažícími předchůdci jazyk vytríben a podle svého vnitřního ústrojí upevněn byl, a půda se tedy už pro nadaného prozaika připravovala. Skutečně se Tylovi dařilo snad i nad jeho očekávání. Dovedl si utvořit řeč ohebnou a moderní, dovedl vypravovat uhlazeně, hbitě a zajímavě, použil vynikajících momentů historických co stafáží ku svému líčení, rozuměl tehdejšímu sociálnímu ruchu a uměl pro jeho formy vždy pravý výraz, pro myšlenku v něm se objevující vždy charakteristickou stránku nalézti. Prohlídneme-li dlouhou řadu jeho rozmanitých plodův, vidíme, že plody těmi vseckny společenské třídy stejně obmyslil. Nikde nevidíme však nějaké nápadné pachtění se, aby sháněje se na příklad po frázích strojených nebo jen jistou třídu charakterisujících třídě této nějak zalahodil a ji

pro sebe zaujal. Nenapodobňoval mluvu nejnižších vrstev, postavil se vždy o něco výše, stylisoval podle vlastní myšlenky – a stal se všem srozumitelným a všem milým. Řeč jeho byla vzdor mnohým skutečným a mnohým domnělým germanismům, vzdor často mu vytýkaného německého slohu přece dobře českou a mnohem příjemnější, srozumitelnější i rozumnější než mnohých jiných vězících při vší dobré vůli se svým slohem i názorem hluboko v středověku, nasycených latinismy doby zlaté, nerozumějících časům novějším (sbližujícím všechny národy a otupujícím každou *zbytečnou* zvláštnost) a učících se uhlazenosti a ohebnosti slohu konečně přece jen – od Tyla. Jeho dramata – byť právě i žádné vzory dokonalosti – mají přece mnohem plynější dialog a mnohem snesitelnější obraty v řeči než kteréhokoli jiného dramatika českého, stojícího svými divadelními plody třeba vedle nebo nad Tylem.

Nemělo se ale vždy jen o zábavu starati, třeba hlavně opravdového, praktického snažení pro národní věc, a tedy i lidí nejen ve společnosti mateřštinou mluvících, ale i ve veřejném životě a ve vědě pro ni působících. Musilo se hlavně k tomu hleděti, aby se v studující mládeži nějaký život probuzoval a upevňoval, a mezi prvními buditeli stál za živa více pro své působení než pro své spisy slavený *Koubek*. Tento muž působil co učitel na vysokých školách pražských ještě do nedávna, a příliš dobře známo, jak výdatně používal příležitosti jemu poskytnuté ku probuzování samostatného slovanského ducha. Svým obsáhlým vzděláním byl postaven na cimbuří svého času. Názory jeho nebyly ničím nízkým nebo stranicovým pokaleny. Bystrý duch, obsáhlé vzdělání, horoucí láska k stísněné vlasti a národní volnosti učinily z Koubka – prvního českého *satirika*. V mnohých dobách je líp, když se myšlenky do šatů lehké satiry skryjou; alespoň jim pak mnozí lidé nerozumějí, kteří porozuměvše by je pronásledovali.

Působil-li Tyl už za živobytí svého tím, co byl napsal, působil zase Koubek hlavně tím, co byl přednesl a promluvil; teprve nyní po své smrti má Koubek i literárními pracemi se na vyšší stupeň uznání i působení povznést. Další ještě z ná-

padnějších rozdílů mezi oběma jest, že Tyl pouze pro nás Čechy zvláště důležit, Koubek ale při své všeobecnosti a při své důkladné známosti slovanských tendencí vůbec jaksi majtkem všech Slovanů se stal a bezprostředně literaturu všech obohatil.

Vydání spisů *Koubkových* i *Tylových* zakončeno životopisy; můžeme-li však o zdařilosti a duchaplném provedení životopisu Koubkova mnoho chvalného říci, musíme se zase přemáhati, abychom se nestali při posuzování životopisu Tylova trochu nevrlými. Životopisec Tylův, p. *Filípek*, vypravuje nepřiliš ladným a dosti i povrchním způsobem osudy Tylovy; nikde se neodváží k tomu, aby sestoupil do nitra duše básníkovy a nakreslil nám obraz vnitřního života, jeho postupování i klesání, jeho vnímání i odlučování, zkrátka jeho duševního procesu. Jen zde onde může si čtenář ze sdělených úryvků z Tylových listů nějak obraz ten doplnit, jaký byl asi v mysli své po přečtení a zažití veškerých spisů vytvořil. A přece mohl životopisec ten, jenž s Tylem dle vlastního výroku po dlouhý čas i bydlel, zajisté něco lepšího podat – už jednoduchá a holá snůška materiálu by byla lepší bývala; beztoho nalezne čtenář obyčejně jen frázi rozdílné ceny, kde myslí, že se už reflexí domohl.

Vydávání Tylových spisů potkalo se s takovým účastenstvím, že podnikatelé sobě umínili pokračovati u vydávání spisů českých básníků a prozatím vyjití spisů *Rubešových*, *Máchových* a *Langrových* oznámili. Vyšel už také sešit první obsahující část deklamovánek, oněch hravých kousků humornícky naladěného ducha, jež svého času právě tak na celé společnosti probuzující působily jako Tylovy povídky na jednotlivého čtenáře. Nyní ovšem mají pro nás už více jen historickou cenu; mnohý je ale s radostí pozdraví co dávne přátely mladších svých dnů.

Tyl a Mácha! Oba za živobytí svého kaceřování a pronásledování a po smrti velebení a vynášení, a to netoliko novým pokolením, ale částečně i těmiže lidmi, kteří dříve byli kaceřovali ze vší síly silného nebo slabého ducha svého. I při našich těsných poměrech lze příklady nalézt pro pravdu

Angličanem Popem o výtečnících pronešenou – „za živobytí nepodá se jim ani chleba a po smrti dá se jim kámen“! – Výrok ten platí ovšem více o lidech pracujících na poli literárním než o umělcích jiných, hercích, hudebnících atd., již mnohem méně prostředně oučinkují a obyčejně v širších mezích, než jaké jednotlivý národ, často i jen jednotlivá strana podati může, se pohybují.

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 17. října 1859

Smutná zpráva o úmrtí nejpoblárnějšiho snad z českých spisovatelů zasáhla zajisté už každého z našich čtenářů a životopisy přinešené rozličnými časopisy vyčerpaly prozatím všechnu látku ku předběžnému pojednání o mrtvém tom velikánu. Jelikož za svou povinnost uznáváme, abychom oceněním všestranným památce takového muže zadost učinili, předesíláme zde alespoň co nejstručněji některá biografická data, dostačující při muži, při němž obdiv jeho činnosti daleko přesahuje zajímavost, jakou dosti klidný jeho život do sebe má. – V. K. Klicpera narodil se r. 1792 dne 23. listopadu v Chlumci nad Cidlinou. Otec, chudý krejčí, určil čilého chlapce, který právě domácí školu opouštěl, k řemeslu svému. Ale nechut, již chlapec po tři čtvrtě leta ku krejčovíně jevil, byla příčinou, že jej otec dal na řeznictví. V čtrnáctém roce byl Václav už tovaryšem řeznickým, i vyšel na vandr. Zatím zemřel jeden z bratrů v Praze. Otec povolal Václava z Brna, kdež právě meškal, domů, aby nastoupil studia. V školním roce 1806/7 přijat byl Václav na gymnasiu staroměstském v Praze. R. 1812 dokončil studia gymnasijní a r. 1815 filosofická i odhodlal se k lékařství. Zoškliviv sobě lékařství, opustil je v krátkém čase a připravoval se k učitelství gymnasijnímu. R. 1819, nejsa ještě ani 27 let stár, jmenován jest profesorem humanitním v Hradci Králové. Již za studií filosofických a lékařských byl plodným básníkem dramatickým, ano i horlivým hercem na ochotnickém divadle v Praze, kde spatřil i zamiloval si spoluherečku svou slečnu Švamberkovu, ušlechtilou a vysoce vzdělanou, kteráž se stala později jeho první manželkou. V Hradci dobyl si Klicpera co duchaplný učitel, plodný a šťastný básník všeobecné lásky a vážnosti. Jeho vedením povstalo tu výborné divadlo ochotnické, jemuž byl Klicpera básníkem i ředitelem.

Klicpera co veliký milovník květin hleděl si pilně své zahrady. Jeho příkladu následovali i jiní, a tak povstalo na pustých dříve místech mnoho pěkných sadů. Za své zásluhy o město Hradec odměněn byl Klicpera čestným měšťanstvím. Z jeho četných žáků uvádíme jenom – Josefa Kajetána Tyla.

R. 1846 přeložen po žádosti své na pražské gymnasium staroměstské. Než tiché počínání literární tu najednou přetrženo, bouře otřásla celou Evropou a nové poměry nastaly i ve vlasti naší. Do škol byl zaveden jazyk český. K tomu cíli sepsal Klicpera hned knihu o starém zeměpisu a jal se psát všeobecné dějiny jazykem českým. – Když nové zařízení gymnasijní zavedeno a gymnasium Akademické prohlášeno za ústav český, jmenován Klicpera ředitelem tohoto prvního českého gymnasia a poctěn později titulem školního rady.

Po tříletém svědomitém zastávání úřadu tohoto dán jest na podzim 1853 na zasloužené odpočinutí. Poslední léta náležela k nejplodnějším v životě Klicperovu.

Již r. 1812 v dvacátém roce věku svého počal Klicpera psát dramy. R. 1820 vyšel první svazek dram jeho v Hradci Králové u Pospíšila, po něm následovaly tři jiné svazky. R. 1825 počal vydávati Almanah dramatických her, s nimiž pokračoval až do r. 1830. Po tomto roce počala činnost jeho poněkud ochabovati. Teprve přesídlení (1846) do Prahy vzbudilo opět podřimujícího ducha, a zvláště poslední léta 1853–1859 byla opět velmi plodná; jest to druhá doba jeho plodnosti. Ze 47 dram jeho největší část spadá v dobu první. Doba druhá zahrnuje v sobě hlavně prozaické práce. Den 15. září 1859, v němž Klicpera zemřel, zůstane provždy zapísán co truchlá událost v historii českého písemnictví a v srdcích všech jeho ctitelů – v srdci tedy celého národa.

V literární pozůstalosti jeho našla se dle Lumíra zajímavá veselohra Potopa světa, která již r. 1816 dokončena byla, avšak zvláštním osudem světla veřejnosti posud nespátřila, pak pětiaktová činohra Běla z r. 1817, Tajný pověrec ještě jednou ve formě pětiaktové veselohry, Myslivci, veselohra o čtyrech jednáních, Krásný a škaredý, veselohra v pěti jednáních, pětiaktová truchlohra Bedřich Bojovný, poslední

Babenberk, zlomky mnohých jiných kusů, povídky Nové a Staré Město a Petr Čáp, německá veselohra Der Traum (r. 1827 provozována). Pode jménem Nové a Staré Město měl Klicpera též truchlohru nebo činohru hotovou, o ní a o dramě netištěné Únos z hrobky nenalezlo se posud stop.

O B R A Z Y Ž I V O T A 17. října 1859

Posavadní čísla Jasoně dokázala svým obsahem, že časopis ten hned počátkem svým jistou budoucnost sobě založiti chtěl. Redakcí počínala sobě taktuplně při výboru článků, a směr i obsah všech čelil výše ostatních českých listů. Program časopisu byl dle vyšlých čísel velmi obsáhlý. Dějepis kulturní, dějepis všeobecný i monografie místní, literár-historická pojednání, zeměpis, přírodopis byly zastoupeny dobrými, původními články i výtahy z cizích spisů. O zábavu pečováno feuilletonním románem a kratšími povídkami. Feuilleton byl pestrý a bohatý. Podle toho všeho nebylo pochybnosti, že se časopis vzděrá a za účastenství obecnstva udrží. Náhle však počalo se celé to podniknutí kolísati, čísla vycházela v mnohem delších než určených lhůtách a přestala konečně zcela docházeti. Za nějaký čas objevilo se zase – půl čísla a od těch dob až do 12. října opět nic více.* Neznáme příčin tohoto nepořádku, nechť jsou však jakékoliv, obecnstvo už je zajisté netrpěливо. V posledním tom poločíslu nebylo ani zmínky o nějakých překážkách materiálních, jako spíše o mlhavých jakýchsi těžkostech redakčních vůbec. Obecnstvo prý ani neví – taký byl smysl redaktorské noty –, s jakými obtížnostmi se u nás rediguje. Může ovšem být, že mnohý z českého čtenářstva nesnází těch skutečných nezná, s jakými takřka každá redakce u nás bojovati musí; každý ale z odběratelů kteréhokoli časopisu ví, že první povinností redaktorovou jest, aby list svůj vedl dle slibů učiněných a nepřipustil nedbalým vedením, by nevrlost vznikla v obecnstvu. Slibům svým Jasoně posud nedostál. Nepořádkem jednotlivého listu neuškodí se ale na příklad toliko Jasoni, nýbrž i všem ostat-

* Vyšlo už zase jedno půlčíslu.

ním listům, a jelikož jest Jasoně ještě zcela mladý list a posud dostatečného času neměl, aby se všestranně osvědčil, hlavně všem mladším aneb budoucím podobným podniknutím. České časopisectvo především potřebuje důvěru se strany obecnstva, a té věru nepořádkem nepřibude. Vyřknuli jsme to bez stranictví, bez choutky po svárech, bez nepřátelství, toliko v tom úmyslu, abychom redakcí Jasoně, kteráž zajisté síly do sebe má, aby napravila (hodlá-li vůbec napraviti), upozornili na veřejné mínění a na hrozící následky a abychom obecnstvo ubezpečili, že hříchy některého listu naproti obecnstvu spáchané nikdy ostatní žurnalistikou zakrývati se nemohou a nebudou.

Redakcí

OBRAZY ŽIVOTA 17. října 1859

ČESKOMORAVSKÁ POKLADNICE

Obrázkový kalendář na přestupný rok 1860

Pořadatel J. Sl. Haštalský
Nákladem Karla Bellmanna

Českomoravská pokladnice, jejížto pátý a čtvrtý ročník po předchůdcích Liblínském a Ohéralovi Haštalský řídil, získala sobě už dávno přízeň obecnstva. I letošní Pokladnice vyniká dobrým svým obsahem a pomyšleno takřka na všechny kruhy čtenářstva. Zábavná část obsahuje básně od Karla *Sabiny*, Gustava *Pflegra*, Františka *Douchy*, Vítězslava J. *Hálka*, Josefa *Baráka* a překlady z německého a ruského. Mimo původní povídku *Záhuba Vršovců* od Karla *Sabiny* podány překlady z ruského, francouzského i anglického, jež dobrou volbou i charakteristickým obsahem vynikají. Čtenář nebaví při nich mysl toliko pikantní povídkou, obdrží ale zároveň jasný názor do života vzdálených národů, jejichž vnitřní život ovšem tentýž jest jako náš a stejným pravidlům podroben, zevnější formou se ale od našeho někdy zcela liší. Snaha po věrné charakteristice zavedla příliš pozorlivého překladatele místy až k pokleskům formálním, ovšem nepatrnějším. Přírodnické přednášky započaty jsou Přírodnickými obrazy ze Šumavy od Jana *Krejčího*, k nimž pořadatel následující poznámku přidal: „Nákladem Karla Bellmanna vyjde pro Čechy nadmíru zajímavé dílo v jazyku německém: Šumava od dvou českých výtečníků Jana *Krejčího* a Josefa *Wenziga*, líčena v národopisném, průmyslném a historickém ohledu. K pěknému tomuto dílu přidáno 55 dřevořezb dle původních nákresů chvalně známého českého malíře a zároveň spisovatele Eduarda Herolda. Zvláštní naše poměry literární bohužel prazřídká bývají příznivy k podniknutí tak nákladných děl v jazyku českém.“ Článek ilustrován vyobrazeními ze spisu

právě uvedeného. Další články zábavně-poučné vesměs skoro ilustrované psali Karel Starý, Smolík, Karel Hof, Jan Palacký, Jan Müller, Jan Konopas, dr J. Z. Šk... a Haštalský.

O B R A Z Y Ž I V O T A 17. října 1859

Malá tato knížečka obsahuje plody povstale v dobách dosti dávno už minulých. Žádáno kdesi, aby každý posuzovatel básní těchto posuzoval toliko dle onoho ducha, který dobou vládnul, když složeny byly. Duch ten byl totiž duch vlastencující, panující po několik desetiletí blahodratně v kruzích českých. Jest to duch čistě lyrický, a tedy také lyrickému básnictví přející; že by však básně prodchnuté smýšlením vlasteneckým pro to jediné, že jsou vlastenecké, už také *dobrými básněmi* býti musily, nebude nejspíš nikdo směle tvrditi. Vlastenectví jest pocitem čistě subjektivním, as tak, jako city milostné čistě subjektivními jsou. Odpustí se sice každému zamilovanému, když písňě skládá a vytisknouti dá; nemá-li ale zároveň skutečného poetického nadání, nesmí na nějaké zvláštní povšimnutí čekati. Nadání to dokáže pěstovatel subjektivně lyrických básní, když podobné city a podobný stupeň rozechvění nebo povznešení v čtenáři vzbuditi dovede, jakými sám ovládán jest. Vždycky nám budou poetické doby našeho vlastencování posvátnými, založenat jimi celá naše budoucnost; proto však ale přece nesmí nikdo žádat, aby chom každý verš vlastenectvím diktovaný za dobrý uznali. Písňě vlastenecké mohou se státi právě tak pouhou frází jako každé jiné lyrické písňě; je-li v nich však skutečná básnická nadšenost, jsou-li poetickými myšlenkami nasyceny, podrží svou cenu stejně pro věčné časy. Tuto básnickou nadšenost a nevyhnutelně potřebnou poetickou pravdu pohřešujeme však právě v básních Růžičkové. Není to zajisté neporozumění jim, neboť rozumíme a jsme zachvácení na příklad básněmi Kollárovými, jež právě pro jeho básně tendenční, vynikající záchvatným nadšením, hlubokou pravdou a silou původních myšlének na první místo mezi svými pěvci stavíme. V básních

Růžičkové vidíme ale mimovolně strojenost, kteráž se i do formy vloudila. (Za příklad nechť se třeba vezmou hustě užitá tam diminutiva „hvězdinka, vodinka, děvinka“ atd.) I básně ostatní, nejednající o vlasti, jsou velmi strojené, čehož hned vpředu stojící Políbení důstatečným důkazem. Považujeme vydání toho svazečku za scestnost; nechceme ale s původkyní samou proto snad se rozhoršiti; všechno to, co podala, je jí nejspíše milé a drahé svými upomínkami. Podotknuto skoro vše jen proti těm, kterým posud vše to nedotknutelné býti se zdá, co z poněkud dřívějších dob pochází.

J. N.

OBRAZY ŽIVOTA 17. října 1859

Na pamětní den *Jungmannova* úmrtí sešli se lidé všeho stáří a všech stavů, aby při odbývání slavného rekviem památku našeho arcibojovníka pro věc národní slavili. Poněvadž toliko mladší spisovatelé slavnosti té původem byli, mladší ti spisovatelé, o kterých bůhví jakým způsobem, snad nedorozuměním, snad zlobou se rozhlašovalo a tvrdilo, že *žádného ze starších spisovatelů* českých sobě neváží, byli někteří *náhlým* tím uznáváním překvapeni a nevěděli, čemu by věc přičítali. Překvapení bylo tím větší, an Jungmann hlavním bojovníkem pro práva naší *řeči* a nejšťastnějším i nejpilnějším jejím buditelem byl, mladším spisovatelům ale (alespoň části z nich) se opět bůhví proč přičítalo, že národního vědomí nemají, řeči mateřské nedbají a o to usilují, aby národnost naše nazmar přišla. Odkud ty náhledy vznikly, věru stíží bychom rozsoudili, nechceme-li je buď zlobě, buď nezralosti jakés při posuzování nově vystupujících lidí, mladších sil a s těmito zároveň se objevujících mladších myšlének a směrů připočísti. Ku nezralosti takové bychom ovšem i přezralost přidružení mohli. Že všechno, co se posud proti nám mladším mluvilo, dosti liché, nepodstatné a neodůvodněné bylo, přesvědčil se každý, kdokoliv nájezdy nám strojené pozoroval. Především nás jmenovali „stranou“, aby každý upozorněn byl, že jsou při té straně jiní lidé a jiná jména, než jaká se posud byla všudy čítala. A jak povstala tato strana? – Bylo to na sklonku roku 1857 a počátkem 1858, když jsme s prvními samostatnými pracemi vystoupili. Účel náš byl zajisté ten, abychom dle možnosti ku občerstvení utuchlé literární činnosti a k obohacení literatury přispěli. Scházelo tenkrát mnoho a především bujný literární život. Pokud by nebylo možno, abychom nových časopisů založili a vlastními samostatnými

spisy se nejen osvědčili, ale i posloužili, umínili jsme sobě někteří, že začneme prozatím vydáváním almanahů. Požádali jsme skorem každého, o kterém jsme věděli, že by vůbec pro almanah psát mohl, aby přispěl. Slíbeno dost, když však došlo k termínu, neobdrželi jsme jiných prací, než jaké jsme byli sami napsali, tedy samé plody „nejmladších“ – a tak povstal redakcí Barákovou první ročník Máje. Sotva ale tento vyšel, obdrželi jsme všichni, kteří jsme byli přispěli, kumulativní jméno „strany“ nebo „školy“. Vytýkali hned lidé nepovolání nekonečnou řadu vad a chyb, mluvili o škodlivých směrech, o odnárodnění atd. Že jsme se svými plody lišili od starších spisovatelů, bylo zcela přirozené, jelikož jsme vůbec co mladší a co synové mladších dob, poměrů a myšlének lišiti se *musili*, dále konečně i proto, že jsme vůbec nebyli těmiže lidmi jako onino a že každý se individuálně vyvinouti musí. Toho se však nepřipouštělo a žádáno kategoricky, abychom napodobnili zúplna to, co už byli lidé před námi psali a napodobnili, a abychom myslii zcela tak, jak lidé před námi myslii. Vytýkáno nám, že se odnárodnujeme a že se přidržujeme směrů *škodlivých*. Nám, kteří jsme v nejvyšším zanícení *česky* psát počali, vytýkali, že se odnárodnujeme! Vytýkání to nedělo se však způsobem odůvodňujícím, ale zcela způsobem holých frází, nejčastěji i nadávek. Řeklo se nám zcela krátce, že máme směry *škodlivé*; co je ale směrem škodlivým, neřeklo se. Kvůli obecnstvu (ne kvůli nám a ještě méně kvůli nájezdníkům) musili jsme sami do nemilé té věci zabřísti a rozebrati (viz Obrazy života) pojem „směrů škodlivých“. Zároveň jsme dokázali, že naše „směry“ škodlivými nejsou, nýbrž naopak zcela časovými, a tedy potřebnými. Praveno mezi jiným: „Žádný směr jednotlivce aneb jisté literární školy nemůže se celé literatuře škodlivým stát; vždy přece některá stránka tím prospívá, a co nenárodního, odvrhne zdravý národ sám – není-li více zdrav, nezadržíš jeho úpadek zajisté žádným systémem.“ Musili bychom všechno sem vepsati, co jsme za celý rok byli napsali, abychom nynějším čtenářům naše kroky objasnili. Na všechno, co jsme ze své strany řekli, nepřišlo nikdy přímé odpovědi; někdy se

vyskytnula fráží, někdy nadávka – nic více. Jasně vyslovené náhledy naše nebyly nikde posud vyvráceny. Utichly poněkud řeči a my pracovali pilně a svědomitě dále. Že pilně, vidí každý, že svědomitě, uznalo se posuzováním veřejných listů. Myslili jsme věru už, že nám bude popřáno, abychom bez naruživosti dále pokračovali a se osvědčiti mohli; vtom přinesou Pražské noviny na den úmrtí Jungmannova článek, v němž se nám smíření nabízí a prosba vyslovuje, abychom nyní tím směrem pracovali, který se nám předepíše. To vypadá napohled velmi pěkně, jenže musíme celý článek dle jeho obsahu za zcela zbytečný považovat. Nepochybujeme a nechceme pochybovati o dobrém a šlechetném mínění jeho původce, co spisovatele i učitele osvědčilého p. Václava Štulce, nepochopujeme ale, jak ve smířlivém článku o *stránkách* mluvíti a nám zároveň vytýkati se může, že jsme vedli národ kalem a blátem, – nota bene, aniž by se to dokázalo a odůvodnilo. Ta *stránka* naše, jak nás nazýváte, dokázala za *dvě* leta a dokazuje nyní poměrně větší činnost než celá *obrovská strana* druhá za posledních *deset* let – ovšem na poli krásné literatury a o jiné pole se zde prozatím nejedná. A k čemu vůbec to slovo *strana*? Což nemáme my všichni, my i vy, jediný velký cíl před sebou? Což nechcete, aby se někdo jinak vyvinul, než jak vy jste se vyvinuli? Myslíte, že můžete od pouhého opičení něco velikého očekávat? Nemají nové časy, nové síly žádného práva pro sebe, nemá ho individuálnost? A což jsme my „nejmladší“, naše „strana“, nějakou „školou“, jak nás také někdy nazýváte? Popatřte na plody těch, kterým z nás bylo popřáno, abychom se už něčím poměrně větším osvědčili, zkoumejte je a seznáte, že i mezi „námi“ se každý docela samostatně, docela individuálně vyvinuje a že mezi našimi jednotlivými pracemi právě tak veliký rozdíl panuje jako celkovitě vzato zase mezi našimi a vašimi. Vy jste, pánové, zajisté ti, kteří Kollárovo „cesty mohou býti rozličné“ nejvíce opakovali a citovali, a nejméně se dle něho řídíte.

A k čemu má být *smíření*? Což stávalo faktického boje? Myslíte, že co jistý jednotlivec, jenž nepovolně si na nás vyrazil a více Vám než nám uškodil, – že, čím se ten jednotlivec

provinil, Vám všem stejnou měrou přičítáme? Nikoli! Víme příliš dobře, že kdyby Vás starších nebylo před námi bývalo, my mladší bychom ničeho nyní nedokázali. Myslíte-li, že sobě Vás starších nevážíme, urážíte nás velice, jelikož nám tím zároveň připisujete nízké náruživosti, ne-li blbost. Což jsme měli především Vám dokazovati v člancích a kněžách svou úctu, abychom pak teprve pracovati směli? Věru, že nemáme času ku okamžitě zbytečným poklonám! Naše i Vaše úloha jest především práce, a až bude budoucnost národa bohatou literaturou, obsahující *všechny* života schopné směry, pojištěna, pak sobě oddechнем a zajisté se před sebou upřímně ukloníme – před tím nejhluběji, kdo nejvíce dokázal! – – My Vašemi literárními nepřáteli nebyli a nejsme, jelikož jdeme bezohledně svou dráhou; chcete-li vyslovit slovo smíření, připouštíte, že jste *Vy* vskutku *nepřátelsky* si počínali.

Konečně nechápeme, proč se tomu, pane, divíte, že se někdo z nás osměluje tak dalece, že chce konsekventně a systematicky pokračovat. Kdyby někdo z nás hned od prvního okamžiku svého působení, od prvního svého vystoupení neměl cíl svůj jistě a nezvratně před sebou a kdyby neobětoval všechny síly své jen tomu, aby dosáhl, co jedině za dobré uznal, pak, ano pak teprve mohl byste se vším právem proti němu vystoupit – nikdy však, dokud *jest* konsekventním. A právě proto nepochopujeme také, co svou konečnou prosbou docílití chcete. Ne, pane, my zůstaneme tím, čím jsme, a právě tím sobě získáme i Vaše uznání, a to i tenkrát, kdyby budoucnost třeba objevila, že my jsme při nejlepší vůli nepravou cestou kráčeli. Že však naše cesta jedině pravá jest, nepochybujeme, snažili jsme se už dokázati a dokázali bychom velmi snadně, kdyby přímo mluvití zde na čas bylo, – což sám nejlíp víte. Chcete-li, abychom ctili Vaše přesvědčení, ctěte i naše – máme v každém ohledu stejná práva.

Vy jste byl první, pane, který k nám mluvil bez úšklebků (které ve Vašem článku byly, braly původ zajisté spíše z přesvědčení /z naší „strany“ za klamné považovaného/ než ze zlé úmyslnosti), a pročez myslíme, že skutečně naším ne-

přítelem nejste. Připojujete-li ale Vy ku konci prosbu, připojujeme ji i my a žádáme Vás snažně, prosíme – když už chcete lidi k jednomu cíli pracující na „strany“ rozdělovat – také Vaše vrstevníky, abyste nás konečně ušetřit a všem nájezdům předejít ráčili. Neprosíme zajisté ze strachu, neboť se věru, jak už známo, výdatně bránit dovedeme, prosíme ale proto, že konečně klidně pracovat chceme, abychom přibližovali se ku cíli, stejně svatému nám i Vám, stejně všem stranám.

V Praze dne 17. listopadu.

Jan Neruda

OBRÁZKY ŽIVOTA 28. listopadu 1859

Nevím, má-li dokončený spis, který se byl po delší dobu vydával, na každého tentýž dojem jako na mne; mne alespoň dojíká taký vždy, stíží však bych určil, v čem se vlastně zakládá, a cítím jen to, že má pro mne něco uspokojujícího a poetického do sebe. Dojem jest ovšem zvýšen, sledoval-li jsem spis pozorně už tenkrát, když po částech vycházel. Třeba by mne byl poslední zpěv Vyšínského jiným způsobem zcela neuspokojil, naleznuť jsem tedy přece alespoň pro svou osobu ukojení jeho vyjítím vůbec. Pfleger nedostihnul všeho, čeho dostihnouti chtěl; nemá-li ale obecenstvo přílišného zisku z díla, má ho zato původce sám a může míti obecenstvo pro budoucnost. Básník se vybavil nemocným svým hrdinou z vlastní nemoci, z neúrodného zadumání, počal se dívat na svět okem nezkaleným a smělým. Místo neurčitého dřívějšího bolu, jenž ani té síly do sebe neměl, aby sama sebe satirisoval, nastoupil jasný rozmar a tento nedovolil více onomu bolu vzniknout ani tam, kde sobě toho Pfleger sám přál. Pfleger vystoupil sama ze sebe, satirisoval rozdílné poměry a osoby a v osobách těch satirisoval – sama sebe. Má tedy vyhráno. Může ovšem být, že se opět zadumá, že zase o bolu zazpívá, bol ten nebude ale více subjektivní, nýbrž spíše bolem nad objektivně pozorovanými poměry, nad světem, jemuž nyní prsa svá odevřel. K vyhojení takovému nebylo ovšem ani zapotřebí zpěvů posledních, předešlé už podaly dosti příležitosti k tomu; kdo čte zpěvy poslední, přesvědčí se, že Pfleger to sám také cítil, chtěl věci celé se už zbaviti a kvapně až k druhé polovici XII. zpěvu pokračoval. Tím se stalo, že vady dříve už vytýkané v posledním sešitu ještě pestřeji vystupují a všeobecnost jeho charakterů že se ještě více rozplývá. Mimovolně zapadl také přítom v závěje, jež mu jeho vyčtenost strojila, a dal-li se dříve

už příkladem Puškinovým vésti, utvořil koncem ze svého Vyšínského docela českého Oněgina. Co se však dříve už chvalně uvedlo, vystupuje nyní ještě ryzeji. Mluva se stává skorem každým zpěvem jednodušší, verš ještě plynňější a není pochybnosti, že sobě Pfleger už provždy bezúhonnou formu utvořil, v níž nyní nové myšlenky a názory směle a jasně vpravovati může. Každý se zajisté těší na budoucí výtvoř Pflegrovy musy a o konci jeho díla promluvíme vzhledem na budoucnost nejlépe zvrácenými jeho vlastními slovy:

*Na tvoje zdraví! Každý z nás tě cení!
Na tvoje zdraví nechť se číše pění!*

J. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 28. listopadu 1859

ČESKÉ NÁRODNÍ TANCE

Böhmische Nationaltänze
Kulturstudie von Alfred Waldau
Zweites Bändchen

Co scházelo v prvním svazečku Waldauova spisu do úplnosti, snažil se spisovatel svazečkem druhým nahraditi. Nechci tvrdit, že by byl nyní už české národní tance úplně nakreslil, jelikož tíže podobného sebrání zvláště u našeho nedůvěřivého lidu někdy se ani převážiti a přemoci nedá; ba nebude ani spis ten i v těch částech, ve kterých nyní úplnosti dosáhnul, pro dlouho z této vlastnosti se těšiti, poněvadž národní tanec jako národní píseň a jako vše, co živému národu náleží, skorem každým okamžikem jiné barvy nabývá. Musíme ale vzdor všemu, co bychom namítati měli, uznávati i pilnost i dobrou vůli spisovatelovu, jenž sobě za úkol ustanovil, aby sousedy naše se všemi duševními zjevy u nás seznámil a k poznání přivedl. Pokračuje cestou přirozenou, vycházeje od toho, co lid sobě sám byl vytvořil, od národních písní, pověstí, tanců atd., a přecházeje pak ku výtvorům umělejší. První oddíl bude pilným spisovatelem brzy dostatečně vyčerpán, vydalť už překlady národních písní (Böhmische Granaten), jichž druhý svazek as ve čtrnácti dnech vyjíti má (celek bude přes 850 překladů obsahovati), popsal české tance a v několika dnech vyjde první svazeček pověstí pod nadpisem Böhmischer Märchenschatz, jež našemu K. J. Erbenovi připsány jsou. Vbrzku pak následovati budou německé spisy o českých *samoucích* a později překlady umělé poesie naší, k čemuž všemu už dostatečného materiálu sebráno. Zajisté to uznáníhodné snažení a zasluhuje, abychom spisovatele při každém kroku sledovali a ustanovili, kde se cíle neminul a kde méně šťastným byl.

J. N.

Nemůžeme sami ustanovit, zdaž jsme čtenářům Obrazů života prvním ročníkem svým ve všem tak zadost učinili, jak jsme sobě toho přáli; a byť i čtenářům bylo zadost učiněno, neučinili jsme v leccěms přece sami sobě posud zadost a všestranné zdokonalování našeho listu bude i dále naší nejpilnější snahou. Účel náš, abychom zábavnou částí svou nejen milou zábavu, ale i skutečné obohacení pěkné literatury české docílili, v části poučné aby v lehkém rouchu o výsledcích vědeckého zkoumání, myšlení a o upotřebení výsledků těch na praktické půdě k českým kruhům se promluvílo, v části kritické abychom konečně nestranně a ostře soudíce ku stanovisku poukázali, jež naše literatura, jediná to skoro nynější životní známka národa našeho, zaujímá, – účel ten jest ovšem dosti velký, abychom neviděli na první okamžik obtíže s ním spojené. Co u jiných národů dvacatero i vícero listů ilustrovaných sotva dokáže, měl by u nás jediný dokázat; poměry naše jsou ovšem zcela jiné, skromnější, a dostačil by prozatím i ten jediný list, – kdyby i tomuto jedinému listu netečnost obecnstva co olověná tíže při každém kroku nevadila. Nechceme zde vyčítati teprve ztráty, kterých jsme při letošním ročníku utrpěli, jelikož pevně doufáme, že se obecnstvem pro budoucnost vše více než nahradí.

Není pochybnosti, že za krátký čas časopisectvo české co nejutěšeněji se rozvine a národu našemu tím bude, co žurnalistika jiných národů těmto už dávno jest. Mluví a jedná se o časopis politický, jenž nás zpravovati má, jaké zájmy okamžitě nejmocněji vládnou a které poměry naše vlastní oprav a pokroků potřebují, abychom v proudu dějin neutonuli; zařizují se časopisy pro jednotlivá odvětví věd, aby výtečné síly duševní, jichž požehnaný a bystrý lid náš tak mnoho od-

chová, nemusily zkoumání svá cizími jazyky světu sdílet, aby se také *česká* věda vyvinula, v lid vnikla a co samostatná lidstvu splácela, co od něho obdrží. Těmito listy není však ještě všechno učiněno. My nemáme posud žádného života společenského, ba i život v užších kruzích jednotlivých rodin jest co *český* ještě příliš chud a nedostatečen. Seznáš málo rodin ku vzdělanějším třídám náležejících, u kterých bys nenalezl především hojnost časopisů německých. Časopisy mají nyní mnohem vyšší úkol, než jaký kdy dříve měly. Učenec skládá v ně svá zkoumání, básník nejlepší výtvary svého ducha, ve slohu zběhlý žurnalista vybírá z výtvorů obou předešlých nové myšlenky a názory a spojuje je ve živý obraz pokroků našeho života. Časopisy jsou nyní jaksi stolcem rozhodujícím, co dobrého a co zlého, vnímají literaturu celou do sebe a vykazují jí další zase její směr. Za těmi příčinami není nyní ani jediného člověka vzdělaného, který by se bez časopisů obejít mohl, a tyto, dříve dosti nenáviděny a potupeny, zaujímají nyní přední místo v našem snažení. Není však každému dáno, aby ve všech vědách dokonalým byl, ba dostačí už, když se jen s *výsledky* zkoumání seznámí. Co prostředníci platí zde opět a opět časopisy, jež právě tyto výsledky v příjemném rouše a záživně většině obecnstva sdělují. Sdělováním tím stává se pak věda i *ženské pleti* přístupnější, jež povoláním svým přísnosti vědecké vzdálena jest. Nesmí se ovšem toliko ku pouhému vyučování hledět; po práci a po namáhání duševním i tělesným milo člověku, může-li se pobavit. Za hranicemi stává, jak už podotknuto, dosti listů spojujících oba tyto účely; aby se i u nás něco takového docílilo, což by zvláště v rodinných kruzích výdatně působiti mohlo, vytknuly sobě za jediný svůj účel *Obrazy života*.

Zábavná část naše bude především vždy pestrá a mnohovárná; původností svou chce hlavně k tomu účinkovat, aby zároveň se zábavou i skutečné obohacení naší literatury docílila.

Poučná část zanáší a bude se zanášeti s *výsledky* nejnovějších zkoumání, s poukazováním na pokroky všeobecné, na zjevy života českého zvláště atd.

Prvním svým ročníkem objevili jsme už dosti jasně účely své; chceme však ještě mnohem výdatněji působit a list svůj milým přítelem v každém domě, kde česká společnost a český život, učinit. Obrazy života mají nyní ve mnohem kratších lhůtách než posud vycházet, a abychom co jediný *poučně-zábavný ilustrovaný* list toho druhu s cílem se neminuli, co do masy textu i ilustrací mnohem více podávat, než posud možno bylo. Chceme-li na výši časové se udržeti, potřebí prací i obětí více ze všech stran.

Potřebné k tomu cíli kroky učinili jsme už. Nemůžeme sice ještě pro okamžik všechny výminky a rozměry svého dalšího působení obecnstvu sdělit, nepochybujeme však, že se to v nejkratší době stane (takže o jakés přestávce řeči býti nemůže) a že nás obecnstvo s toutéž láskou přijme a podporovati bude, s jakouž my se mu podáváme a pro ně pracujeme.

Zakrátko zaklepáme zase na Vaše dvěře, milí čtenářové a krásné čtenářky, pozdravte nás pak už co vítané přátely, již pro každého z Vás milý nějaký dárek přinesou.

V Praze na den 28. listopadu.

Jan Neruda

O B R A Z Y Ž I V O T A 28. listopadu 1859